

STANISLAV BALÍK

OD MARKRABINY NA PROSTŘEDNÍ HORA

*Atlas historických
bludovských map*

CENTRUM PRO STUDIUM DEMOKRACIE A KULTURY

NADACE KARLA STARŠÍHO ZE ŽEROTÍNA

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Balík, Stanislav

Od Markrabiny na Prostřední hora : atlas historických bludovských map / Stanislav Balík.

– 1. vydání. – Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. –

123 stran, 7 listů obrazových příloh

Anglické resumé

ISBN 978-80-7325-458-2

913:94 * 721 * 912.43:904 * 94(437.325) * (084.41)

- historický místopis – Česko
- domy – Česko
- staré mapy – Česko – 18.–19. století
- Bludov (Šumperk, Česko) – dějiny
- atlasy

913:94 – Historická geografie [7]

*Věnováno památce mých předků ze statku i z pastěšky,
jejichž pot spolu s potem nescetných generací dalších bludovských sedláků,
chalupníků i podruhů posvětil půdu naší obce.*

Vydání této knihy bylo finančně podpořeno Olomouckým krajem
v rámci Programu podpory kultury v Olomouckém kraji v roce 2018.

Odborný lektor:

Mgr. Vladimír Březina, Ph.D., Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR

© Stanislav Balík, 2018

© Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018

© Nadace Karla staršího ze Žerotína, 2018

ISBN 978-80-7325-458-2

KAPITOLA ÚVODNÍ

Kdybychom našim předkům řekli, jak žijeme, kde pracujeme a co je náplní naší práce, co nás baví a zajímá, co používáme, jak a na jaké vzdálenosti se přemísťujeme – s největší pravděpodobností by nám nerozuměli. Asi by ani nepoznali naši (svou) obec, kdyby se po ní procházeli. Vždyť podle všeho jen minimum současných staveb vypadá stejně, jako v době, kdy vznikla třeba nejstarší dochovaná bludovská mapa, tedy v roce 1741. Změnily se nejenom statky a chalupy, ale i ty velké stavby, které pokládáme za prastaré – zámek či kostel, pár týdnů po pořízení mapy shořel Horní dvůr – Zámeček apod.

Nicméně kdybychom jim řekli, že jdeme pod Petrovici, na Markrabinu, do Vlčího dola, do Hrdlořez, ke kostelíčku, na Prostřední hora – okamžitě by nám rozuměli, věděli by, kam jdeme, a třeba by šli i s námi. Skoro všude (s výjimkou polí) bychom také mohli jít po stejných cestách, po nichž chodili před staletími oni.

Něco se v běhu času změnilo, něco se nemění. Tento kontrast mě vždy nepřestával udivovat. Od dětství mě fascinovaly křivolaké uličky, jimiž jsem chodil od zámku přes Balón k bábince „na Hrad“. Všechny bludovské ulice a zákoutí, včetně těch nejzapadlejších jsem pak důkladně poznal na prahu dospělosti, kdy jsem několikrát roznášel před volbami volební lístky. Tehdy také ve mně začaly klíčit otázky po logice číslování domů – někde mi to smysl dávalo, jinde vůbec ne. Když se nad tím zamýšlím, část mého přemýšlení o rodné obci se od dětství odehrávala v řeči čísel. Dědeček Balík, když mi psával dopisy, vždy v závěru připojoval otázku: „A jak se mají na čp. 104?“, čímž se ptal na bábinku a dědečka Březinovy z čp. 104. O statku čp. 118 na horním konci, odkud pocházel dědeček Březina, se zase zcela běžně mluvilo jako o „stoosmnáctce“; o domě, v němž jsem prožil dětství, zase jako o „stodvašedesátce“. Od mládí jsem také rád čítával tu část *Pamětí obce Bludova*, kde jejich autor Jan Březina, bratr mé prababičky, předkládal historii bludovských statků, seřazených podle čísel popisných. Když jsem se pak později ponořil do bádání v bludovských matrikách, znalost propojení čísel popisných s jednotlivými rody mi hodně usnadňovala orientaci. O několik let později mi záliba v číslech pomohla najít vysvětlení některých nejasných míst bludovské historie.

Pravidelné i nepravidelné procházky s rodiči po bludovských lesích, cesty ke včelínu na Skalku, pozdější skautské výpravy – to vše mi dalo poměrně dobrou orientaci v tom, čemu se odborně říká „extravilán“, tedy všem, co je za domy a zahradami – v polích, lesích, kolem řek.

To vše se spojilo v intenzivní touhu odhalit co nejvíc z procesu vývoje naší obce a jejího okolí. Touha zjistit, které domy stály dříve a které byly postaveny

až mnohem později. Touha vysvětlit, proč v dějinách obce můžeme najít období horečné stavební aktivity a doby naprostého klidu. Touha zjistit, jak to bylo s bludovskými rybníky. Touha umět si představit, jak vypadala obec při založení a jak se postupně vyvíjela. Na tyto otázky se snaží odpovědět tato kniha.

Jejím smyslem tedy není popsat dějiny obce ve smyslu dějin majitelů panství, postavení a zboření hradu, vzniku a vzájemného soupeření spolků, střídání jednotlivých starostů, politických procesů v době komunistické vlády apod. To jednak pro dobu do začátku 20. století udělal již zmíněný Jan Březina a po něm později František Spurný s kolektivem, jednak na souhrnnou monografii o novějších bludovských dějinách třeba ještě v příštích letech přijde čas a zůstane energie.

Připomeňme alespoň stručně, že Bludov se nachází mezi městy Šumperk a Zábřeh, v nejsevernější části Hornomoravského úvalu. Je tak nejsevernější hanáckou dědinou. Zatímco jižní bludovská pole kolem dolního konce patří do tohoto Hornomoravského úvalu, severní část včetně nejvyššího bodu katastru – Chocholíku (550 m n. m.) – patří k Branenské vrchovině; jihovýchodní část (kterou část Bludovských snad ani za Bludov nepovažují) k Šumperské kotlině (jde o pozemky mezi Desnou a Šumperkem, tedy na „šumperské“ straně Bludovského kopce). Jihozápadní část kolem Moravy patří k Mohelnické brázdě – tam také (nedaleko soutoku Moravy a Desné) leží nejnižší bod bludovského katastru – 280 m n. m.

Kniha se člení na tři základní oddíly. První se věnuje historickému vývoji bludovského území a staveb; zakončen je tabulkou s čísly popisnými všech bludovských domů s údajem o tom, kdy asi byl daný dům postaven. Druhý oddíl přináší vysvětlivky a legendy k přiloženým mapám. Je třeba poznamenat, že jde o mé čtení daných map, o to, co považuji za zajímavé a hodné upozornění. Je pravděpodobné (jistě), že čtenáři budou při prohlížení map akcentovat jiné věci. Snad jim ale právě vysvětlivky a legendy pomohou v zorientování a samostatném hledání. Třetí oddíl představuje samotných sedm reprintů starých map vložených do zvláštní kapsy. Jde o dvě mapy z roku 1741 (obě se částečně překrývají, jedna ale zachycuje kromě samotné obce západní část katastru, tedy rybníky; druhá východní část, tedy polnosti Horního dvora); první a druhé vojenské mapování; Stabliní katastr z roku 1834 a indikační skicu téhož katastru doplňovanou v dalších letech zvláště o jména majitelů jednotlivých pozemků; a mapu pomístního názvosloví. Všechny v této knize přetištěné mapy jsou přístupné i online, a to na adrese: www.bludov.cz/nadace.

Hlavní metodou této knihy je pečlivé čtení map, jejich porovnávání mezi sebou, konfrontace těchto zjištění s jinými prameny a literaturou – se starými knihami o Bludově, s matrikami, gruntovními knihami apod. Jde o mikrohistorickou studii, která má sloužit především bludovským obyvatelům a rodákům v tom, aby se mohli na svou obec dívat i očima jejího postupného vývoje. Aby si

uměli představit, že ne vždy bylo všechno tak jako nyní, ale také že to, co považujeme za odvěké, je pouze produktem historického vývoje. Jednoduše – kniha má napomoci uchovat povědomí o vývoji bludovského sídelního prostoru.

V závěru úvodní kapitoly je na místě poděkovat. Na prvním místě Nadaci Karla staršího ze Žerotína, na schůzích jejíž správní rady se zrodil impuls k vydání knihy a která také ze svého jmění její vydání podpořila. Menším dílem se také svým finančním příspěvkem na vydání podílel Olomoucký kraj. Velké poděkování patří Ing. Zdeňku Granátovi z Centra pro studium demokracie a kultury, který se už poněkolikáté ujal typografických prací na „bludovské knize“, přičemž tentokrát v případě atlasu šlo o skutečně velké typografické zvláštnosti.

Za ochotu poskytnout v elektronické podobě staré mapy děkuji PhDr. Stanislavě Kovářové a PhDr. Janu Štěpánovi, Ph.D. z olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě; Moravskému zemskému archivu v Brně; Ing. Vladimíru Brůnovi z Laboratoře geoinformatiky Fakulty životního prostředí Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem; a Bc. Marii Konečné z Obecního úřadu Bludov. Za odborné připomínky, jimiž jako lektor knihu doprovodil a pomohl vylepšit, děkuji bludovskému rodákovi Mgr. Vladimíru Březinovi, Ph.D.

Do problematiky dějin bludovského prostoru a bludovských rodů mě uváděli maminka a tatínek – ať už vzpomínkami svými či svých rodičů a předků. Díky jim za to. V neposlední řadě pak patří poděkování za vstřícnost a trpělivost mým dcerám a manželce, na něž jsem během psaní knihy, kdy jsem se v myšlenkách i snech toulal mezi bludovskými statky, chaloupkami a lesy ještě častěji než obvykle, měl ještě méně času než jindy.

V Bludově,
v roce stého výročí vzniku samostatného Československa,
14. července 2018

STANISLAV BALÍK

Oddíl I.

**HISTORICKÝ VÝVOJ
BLUDOVSKÉHO ÚZEMÍ A STAVEB**

KAPITOLA PRVNÍ

STATKY A CHALUPY

Známa historie současného Bludova se začala psát na konci 12. či na začátku 13. století, kdy markraběcí úředník (přerovský kastelán) Blud, zakladatel rodu Bludoviců, kteří jsou považováni za přímé předky rodu Žerotínů, získal od moravského markraběte kus neosídleného území na rozhraní severní Hané a jeseňnického podhůří.

Není vyloučeno, že území dnešního Bludova obsahovalo nějaké starší „Bludovy“ – nebo jen občasná obydlí. Bludovský historik Jan Březina to vyvozoval z pomístního názvu „na Vískách“.¹ To se ovšem z písemných pramenů s největší pravděpodobností nikdy dokázat nepodaří. Pomoci by mohl pouze rozsáhlý archeologický výzkum, který by ostatně mohl být zajímavý. Komplikuje ho pouze skutečnost, že archeologicky nejzajímavější území se nachází v intravilánu obce, jde o její vlastní jádro – statky a jejich dvory, nejstarší chalupy apod., kde archeologický výzkum s největší pravděpodobností nikdy neproběhne.

J. Březina vnímal, že obec v současné podobě byla založena naráz, kdy si majitel panství vyhledal lokátora, který sehnal osadníky, které usadil na pánových pozemcích. Tento lokátor pak za odměnu získal od pána lán pozemků a k tomu právo vykonávat v obci nižší soudnictví, provozovat hospodu (krčmu) a držet některé řemeslníky a živnostníky (pekaře, kováře, ševce) – nazýval se rychtář. Prvních osadníků mělo být prý šedesát (toto diskutujeme níže v textu) – šlo zřejmě o Slovary s hanáckým nářečím, kteří na místě Bludova nemuseli nikoho potlačovat a vytěšňovat. Každý z nich získal pozemky, které se táhly v různě širokém pruhu za jeho domem až na hranici katastru.²

Z historických výzkumů víme, že někdy mezi koncem 12. a polovinou 13. století se stabilizovala strategie zakládání vesnic. Ty již existující nezřídka právě v této době byly nově rozvrženy, ty, které byly zakládány nově, již měly promyšlený tvar – většinou dlouhou ulici podél potoka s lány polí rozvrženými za domy až k hranicím katastru.³ Těžko říct, jestli Bludov odpovídal první, nebo druhé situaci. Bez písemných a hmotných pramenů tuto otázku nezodpovíme.

Jaký byl tvar Bludova při založení obce (ať již zcela na nedotčené půdě, či při přetvoření existujícího sídla) na přelomu 12. a 13. století? Přesně to nevíme. Můžeme-li usuzovat z rozvržení statků na konci 16. století (kdy jich již bylo zhruba tolik, jako v dalších staletích), byla to právě ona jedna dlouhá a velmi

¹ Březina, J.: *Paměti obce Bludova*, Bludov 1927, s. 21.

² Tamtéž, s. 22.

³ Srov. např. Klápště, J.: *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.

široká ulice z horního na dolní konec, kdy mezi jejími stranami byl prostor o proměnlivé šířce 50 m (na konci horního konce), 220 m (ve středu obce poblíž kostela), 150 m (poblíž zámku) a opět cca 50 m na dolním konci. Při podrobném pohledu na mapu si můžeme všimnout, že osou této ulice je úžlabina, v níž teče potok Vesník; ten v průběhu staletí měnil mírně své koryto, nicméně v zásadě můžeme říci, že v polovině obce protékal touto ulicí (na horním konci tekla a teče za statky).

STATKY

Prvním, nejdůležitějším, nějakou dobu asi i jediným a zcela jistě většinu dosavadních staletí existence Bludova převažujícím typem sídelních objektů v obci byly statky. Výhodou pro naše uvažování o vývoji bludovské zástavby je skutečnost, že podle jejich rozmístění a umístění polí můžeme usuzovat na způsob vzniku obce a její prvotní podobu.

Bludov byl založen evidentně naráz, nevznikal živelně, že by nejprve přišla jedna, pak druhá a další rodina. Důležitá je skutečnost, že původní Bludov měl v zásadě symetrický tvar (viz níže) s pravidelným rozdělením polí mezi statky; kdy jednak každý statek měl hlavní pole v dlouhém pásu za stavením, jednak pole v odlehlejších oblastech (Pod Petrovicí, Na Horách, v Losích apod.) byla rovnoměrně rozdělena mezi sousedící statky. Úplně prvotně bylo možná rozdělení polí odlišné, výrazný zásah znamenalo budování rybníků v 15. století, v jehož důsledku zřejmě došlo k výměně některých panských pozemků za selské (blíže viz kapitola o rybnících).

Není ale pravděpodobné dosud tradované tvrzení, že by byl horní konec obce starší než dolní. Pokud platí, že obec byla „vysazena“ naráz, pak nejstarší je celé území zhruba od Bašty po Husí rynek. Je také zajímavé, že pokud si vymezíme území původními statky – tedy právě od Bašty až skoro po obchod „okál“ na dolním konci, před nímž končí nejjihnější statky, v ideálním středu se nachází kostel s farou (toto území měří 1 km a 840 m; kostel je z horního konce vzdálen 915 m). Tato skutečnost, spolu s tím, že farská pole byla umístěna v souvislém pásu za farou, svědčí ve prospěch toho, že kostel a fara jsou stejně staré jako samotná obec. Farnost by tak byla jednou z nejstarších na severní Moravě.

Západní stranu zmiňované staré jediné bludovské ulice tvořily dnešní domy čp. 125–128, 130–136, 139, 144, 34, 35, 37–42, 46–47, 50–51, 56–59; východní stranu pak dnešní domy čp. 72–74, 83–85, 95–96, 98, 100–101, 104, 108–121. K nim musíme přidat rovněž někdejší statky čp. 36 a 45 na západě a 90 na východě.

Vidíme tak, že na západní straně bylo 30 statků (čp. 136 nepočítáme, protože tento statek vznikl rozdělením až v roce 1770), na východní 27. K těm

východním je ovšem třeba ještě přidat čtyři statky, na jejichž místě vznikl zámek – a jsme tak na celkových 61 původních statcích.

Kolik statků bylo ale skutečně úplně původně, nevíme. Jisté je, že koncem 16. století jich už bylo kolem 60. Zřejmě z tohoto počtu vychází již zmíněná dedukce Jana Březiny v *Pamětech obce Bludova*, že prvních osadníků bylo asi 60.

Nicméně první reálný doklad, který máme, jsou berní registra z roku 1516, podle nichž zaplatilo berní v celkové výši 15 zlatých a 21 grošů 38 bludovských usedlých; dále pak 1 zlatý od lidí, kteří pracovali pro faráře, a 8 grošů z rychty. Podle těchto počtů by tehdejší obec tvořilo přibližně 40 stavení.⁴ Nicméně podle sirotčích a gruntovních registrů cca z roku 1585 bylo v Bludově 61 selských usedlostí, 13 chalupnických a 1 zahradnická. Tento nepoměr má dvě možná vysvětlení.

a) Oba údaje odpovídají pravdě. Na začátku dějin obce bylo skutečně o třetinu statků méně, nové vznikly až v 16. století rozdělením větších. Byl by to impozantní rozmach obce, možné to ale je. Vysvětlovalo by to vzájemné nepoměry mezi velikostí různých statků – v určitou dobu by se některé velké statky rozdělily na menší apod.

b) Nebo je první údaj nepřesný – ať už ve svém základě, nebo v jeho interpretaci. Statků mohlo být už na začátku 16. století kolem 60, jen třeba nebyly všechny obsazené, nebo byli někteří sedláci třeba jen dočasně osvobozeni od berně. Odpovídalo by to relativně symetrickému rozdělení katastru obce mezi jednotlivé statky.

Víme, že v rámci olomoucké diecéze měly největší vesnice rozlohu cca 50 lánů.⁵ Bludov jich měl cca 36. Až překvapivě se to blíží počtu 38 bludovských usedlých z roku 1516 a podporovalo by to výše naznačenou myšlenku o rozdělení některých statků v průběhu 16. století – a zpochybňuje Březinův předpoklad o původních 60 usedlících.

Není přitom vyloučeno, že statků bylo v minulosti ještě víc – možná až o čtyři. Tato úvaha vychází ze skutečnosti, že původně všechna pole patřila k nějakému statku; každý měl přitom základní výměru polí navazující přímo na stavení. Z indikační skici Stabilmního katastru z třicátých let 19. století vyplývá, že i za čtyřmi domy, které stojí v jedné řadě se statky, a přitom o nich nemáme zprávy, že by byly statky, byl přesný pás pole, který ale nenáležel k nim, ale náležel k nějakému vzdálenějšímu statku, který přitom měl sám za sebou vlastní pole. Jde o dnešní domy čp. 97 (pole za ním patřilo k čp. 85), 99 (pole za ním patřilo k čp. 95), 102 (pole za ním patřilo také k čp. 95) a 106 (pole za ním patřilo k čp. 96). Jde tedy o relativně malé území na Hradě (resp. těsně pod ulicí Na Hradě). Pozemky pro tyto domy nejsou odnikud „vykrojeny“, přesně navazují na pás polí za nimi. Není

⁴ Spurný, F. a kol.: *Bludov dříve a nyní*, Bludov 1979, s. 34–35.

⁵ Klápště, *Proměna*, s. 240.

jasné, kdy tyto někdejší statky zanikly, muselo to být hodně dávno, zřejmě ještě před třicetiletou válkou. Všechny čtyři domky jsou zakresleny i na mapě z roku 1741, pole za nimi patří stejným majitelům jako v indikační skice Stabilmního katastru. Domy čp. 97 a 99 ale neměly v roce 1741 „statut“ samostatných chalup – není u nich jako u jediných v obci žádné číslo, přesto ale stojí.

Statky byly dlouhá staletí, až někdy do závěru 19. století, jedním z nejstabilnějších prvků struktury obce. Až na nepočetné výjimky nevznikaly nové (spolehlivě víme pouze o jediném rozdělení, kdy z původně celolánového statku čp. 139 vznikly rozdělením v roce 1770 dva nové pololány – původní statek čp. 139 a nový statek čp. 136. Na čp. 139 tehdy hospodařili – tak jako dodnes – Jáněti, statek čp. 136 dostal druhorozený syn Matěje Jáně Jiří. Po třech generacích Jánětů se na statek přizemil pozdější starosta obce František Březina, který předal statek dceři Heleně, provdané za pozdějšího starostu Petra Zatloukala. Rod Zatloukalů drží statek dodnes – a v nich pokračuje i rod původních držitelů Jánětů. Jáněti na čp. 139 jsou dnes nejstarším bludovským rodem, který bez přerušení a změny jména drží svůj statek – přinejmenším od roku 1725.

Jinak když se podíváme na mapu (třeba tu z roku 1741, v níž je ještě statek nerozdělený), neubráníme se otázce – co to jen bylo (čp. 139) za výjimečný statek? Výměrou zahrady a hospodářského zázemí byl srovnatelný jedině s farou; byl výraznější než rychta; kdysi v minulosti se mu možná ještě blížil statek Jakubovský na Baloně. Při pohledu na mapu z roku 1741 se dokonce zdá, že měl původně ještě mnohem větší výměru, že polovina pásu polí za ním byla dodatečně rozdělena mezi statky čp. 35 (rychta), 36, 37, 38, 39, 40 a 41. Nebo se tak stalo už při založení obce a rozvržení polí? Výjimečnost čp. 139 ukazuje ale i rozpis výměr samotného roku 1741 – viz níže (tedy ještě před rozdělením na čp. 136, ale už ve chvíli, kdy polovina pásu za ním patřila jiným statkům). Jánětův statek měl tehdy výměru 240,25 moravských měřic (1 měrice = 0,1918 ha, nerozdělený Jánětův statek tak měl cca 46 hektarů), tedy dvojnásobek jiných největších statků, trojnásobek běžných statků. Bylo to ale i víc, než měla rychta (cca 202 měřic – 38 hektarů). Jánětův statek měl tehdy 30,2 ha polí, 3,7 ha luk, 1,5 ha zahrady a 10,6 ha lesa (rychta měla všeho méně, jen luk výrazně víc – 25,5 ha polí, 10,5 ha luk, 1 ha zahrady a 1,6 ha lesa).⁶ Velký otazník nad tím, jakou roli statek čp. 139 hrál v dávné minulosti obce, zůstává.

Typy statků

Statky nebyly jeden jako druhý. Děly se na pět základních druhů. Základní jednotkou byl přitom jeden lán, tato jednotka ale byla jen orientační, jak si vzá-

⁶ Výměry jednotlivých statků v moravských měřicích viz Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Popis dominikálních a rustikálních pozemků, platů a robot panství Bludov (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=7405bd7712ea41e59ae61cc68ea1b879&scan=5>).

pětí ukážeme. Největší sedláci byli tzv. celolánici, kdy jejich statek tvořil právě jeden lán. Jeden lán měl celkem 240 měřic (asi 46 ha) – s poli, loukami a lesy (polí ale k jednomu lánu patřilo v průměru jen asi 12 ha). Jak již bylo uvedeno, počítáme spolu s J. Březinou, že jedna měrice byla 0,1918 ha. Přepočet je to ale zvláště pro starší období problematický, protože měrice byla dutá míra vztahující se i ke kvalitě půdy; všechny následující přepočty jsou přibližné – nicméně přepočteme-li např. výměru v měřicích z roku 1741, celkově vychází skutečně zhruba stejná rozloha pozemků bludovského katastru jako dnes.

Celoláník mívál podle J. Březiny v 16. století průměrně 10–16 kusů hovězího dobytka, 5 i více koní, několik prasat a 30–60 ovcí.⁷ V porovnání s jinými obcemi na Moravě se ale zdá být tento „inventář“ poměrně nadsazený. Celoláníků bylo v Bludově minimum, v určitou dobu jen tři – rychta, Jánětovi čp. 139 a Tónovský grunt čp. 34. Jejich počet se navíc zmenšoval, až zcela zmizely. Postupem času (roku 1724) vrchnost koupila Tónovský statek a připojila ho k Dolnímu dvoru; statek čp. 139 se rozdělil na dva pololány a pak byla dokonce rozparcelována i rychta. Největším se tak stal tříčtvrtláník, ten byl ovšem v Bludově jen jeden (čp. 96 – i ten byl ale rozparcelován; dnes na tom místě stojí skupina domků na Hradě). Nejvíce bylo pololáníků (18) a čtvrtláníků (18). Nejmenšími statky byly tzv. zahrady (v Bludově 12), jejichž držitelům se říkalo zahradníci nebo podsedníci. Nebyli to tedy zahradníci v dnešním slova smyslu, ale sedláci hospodařící na relativně malé výměře. Tito zahradníci byli vrchnosti obvykle zavázáni jinými druhy povinností než sedláci. J. Březina uvádí, že sedláci např. vozili hnůj na panské pole a zahradníci ho rozkydali; sedláci robotovali s potahy a zahradníci pěšky, neboť obvykle neměli koně.⁸

Právě uvedené počty jednotlivých druhů statků pochází z roku 1677.⁹ Za sto let už byly počty mírně jiné. Celolán už byl v roce 1780¹⁰ pouze jeden – rychta. Zůstal jeden tříčtvrtlán (čp. 96), 21 půllánů (čp. 37, 38, 39, 40, 42, 45, 46, 51, 59, 73, 84, 85, 95, 112, 115, 127, 128, 132, 134, 136, 139), 18 čtvrtlánů (čp. 41, 72, 74, 83, 101, 108, 109, 110, 111, 113, 118, 119, 121, 126, 130, 131, 133, 135) a 12 zahrad (čp. 47, 56, 57, 58, 60, 98, 104, 114, 116, 117, 120, 125). Oproti roku 1677 přibýly tři půllány, a to na úkor celolánů.

Zajímavé je zamyšlení se nad rozložením jednotlivých typů statků. Vypadá to, jako by v nížině – od kostela směrem na dolní konec – byly spíše půllány (13 z celkových 21) a výrazně méně čtvrtlánů (4 z celkových 18); na horním konci pak byly spíš čtvrtlány. Na horním konci bylo půllánů pouze osm – jen dva byly orientovány na východ (k Šumperku), šest na západ. I zahrad bylo více na horním konci (5 z celkových 12).

⁷ Březina, *Paměti*, s. 51.

⁸ Tamtéž, s. 50–51.

⁹ Březina, *Paměti*, s. 77.

¹⁰ Tamtéž, s. 129–131.

Tabulka 1: Výměry jednotlivých statků v roce 1741

Číslo na mapě	Majitel statku	Dnešní čp.	Rozloha (v hektarech)				
			zahrada	pole	louka	les	celkem
1	Jan František Kulhaj	35	1,05	25,52	10,54	1,55	38,67
42	Jiří Jáně	36	0,34	12,69	2,25	0,04	15,32
41	Matouš Hlásný	37	0,52	15,30	2,51	1,32	19,65
40	Pavel Kulhaj	38	0,60	12,15	5,01	0,34	18,10
39	Matouš Zatloukal	39	0,63	11,41	2,76	0	14,80
38	Pavel Kvapil	40	0,34	9,24	4,41	1,34	15,34
37	Matouš Nezbeda	41	0,34	9,07	1,40	0,12	10,93
36	Pavel Březina	42	0,55	12,61	3,62	0,94	17,73
35	Jan Kulhaj	45	0,38	14,88	2,38	0,94	18,58
34	Jiří Motyka	46	0,46	17,58	3,47	1,65	23,16
G9	Jan Zatloukal	47	0,19	9,09	0,46	0,21	9,95
G14	Jan Jiří Řežucha	50	0,63	3,49	0	0,15	4,27
33	Pavel Kašpar	51	0,34	13,42	6,44	5,85	26,05
G8	Jan Kulhaj	56	0,42	9,24	3,11	0	12,77
G7	Jakub Juřina	57	0,38	3,74	3,55	0,29	7,96
G6	Pavel Juřek	58	0,48	4,66	0,50	0	5,64
32	Jindřich Matějček	59	0,29	6,79	7,33	0	14,40
G13	Matouš Linhart	60	0,55	1,00	0	0	1,55
31	Jan Pospíšil	72	0,40	7,40	4,96	0,19	12,96
30	František Truxa	73	0,55	11,45	6,40	0,27	18,67
29	Jakub Doležel	74	0,75	8,05	2,59	0,17	11,56
28	Jan Hlásný	83	0,82	8,96	1,08	0,36	11,22
27	Jakub Ospálek	84	0,23	9,99	3,22	0,04	13,48
26	Václav Šaj	85	0,38	15,26	5,10	1,82	22,57
25	Jan Hýbl	95	0,77	12,06	3,53	1,17	17,52
24	Jan Sekanina	96	0,60	14,65	2,07	5,33	22,64
G5	Jan Ston	98	0,15	6,27	1,88	0,98	9,28
G12	Jindřich Bartoš	100	0,23	2,13	1,97	0	4,33
23	Martin Mišák	101	0,31	9,32	1,96	2,55	14,13
G4	Josef Pecháček	104	0,21	5,16	1,42	1,48	8,26
22	Martin Soral	108	0,31	7,79	1,84	2,68	12,61
21	Jakub Matura	109	0,25	7,63	2,61	1,78	12,27
20	Jakub Horáček	110	0,27	7,26	1,32	1,80	10,66
19	Jan Člupný	111	0,27	7,59	2,13	2,40	12,39
18	Jiří Martinák	112	0,77	13,63	3,11	3,05	20,56
17	Jiří Matura	113	0,40	9,44	0,73	10,01	20,57
G3	Mikuláš Tvrdý	114	0,38	5,04	0,73	0,79	6,94
16	Václav Pavlík	115	0,60	11,43	1,80	2,51	16,34

15	Jan Tvrdý	116	0,27	6,71	2,01	1,08	10,07
G2	Pavel Plhák	117	0,33	7,71	0,44	1,82	10,30
14	Jiří Plhák	118	0,27	10,43	2,09	1,19	13,98
13	Jindřich Pospíšil	119	0,34	8,97	0,79	5,10	15,20
G1	Pavel Šaj	120	0,31	5,22	0,40	8,22	14,15
12	Jan Plod	121	0,50	9,66	1,97	6,94	19,08
G11	Matouš Směšný	122	0,21	4,58	1,27	3,03	9,09
G10	Ondřej Truxa	125	0,27	3,79	0,60	0,84	5,51
11	Jan Ptáček	126	0,38	14,55	1,99	5,04	21,97
10	Jan Ston	127	0,50	13,46	2,70	5,39	22,05
9	Jiří Motyka	128	0,48	11,94	3,26	0,19	15,87
8	Jiří Pobuda	130	0,21	12,39	1,96	3,26	17,81
7	Jindřich Kozák	131	0,36	9,78	2,09	0,42	12,65
6	Jan Motyka	132	0,25	13,57	2,59	1,78	18,19
5	Jiří Hlásný	133	0,55	12,06	1,55	0,46	14,63
4	Jakub Hrabáček	134	0,40	11,89	2,32	1,78	16,39
3	Jan Povýšil	135	0,52	9,11	1,01	0,12	10,76
2	Martin Jáně	139	1,49	30,20	3,74	10,64	46,07

Zdroj původních dat (v moravských měřicích), přepočítáno na hektary (viz výše): Zemský archiv v Opavě, fond Velkostatek Bludov, Popis dominikálních a rustikálních pozemků, platů a robot panství Bludov.

Co můžeme z údajů uvedených v tabulce vyčíst? Co se celkové rozlohy týče, jen dva statky měly více než 30 hektarů (rychta a čp. 139), osm mezi dvaceti a třiceti hektary (46, 51, 85, 96, 112, 113, 126, 127). Co do velikosti polí, největším statkem byl čp. 139 (přes 30 ha), následován rychtou (25,5 ha). Žádný další statek neměl více než 20 ha polí, přes 15 ha polí měly jen tři další statky (čp. 37, 46, 85). Nejzvláštněji byly rozloženy lesy. Dva statky jich měly více než 10 ha (čp. 113 a 139), šest nemělo vůbec žádný les (čp. 39, 56, 58, 59, 60 a 100) a dalších patnáct max. půl hektaru, spíše ale výrazně méně. Převážná většina z těch „bezlesých“ i „málolesých“ byla situována na dolním konci. Čím to asi bylo způsobeno? Bylo toto nerovnoměrné rozdělení hned při založení obce, nebo vzniklo až časem? Jako jedno z vysvětlení se nabízí, že každý statek měl původně lesy, ale jejich část byla v průběhu staletí vykácena a stala se z nich pole či louky. Je nějaký takový prostor, kde se koncentrovala pole/louky těchto „bezlesých“ statků? Překvapivě ano – jde o prostor mezi Desnou a Strání. Možná to kdysi byl lužní les patřící jednotlivým statkům.

Průměrný statek měl cca 15 ha celkové výměry (tuto hodnotu zvyšovala rychta a Jánětův statek – bez nich to bylo cca 14 ha), polí měl průměrně 10 ha, pastvin cca 2,5 ha. Největší rozdíly byly mezi lesy – průměrná hodnota byla necelé dva hektary, ovšem hodnota mediánu byla jen cca 1,2 ha.

Horní a Dolní dvůr

Samozřejmě zcela mimo tuto strukturu selských statků stály dva bludovské panské dvory – tzv. Dolní a Horní dvůr (Forberk). Ty patřily majitelům panství jako tzv. poplužní dvory. Právě na nich odváděli poddaní robotu (oralí, seli, sušili seno, žnuli apod.). Historicky starší byl Horní dvůr (dnes mu říkáme Zámeček či Bludoveček). Ačkoli první zmínka o něm pochází až z roku 1568, evidentně existoval jako hospodářské zázemí hradu od chvíle založení obce. Patřila k němu pole za horizontem Bludovského kopce, tedy od obecní hranice k úžlabí u dnešní cesty ze Zámečku k Židovskému hřbitovu, dále velký pás pozemků od Skalky až k silnici na Šumperk (viz mapu indikační skici Stablního katastru – pozemky Horního dvora jsou zde připsány hraběti Františku Žerotínovi, čp. 193 – dodnes číslo popisné na Zámečku).

Forberk je zkomoleninou slova Vorberg (předhůří) a vztahovalo se k hradu stojícímu na kopci. Na začátku 16. století, po poboření hradu vojsky Matyáše Korvína, zde byl postaven panský dům, zřejmě spíš provizornější sídlo namísto zbořeného hradu (zámek ani tvrz v obci ještě neexistovaly). Později, snad na začátku 17. století (zřejmě mezi lety 1605–1618), byl dům přebudován na renesanční letohrádek, jehož základy byly objeveny v dnešní sýpce v roce 1995.¹¹ Právě podle tohoto letohrádku získala jedno ze svých tří jmen celá lokalita – Zámeček (dalšími dvěma jsou Bludoveček a dodnes některými místními užívané Horní dvůr). Tento letohrádek existoval půldruhého století – písemnou zprávu o něm máme z roku 1710, Glaubitzova mapa jej dokonce zachycuje v kreslené podobě, snad jen několik týdnů před zánikem. 31. května 1741 totiž dvacetiletý bludovský poddaný Josef Horáček ze msty (za to, že ho před rokem šafář Horního dvora na robotě zbil) celý Horní dvůr podpálil. Ten zcela shořel (stejně tak zapálil několik dalších bludovských statků a stodol). Po dvouletém vyšetřování a soudu byl Horáček 7. března 1743 uničovským katem stát a spálen (trest mu přitom byl „zmírněn“ – původně měl být uškrcen). Jde o jediného známého popraveného bludovského obyvatele všech dob.

V roce 1710 se zde připomíná i ovčín, v němž mělo být chováno až 2000 ovcí, které měli pasáči hnávat Páním dolem na pastvu – na horní konec či na Bahýnka.

Po požáru byl Horní dvůr vystavěn znovu. Letohrádek už nebyl potřeba, na jeho místě byla postavena dnešní sýpka; nově byly vystavěny všechny ostatní budovy, tentokrát již z kamene. Tvar dvora v zásadě odpovídal dnešnímu stavu, je velmi pravděpodobné, že např. dům čp. 193 je rovněž barokního původu z roku 1741, stejně jako sýpka. Každopádně ale při pohledu na mapu Stablního kata-

¹¹ Eliáš, J. O.: *Bludoveček – sýpka. Stavebně historický průzkum a vyhodnocení archeologických nálezů*, rukopis, Bludov 1996.

stru z roku 1834 vidíme, že tehdy nestála menší budova u cesty za sýpkou, které se v minulosti říkalo „fara“ a která tímto názvem měla odkazovat na někdejší českobratrskou tradici. Právě pohledem do mapy z roku 1834 lze zjistit, že to je jen smyšlenka, že přinejmenším jedno století (1741–1834) zde žádná budova nestála a že dnešní domek českobratrskou farou být nemohl.

Dolní dvůr je historicky mladší, nicméně v nějaké podobě existoval již v 16. století, kdy se v obci připomíná tzv. Čadovský dvůr. Sedláci tohoto jména v Bludově v 16. a 17. století žili; není vyloučeno, že rod vymřel a odúmrtí přešel na majitele panství, který si jej nechal (podle nejstarší pozemkové knihy víme, že Čadovští vlastnili přinejmenším dva statky, přičemž u jednoho z nich se rod ztrácí, u druhého dost možná změnil příjmení na Juřina).

Spolehlivě víme, že když Bedřich st. ze Žerotína prodával v roce 1568 bludovské panství olomouckému biskupovi Vilému z Prusinovic, vymínil si při prodeji, že tři roky bude užívat dvora „zvaného Čadovskej ležícího ve vsi Bludově“.¹² Ten se stal základem druhého poplužního dvora, Dolního. Zřejmě po roce 1573 u něj byla postavena tvrz, základ dnešního zámku (v roce 1613 už se tvrz výslovně připomíná v jedné listině). Nicméně otázka bludovské tvrze a její přeměny na zámek (viz níže) je komplikovaná a dodnes skrývá řadu nejasností, které teprve čekají na své osvětlení.

K tomuto dvoru získala nová vrchnost (Lichtenštejni-Kastelkorni) na začátku dvacátých let 17. století čtyři statky sedláků Jakuba Prázdného, Jiřího Motyky, Mikuláše Odstrčila a Štěpána Huldana, které stály v prostoru mezi dnešní silnicí na Šumperk a koncem parku, tedy v prostoru zámku a parku. Jedno jméno zůstalo ve veřejné paměti až do 20. století, kdy se Gryngletti říkávalo podle někdejších majitelů statku, na němž se tato přírodní protáhlá úžlabina nacházela, Motykovský důl. Poté došlo jednak k přestavbě někdejší tvrze (zřejmě v prostoru dnešního jižního křídla zámku) na dvoukřídlý pozdně renesanční zámek (jižní a západní křídlo), jednak k výstavbě celého hospodářského zázemí. Zámek byl vystavěn mezi dvacátými a čtyřicátými lety 17. století, dostavěn v roce 1708, kdy bylo přistavěno severní křídlo (v té době byly také štukově vyzdobeny stropy v jižním křídle). V roce 1741 byla podoba zámku dotvořena do dnešní podoby, když byla zbořena věž nad západním průčelím a namísto ní zvýšeny dva rohové rondely o jedno patro, čímž vznikly dvě věže na nárožích, stejně jako byl posunut vjezd do nádvoří do středu západního průčelí. Glaubitzova mapa zachycuje v detailní kresbě zámek ještě před touto přestavbou.

Obrázek ukazuje i podobu parku, na jehož místě byl ovocný sad a před zámkem nízko stříhaná zahrada. Poměrně problematicky pracuje s perspektivou, díky čemuž se zdá, jako by prastará zámecká lípa u dnešní křižovatky na obrazku nebyla. Je tam, poměrně dominantní v levém rohu, byť je posunutá jako-

¹² Eliáš, *Bludoveček – sýpka*, s. 10.

by mimo zámek. Již tehdy (před téměř třemi sty lety) to byl evidentně starý, vzrostlý strom.

Nicméně zpět k samotnému Dolnímu dvoru. Ten byl od počátku situován za zámek, v prostorách, kde jsou dosud umístěné různé zemědělské budovy Bludovské a.s. Jeho podoba se přirozeně postupem času měnila – můžeme se podívat na obrázek z roku 1741, kde vidíme už všechny budovy (zřejmě) zděné. Mapa z roku 1834 ukazuje v zásadě hmotovou kontinuitu, s některými novinkami (správcovský domek v dnešní podobě, dlouhá budova v dnešním vjezdu do areálu apod.). Dolní dvůr pak 11. listopadu 1885 vyhořel (o dva měsíce dříve 9. září 1885 vyhořel i Horní dvůr). Po požáru pak byla provedena historizující přestavba, už za nového majitele Karla Emanuela ze Žerotína, posledního mužského moravského Žerotína.

Co se týče polností, k Dolnímu dvoru kromě pozemků oněch čtyřech zmíněných vykoupěných statků ze začátku 17. století patřily všechny rybníky v jihovýchodní části obce a také pozemky z obou již zmiňovaných statků, které vrchnost později koupila: v roce 1668 půllánový statek Jakuba Heděnce na Baloně, jemuž se říkalo i do budoucna Jakubovský; v roce 1724 Tónovský grunt u kostela, na jehož pozemcích vznikla Nová dědina. V průběhu zhruba jednoho století tak vznikla poměrně silná zcela nová hospodářská jednotka v centru obce, která koncentrovala šest až sedm kdysi samostatných statků (onou pochybností je někdejší Čadovský statek, který měl být základem – na mapě z roku 1741 je zachováno členění v okolí zámku na čtyři pásy polí, zřejmě návaznost na někdejší čtyři vykoupěné statky – kde pak ale byly polnosti Čadovského statku, navazuje-li zámek na Čadovskou tvrz?).

Celkově zahrnoval Horní i Dolní dvůr v roce 1741 (tedy po posledním rozšíření o Tónovský grunt) cca 647 ha veškeré půdy.¹³

Dolní i Horní dvůr byly v roce 1945 na základě Benešových dekretů zkonfiskovány kvůli tomu, že se tehdejší majitelky (sestry Gabriela Žerotínová a Helena Mornsteinová) při sčítání lidu v roce 1930 přihlásily (resp. zapsal to jejich otec) k německé národnosti. Sčítání se sice skutečně ptalo na národnost přímo, nicméně s návodem, že se „národnost zapíše zpravidla podle mateřského jazyka“.¹⁴ Prostředí šlechty 19. a 20. století, k němuž Žerotínové patřili, bylo často dvojjazyčné, s německou řečí jako mateřskou, nicméně se silným českým a moravským zemským vlastenectvím. Zámek se dostal v roce 1949 do majetku obce Bludov, Dolní dvůr do majetku JZD. Na konci devadesátých let 20. století pak syn H. Mornsteinové Karel Mornstein restituoval polovinu majetku – zámku, Dolního i Horního dvora.

¹³ Srov. Březina, J.: *Dějiny obce Bludova*, rukopis 1956, s. 127 – 3372 moravských měřic půdy, 1 měrice činila 19,18 arů.

¹⁴ Český statistický úřad, *Československé sčítání lidu 1930* (https://www.czso.cz/csu/sldb/ceskoslovenske_scitani_lidu_1930).

Gryngle a zámecký park

Nějaký „prapark“ byl na místě toho současného již v 18. století, obrázek na Glaubitzově mapě ukazuje prostor zahuštěný nízkými stromy, mapa pak ukazuje celý velký pozemek parku. Nicméně v okolí zámku (včetně původní tvrze) lze již pro období 16. a 17. století předpokládat existenci alespoň renesanční zahrady, což lze doložit zmínkami u jiných moravských zámků. Do dnešní podoby anglického parku se bludovský zámecký park přeměnil snad na začátku 19. století, možná spolu s definitivním přesídlením Žerotínů na bludovský zámek z Velkých Losin v roce 1802. Někdy v té době byla zřejmě vystavěna i oranžerie; domek zahradníka v prostoru dnešního parkoviště už ale musel stát před rokem 1771, neboť měl číslo popisné 80. Jako zděné oba objekty zachycuje mapa Stablního katastru z roku 1834. Ta zajímavě ukazuje upravené cesty v Gryngletu stejně jako dlouhou, rovnou alej (zvanou Františkovu) mezi Gryngletem a císařskou silnicí, která vedla podél Grynglete přes horizont kopce na Příčné až do prostoru dnešního Hambálku. Později zcela zanikla, až byla v polovině devadesátých let 20. století obnovena jedna její část z Příčné na Hambálek.

Historicky ještě zajímavější je prostor Grynglete. Zdeněk Gába uvádí i alternativní název, který je prý v Bludově rozšířen – Gryndle. (S tím jsem se popravdě setkal právě až v Gábově knize, do té doby jsem jej v Bludově neslyšel. Víím, že se liší skloňování – někdo říká „do Grynglete“, jiný „do Grynglat“.) Samotný název odvozuje Gába od německého pomístního názvu „Gründl“, což lze přeložit jako údolíčko.¹⁵ Jen není jasné, odkud tuto informaci o německém místním názvu čerpá, v žádné známé mapě není. V popisu Glaubitzovy mapy je název „Graben“ – příkop, strouha, důl. Působí to jako pouhý německý překlad českého místního názvu „Dolečky“, příp. již výše zmíněného Motkovského dolu.

Z. Gába odhaduje, že údolíčko tvořené zahloubeným potokem je tisíce let staré. Rostou v něm staré, zdravé, domácí stromy – zatímco v parku rostou exoty. Nejnapadnější a největší jsou duby, největší měl před lety obvod 573 cm; na jednom skáceném dubu bylo napočítáno přinejmenším 345 letokruhů, což by odpovídalo vysazení v letech 1660–1665. Výrazně širší byly letokruhy od 150 do 210 let stáří, což by odpovídalo zásadní úpravě (prokácení okolí) na začátku 19. století, kdy došlo k velké rekonstrukci parku do dnešní podoby.¹⁶

Lze se domnívat, že Gryngle je zcela původním, kontinuálním porostem přinejmenším od dob založení obce. Pro svůj tvar – hluboká strž – nemohlo být hospodářsky využíváno, a tak v něm rostly stromy. I to, že tam téměř nejsou jehličnany, ale především listnaté stromy – duby, habry, javory – nasvědčuje pů-

¹⁵ Gába, Z.: *Vlastivědné zajímavosti z přírody Jeseníků*, Štíty 2014, s. 177.

¹⁶ Tamtéž, s. 177–178.

vodnosti porostu. Když prodal sedlák Motyka svůj statek vrchnosti a ta si na něm zřídila zámek s parkem, nechala Motkovský důl být; časem jej připojila k parku, pročistila, prokácela, zbudovala v něm upravené cestičky – nicméně původní charakter se zcela neztratil. Jinými slovy – bude-li chtít někdo pozorovat původní, neporušenou přírodu jesenického podhůří, nemusí nikam daleko, stačí zajít do Grynglete (Grynglí, Grynglat).

Vzestupy a pády selských rodů

Dlouhá staletí neměl majitel statku plné právo s ním svobodně nakládat. Zřejmě i díky tomu se stalo, že se po dlouhá staletí až do třetí čtvrtiny 19. století počet statků v zásadě neměnil. Až po revolučních událostech roku 1848 a po následném pádu bachovského absolutismu na konci padesátých let 19. století začaly sílit hlasy po liberalizaci i této části ekonomiky, tedy aby bylo možné zcela a volně dělit selská hospodářství. Umožnil to na Moravě zemský zákon z roku 1868 (v Čechách o rok později), kdy bylo stanoveno, že každý vlastník statku může se svým pozemkovým majetkem zcela svobodně a bez úředního svolení nakládat. Rovněž bylo možno s pozemky volně obchodovat, stejně jako mohl jeden majitel vlastnit více hospodářství a nemusel na nich osobně hospodařit.¹⁷ K čemu to vedlo? Když nahlédneme např. do Březinových *Pamětí* do části věnované jednotlivým statkům, můžeme si všimnout, že právě až ve čtvrté čtvrtině 19. století se u řady z nich setkáme s větou (nebo její variací): „Statek byl kolem roku 1890 rozkouskován, nejlepší pole odprodána, až zůstala jen chalupa.“ Případně méně korektní varianta: „XY, syn předešlého, oddav se pití, statek promarnil. Zbytek polností a stavení koupil r. 1903 Josef Pavlík.“¹⁸

Neznamená to ale, že by až do roku 1868 nebyla možná tzv. sociální mobilita, tedy že by se z nádenického rodu nemohli stát sedláci, příp. ze sedláků nádeníci. Doložit to můžeme dvěma příběhy ze třicátých a čtyřicátých let 19. století.

Příkladem pádu je příběh rodiny Tobiáše Mináře. Ten se přiženil na tehdejší Březinův statek čp. 83 (dnes Snášelovi u zámku). Tobiáš Minář pocházel z Horních Studének a 2. března 1829 se v Bludově oženil s Alžbětou Březinovou, dcerou Josefa Březiny (autorova prapraprapradědečka). Měli spolu sedm dětí, z nichž většina zemřela v dětském věku.

Statek převzali rok po svatbě – v roce 1830.¹⁹ Není úplně zřejmé, proč statek předal Josef Březina tak brzo právě dceři Alžbětě a jejímu muži Tobiášovi Minářovi

¹⁷ Jakubec, I. – Jindra, Z.: *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015, s. 155.

¹⁸ Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, *Pamětní kniha kostela a fary v Bludově*, sv. I, 1876–1900, příloha.

¹⁹ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – sedláci a zahradníci I, folium 77 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0583BF11E-187A40025649FEB7C7&scan=79#scan78>).

vi. Josefovi bylo při předání statku 47 let a jako výměnkář žil ještě dalších 16 let. Měl ještě čtyři další děti, z nichž ale tři zemřely v dětském věku. Jediný syn František přišel v dětství o oko a při předání statku jeho sestře bylo pamatováno i s výměnkem pro něj až do smrti. Jestli bylo důvodem pro předání statku dceři právě synovo zranění, dnes nevíme zcela jistě. Vždyť mu bylo při předání statku pouhých dvanáct let a nemohlo být úplně jasné, jestli nebude na hospodaření stačit.

Tobiáš s Alžbětou nezůstali na statku dlouho. Špatným hospodařením (dost možná hrál roli třeba i alkohol) o něj přišli a v březnu 1842 jej vyměnili s rodinou Josefa Motyky za jejich chalupu čp. 264 (u zámeckého rybníka; chalupu postavil Motykův otec František v roce 1802).²⁰ Směna to byla pro Mináře nevýhodná – za středně velký statek s poli dostal jen chaloupku bez ničeho. Evidentně to nebylo ani finančně zajímavé, zdá se, že Motyka pouze umořil Minářovy dluhy. J. Březina to diskrétně opisuje slovy „Koupil jej levně Motyka“,²¹ v rodinné tradici předávané právě J. Březinou a jím vlastnoručně vepsané do rukopisu *Dějiny obce Bludova* se uchovalo, že to bylo pouze „za pecen chleba a hrnec tvarůžků“. Cenu statku evidentně snižovalo i to, že byl prodáván se dvěma výměnkáři a jejich rodinami – tehdy ještě žijícím starým hospodářem Josefem Březinou a jeho synem Františkem, který žil jako výměnkář na statku až do své smrti v roce 1888 (z tohoto celoživotního výměnkáře a jeho dvou manželek vzešel jednak autor této knihy, jednak velké rodiny Březinů – dávnými přízvisky Čmeláci, Dóriní, Ondřeji apod.). Každopádně tím, jak přišli Tobíáš s Alžbětou o statek, skončil selský charakter celé této větve Březinů, nikdo z nich už nezískal žádný z bludovských statků.

Musela to být pro tehdejší Bludov skutečně velká událost. V matrikách narozených, oddaných a zemřelých poškrtal a přepsal tehdejší farář i několik let zpátky čísla popisná u rodiny Minářů (škrtl 83 a napsal 264) a Motyků (škrtl 264 a napsal 83). Směnu využil i tehdejší majitel bludovského panství František Josef ze Žerotína a směnil s novým majitelem pole – někdejší Minářova pole za čp. 83 totiž těsně sousedila s polnostmi Dolního dvora – Motyka je směnil za Žerotínova pole za farou (částečně na místě dnešního hřbitova; šlo o někdejší pole Tónovského statku, jež snad kdysi rod sedící na tomto gruntě v roce 1542 sebral faře²² – viz níže), která šla v širokém pásu až za dnešní Olšanské bytovky.²³ Ke směně došlo hned v roce 1842, přičemž na směněném poli Žerotín hned v tomto roce postavil pivovar, dnešní hospodu Na Nové.

²⁰ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci II, folium 107 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0683BF11E-187A40025649FEB7&scan=115>).

²¹ Březina, *Paměti*, s. 93.

²² Březina, *Dějiny*, s. 64.

²³ Indikační skica Stabílního katastru, obec Bludov.

Alžběta zemřela 18. března 1848 ve svých 36 letech na čp. 264. Sociální pád jejího muže a jeho dětí pokračoval. Chalupu čp. 264 vyměnil čtvrt roku po smrti manželky s posledním bludovským drábem Petrem Plhákem za ještě menší chaloupku (pastoušku) čp. 162 (pod svým původním statkem čp. 83). Pak ale v roce 1850 přišel i o ni²⁴ a zemřel 2. února 1852 v padesáti letech jako zcela nemajetný podruh bez vlastní střechy nad hlavou na čp. 222 na Balóně. Žil tam tehdy evidentně jako nájemník v nějakém zastrčeném koutě. Děti, pokud se dožily dospělosti, buď zemřely bezdětné (např. syn Tobiáš zemřel u svého strýce výměnkáře), příp. odešly z Bludova, takže dnes v obci žádný přímý potomek T. Mináře a jeho manželky nežije. Statek čp. 83 zůstal v rukou potomků rodu Motyků (před pár desetiletími přešel po ženské linii na rod Snášelů) až dodnes.

Opačný příběh psala rodina Čmakalů. Ti přišli do Bludova z Chromče, když se 26. listopadu 1787 oženil Pavel Čmakal, mlynářský pomocník (autorův prapraprpradědeček), s Annou Březinovou, dcerou sedláka Tobiáše Březiny z čp. 42. Byla to doba, kdy ve velkém počtu rostly nové chalupy na obecním prostranství. I oni si postavili svou chaloupku čp. 223 poblíž dnešní sochy sv. Floriánka (starší čtenáři si ji možná pamatují jako tzv. Salaníkovu chalupu; v druhé polovině 20. století byla zbourána a její číslo popisné přiděleno novému domu na jiném místě). V této chalupě se narodil a převážnou část života prožil i syn Pavla Čmakala Antonín (narozen 1804). Šest týdnů před smrtí první manželky Anny koupil v dubnu 1840 statek čp. 104 na Hradě.²⁵ Hospodařil tam poté i s dětmi a s druhou manželkou (Annou Tunisovou z Vyšehoří). Přestože relativně brzy zemřel (1853), když byly děti z druhého manželství ještě malé, jeho potomkům zůstal statek až do současnosti (babička současného majitele Františka Březiny byla za svobodna Čmakalová).

Co oba dva příběhy spojuje, je skutečnost, že oba noví sedláci vzešli z chalupnických rodů a že oba byli předtím, než koupili nové statky, obchodníci s obilím. Tehdejší doba jim tak umožnila sociální vzestup, který byl pro jejich rody už trvalý.

Podobných příkladů bychom mohli nabídnout víc. Poměrně častá byla v 19. století situace, kdy se na statku narodilo větší množství dětí, z nichž větší část neměla příležitost statek zdědit či se na něj přiženit (přivdat). Proto rozšířili řady bludovských domkařů. Nicméně třeba již v příští generaci se jejich dětem podařilo nějaký statek koupit či získat sňatkem. Příkladem může být rodina Antonína Březiny. Ten se narodil na čp. 118, nicméně statek zdědil jeho

²⁴ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci II, folium 26 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0683BF11E-187A40025649FEB7&scan=34#>).

²⁵ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – sedláci a zahradníci I, folium 26 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0583BF11E-187A40025649FEB7&scan=97#scan98>).

bratr František (který se dožil 97 let, věku pro 19. století vskutku neobvyklého). Z Antonína se stal domkař na čp. 185. Nicméně již dva jeho synové se přiženili na statky a vrátili svým rodovým větvím selský charakter – František na statek čp. 136 (později byl v letech 1907–1918 bludovským starostou) a Antonín na sousední statek čp. 135 („Tónyš“).

Příběhy ukazují, jakým způsobem probíhala sociální výměna – při zachování celistvosti statků.

Po zmíněném roce 1868 to již probíhalo jinak. Sedlák mohl zastavovat či přímo odprodávat jeden kousek pole po druhém, až mu nezbylo nic, ale ze statku rovněž nezbylo nic. Tím, že dříve nebylo umožněno vlastnit více statků naráz a nešlo je rozdrobit, bylo nezbytné neúspěšného sedláka a jeho rod nahradit nějakým jiným, novým. V zásadě tak můžeme říct, že zákonné nastavení před rokem 1868 neumožňovalo zmenšování sociální vrstvy nejmajetnějších lidí, kterými tehdy sedláci byli. Poté naopak právě k tomuto zužování začalo docházet – bohatí se stávali ještě bohatšími a bylo jich méně. Kromě níže popsaných příčin (špatné hospodaření) lze předpokládat velký vliv závazků plynoucích z vyvázání se z poddanských povinností (po roce 1848), krach na vídeňské burze v roce 1873 a následnou světovou hospodářskou krizi. Nicméně krize – třeba rakouský státní bankrot v době napoleonských válek v roce 1811 – byly i dříve a nevedly k masovým rozprodejům statků. Farář František Ermis, který se podrobně zabýval bludovskou historií – můžeme ho dokonce nazvat prvním bludovským historikem – měl na tento proces jasný názor, který ocitujeme: „Nastal však rok 1848 a s ním nová doba. Stará zřízení vzala za své, poddanství, robota a jiné přestaly, ze sedláka, dříve poddaného dědičného nájemníka, stal se plnoprávný majitel statku, na kterém seděl – hotový pán. Kéž by byl osvobozený sedlák nové zlaté svobody ku svému a svých potomků dobru užíval! Ale zkušenost více než 50letá učí, že sedlák, vymaniv se z područí dřívějšího, které mu aspoň půdu potem praotců svlaženou nezkrácenou zachovalo, upadl v poddanost mnohem horší než první – liberalismu nové doby, jemu zásadně nepřátelskému. Ten mu dal do rukou nezkušených nůž volné dělitelnosti statku a sekání dluhů. Na statek mohl sedlák volně dělati dluhy a dluhy, může kus po kusu z pozemků odprodávati, až nehospodářstvím, přepychem, přílišnými potřebami životními, neúrodou a vůbec špatnými pro sedláka časy ztrácí po otcích zděděnou půdu a ocituje se na konec mezi žebráky. Tak v době asi dvaceti let nazpět, od roku 1876 do 1897, zmizelo v Bludově 12 selských statků, tak že z nich zůstalo leda holé stavení, tu a tam ještě s několika málo měřicemi polí, kdež nehospodář majitel se svými bídě živoří.“²⁶

²⁶ *Pamětní kniha*, sv. I, s. 27–28.

Příběh bludovské rychty²⁷

Co to byla rychta, resp. rychtář? Rychtář držel obvykle jeden z největších statků v obci, často osvobozený od roboty. Jeho hlavním posláním vyvyšujícím ho nad ostatní sedláky byla skutečnost, že byl vrchnostenským úředníkem, který zajišťoval plnění vrchností vydávaných pokynů, vybíral pro vrchnost dávky, vedl pozemkovou knihu a měl disciplinární pravomoc (dnes bychom asi řekli, že řešil záležitosti přestupkové komise) – v Bludově o tom ale zprávy nemáme. Rychta často vznikla již při založení obce (což byl zřejmě bludovský případ). Rychtářství pak bylo jakousi odměnou pro technického zakladatele vsi neboli lokátora. Většinou bylo rychtářství s rychtou dědičné. Tak tomu bylo dlouhou dobu i v Bludově, až někdy v první polovině 19. století, těsně před zánikem instituce rychtářství, byli bludovští rychtáři kvůli nějakému přestupku vůči vrchnosti dědičnosti svého úřadu zbaveni. Neznamená to, že by jejich rod přišel o statek-rychtu, ale jen o dědičnost úřadu. Odznakem jeho moci byla mj. obecní pečeť, na níž bylo vyobrazeno srdce a letopočet 1666.

K rychtě často patřilo kromě polí např. právo držet určité řemeslníky (což nemáme v Bludově potvrzeno), ale především právo za určitý plat svobodně vařit a šenkovat pivo. Rychta tedy měla vlastní hospodu; v ní měli podle jedné z legendárních pověstí Hrabenovští (rychtář či sedláci) propít (či prohrát v kartách) kostelíček. Prokazatelně od druhé poloviny 19. století byla krčma na rychtě pravidelně pronajímána zájemcům. V sídle rychty byla obvykle velká světnice, kde se odehrávaly schůze obecních starších.

Bludovská rychta stávala v samotném středu obce téměř naproti kostelu. Zahrnovala veškeré pozemky od dnešního kulturního domu (včetně) po obchodní dům. Velikost vlastního dvora byla zhruba poloviční oproti faře i oproti Jánětovu statku čp. 139 (viz výše). V samotném závěru její existence měla podobu patrového roubeného stavení postaveného podél silnice. „Vzadu na straně nádvorní, byla v prvním poschodí pavlač. Stěny byly hladce omítnuty, takže nebylo ani znáti, že jsou sroubeny z trámů. Velmi vysoká střecha ... byla šindelová. ... Vjezd do dvora, uzavřeného ze všech stran hospodářskými budovami, byl v těch místech, kde je nyní Národní dům a domek čp. 436“ (průjezd mezi nimi – pozn. SB).²⁸ Samostatně stál i výměnek rychty.

Před hlavním vstupem do rychty stála kaplička Nejsv. Trojice, po jejíchž bocích stály štíhlé topoly. Není zachycena ani na mapě z roku 1741, ani z roku 1834. Zdá se tedy, že byla postavena skutečně až v roce svého vysvěcení v roce 1842. Býval na ní nápis: „Ad majorem Dei Gloriam renovatum 1842“ („K větší

²⁷ Tato podkapitola čerpá z Březina, V.: Bludovská erbovní rychta, *Severní Morava: vlastivědný sborník*, č. 78, roč. 1999, s. 39–44. Pokud používá další zdroje, je to uvedeno.

²⁸ Dyrtr, *Bludov*, s. 12.

slávě Boží obnovena 1842“).²⁹ Přetrvává nejasnost, co znamená ono obnovení. Snad stávala kdysi těsně před josefinskými reformami. Zcela jistě ale nestála v době pořízení mapy stabilního katastru (1834) – protože tato mapa zachycuje kapličku sv. Anny a Nejsv. Trojice na bludovském kopci, stejně jako Mišákův kříž apod. – jen žádnou kapličku u rychty. Možná tedy byla postavena v podobné době jako sv. Anna a Trojice na kopci (krátce po roce 1741) a časem zchátrala či se úplně rozpadla; obnovena byla v téže době jako kaplička naproti Krčmě.

Po vyhoření rychty (viz níže) byla kaplička v roce 1886 zbořena, neboť zužovala silnici, a postavena kousek severněji – na místě dnešního kulturního domu. Zasvěcena byla v roce 1887 Panně Marii Lurdské.³⁰ Tam ovšem stála jen třináct let; při stavbě Národního domu byla zbořena a v totožné podobě postavena o několik desítek metrů jižněji.³¹ Podobně jako předchozí i tato byla zasvěcena Panně Marii Lurdské a byla používána zejména při svátku Božího Těla. Zbořena byla roku 1972.³² Působila zvláště – oproti okolo stojícím domům (čp. 530 a 531) byla asi o metr vysunuta směrem do silnice. Nicméně nejprve stála ona, teprve několik desítek let po ní okolní domy.

Jaké polnosti a další pozemky patřily k rychtě? Předně pás polí hned za stavením směrem k Chromči – dnes je vymezený územím mezi ulicí plk. K. Hlásného a Slepou a Lázeňskou. Dále k rychtě patřila pole za Moravou u Markrabiny; a ještě jižněji za Moravou mezi Postřelmovem a Sudkovem. Zapomenout nemůžeme na tři vzájemně nesouvisející pásy pole nad Vlčím dolem směrem k Bohutínu a úzký pás na Brusné. Měla velmi málo lesa, jen něco málo na Petrovici. Nejzajímavější je kus pole za farou až k Leharově vile. Jde o pozemky, na nichž dnes stojí všechny školní budovy, jižní polovina hřbitova a zbytek polí mezi školou a Leharovou vilou.³³ Tento kus polí evidentně při založení obce k rychtě nepatřil – přímo navazuje na farní zahradu a za ním opět pokračují farní pole. Jak se dostala do vlastnictví rychty? Existují dvě verze. Spolehlivě víme ze zprávy z roku 1658, že v předbělohorském období, kdy oslabil vliv katolické církve a narostl vliv církví protestantských, došlo k rozchvácení části bludovských farních pozemků. Část jich měla získat i rychta. To možná ale byly jiné (možná jeden pás ve Vlčím dole, který těsně sousedí s farním), ne onen kus na místě dnešní školy a hřbitova. Druhá verze vychází z jedné z bludovských pověstí, podle níž měl pozemky darovat kterýsi bludovský farář rychtářovu dítěti, jemuž byl za kmotra. Farář F. Ermis, který pověst zapsal, ale nevěděl, o koho by se mělo jednat. Osobně se mi zdá právě tato verze pravděpodobnější – tvar do-

²⁹ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc, sign. G3, č. kartonu 4802 – filiální kostely Bludov, fol. 67.

³⁰ *Pamětní kniha*, sv. I, s. 288.

³¹ *Pamětní kniha*, sv. I, s. 355.

³² Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, *Pamětní kniha kostela a fary v Bludově*, sv. III, od 1933, s. 135–136.

³³ Srov. Glaubitzova mapa a indikační skica Stabilního katastru.

tčeného pole má nepravidelný tvar (viz mapa z roku 1741). Kdyby došlo k „násilnému“ zabrání, asi by tam nebylo ono vykrojení. Zde evidentně rozhodoval stávající majitel, co dá a co ne. Navíc asi nemusí jít jen o pověst. Před časem jsem totiž zjistil, že bludovský farář Martin Josef Dostál (bludovským farářem 1707–1731) byl 7. června 1722 za kmotra Janu Kulhajovi, synovi stejnojmenného rychtáře.³⁴ Navíc se tento farářův kmotřenec sám stal knězem, dokonce byl v letech 1753–1755 bludovským kaplanem. Pro potvrzení této hypotézy by ale bylo třeba ještě dalšího studia pramenů.

První zmínka o bludovském rychtáři pochází z roku 1516, kdy se zmiňuje rychtář Marek, který přinesl berni od 38 bludovských usedlých, z kněžských lidí a z rychty. Bludovská rychta jako taková je poprvé připomínána roku 1568 v zápise do zemských desk, jímž byl Bludov postoupen olomouckému biskupovi. V 17. století dala tehdejší bludovská lichtenštejnská vrchnost sepsat urbář, ze kterého se dovídáme mimo jiné i o povinnostech bludovského rychtáře. Musel odchovat jeden kus panského dobytka, dále musel brát pivo pouze z panského pivovaru v Kopřivné, ze zámku musel týdně odebírat tři mázy pálenky. Z každé bečky vína musel platit tři zlaté. Tyto povinnosti byly ve srovnání s dalšími rychtáři panství nižší, stejně jako musel platit nižší roční plat – pouze po jednom zlatém při sv. Jiří a po jednom zlatém při sv. Václavu. Za roboty platil o sv. Jiří 18 grošů a 5 denárů a o sv. Václavu také 18 grošů a 5 denárů. Jinak tuhé roboty byla rychta prosta a byla v tomto směru takřka svobodným statkem.

V roce 1721 byli mimo obvyklého vybavení při rychtě desetiletý hřebec, dvouletá kobyła, letošní hříbě, šest dojných krav, jedna dvouletá jalovice, pět ročků – jalovic, dvě letošní, odstavené jalůvky, jeden dvouletý býk a jeden býček roček.

V 17. století patřila rychta příslušníkům rodu Macků, což byl poměrně rozvětvený rychtářský rod na Šumpersku a Zábřežsku; v 18. století rodu Kulhajů. Posledních sedmdesát let vlastnil rychtu rod Einaiglů. Z těch se v jednu chvíli stal nejmocnější bludovský selský rod (pocházející z Chromče). Nejprve koupil Jan Einaigl v roce 1782 bludovský mlýn (od nich jej po sto letech koupil Habermann), poté v roce 1813 koupil pro syna Petra od Karla Jana Kulhaje rychtu. Ten poté vlastnil jak mlýn, tak rychtu. Tento majetek posléze rozdělil mezi své dva syny – Alexius hospodařil na rychtě, Jan byl mlynářem. Byli zřejmě oba šikovní hospodáři, v druhé půli 19. století vlastnili několik bludovských statků či jejich zbytků (čp. 128, 133). Alexius předal v roce 1880 rychtu svému sedmadvacetiletému synu Aloisovi a odešel na výměnek.

Jak již bylo zmíněno výše, ještě před rokem 1848 zanikl pro nějaký přestupek úřad dědičného rychtáře. Navíc v roce 1848 skončilo staleté patrimoniální (vrchnostenské) zřízení, čímž zmizel mj. úřad rychtáře a panství a namísto nich

³⁴ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, sbírka matrik, matrika narozených, oddaných a zemřelých Bludov, Bohutín, Dolní Studénky, Hrabenov, Bartoňov, Radomilov, N, Z, O, I-N, inv. č. 7800, sig. Šu II 2, 1710–1743, s. 20.

vznikla moderní obecní samospráva v čele se zastupitelstvem a starostou. Rod Einaiglů už v těchto nových institucích žádnou roli nehrál. V roce 1848 byla také zrušena robota – ta byla symbolicky za velkého veselí navždy zaorána do země právě na rychtě (snad právě někde v místech dnešní zahrady Kulturního domu?). Z rychty přestal definitivně být obecní veřejný prostor. Obecní majetek byl z rychty převezen do pronajaté obecní kanceláře (teprve o několik desetiletí později byl postaven obecní dům).

Bludovská rychta se tak stala pouze jedním z mnoha selských statků v obci, i když jedním z největších. O necelých čtyřicet let po zániku rychty jako instituce došlo i k jejímu zániku faktickému.

Rozhodujícím pro její další osud se stal podzim 1884. Dobové svědectví říká: „Dne 5. října 1884 vyhořela až do základů dědičná rychta Bludovská, stavěná úplně ze dřeva. Po půlnoci vyšlehnul oheň ze stodoly stojící za hlavním stavením. Nalézaje v plných stodolách a stájích hojně potravy, šířil se vůčihledně. Brzy všecka stavení stála v plamenech. Na udušení rozpoutaného živlu nemohlo býti pomyslení. Plameny šlehalo jako obrové k nebesům. Šťěstí, že nebylo větru a že rychta stále více-méně o samotě.“³⁵ Ještě celý týden na zbořeníšti dohořovalo.³⁶ Uchován byl pouze výměnek (vochcimra, ze slova Wachzimmer – strážnice, kterou v ní měli v první polovině 19. století vojenští myslivci, kteří byli v Bludově ubytováni)³⁷ a kaplička. A byla to možná poslední rána z milosti, protože Alois Einaigl, „zadlužený majitel, nemoha ji vystavěti znovu, prodal polnosti parceláři z Křelova u Olomouce a ten polnosti rozprodal. Zas o jednu památku ze starých dob v Bludově méně.“³⁸ Zánik rychty tak nepřišel jen kvůli ohni, ale především kvůli svému poslednímu mladému majiteli, který za čtyři roky vlastního hospodaření zadlužil velký statek tak, že nezvládl mimořádnou událost. Ve stejné době přišli Einaiglové i o bludovský mlýn, který koupil Augustin Habermann.

Někdejší rychtářská rodina dožívala zřejmě v bídě. Alois Einaigl se stal hostinským v Olomouci, nicméně jeho malá dcera Josefa zemřela v roce 1888 v bludovské chaloupce čp. 162, jeho matka – někdejší výměnkářka – zemřela v roce 1893 v obecním domě, jeho otec, předposlední rychtář Alexius zemřel v roce 1903 v necelých osmdesáti letech na chaloupce čp. 179.

Jaké byly další osudy prostoru bývalé rychty? Vyhořelé budovy a větší část zahrad koupil roku 1886 bludovský obchodník s ovocem Josef Langer. Jednu z vyhořelých zděných stodol opravil na obytný dům (dodnes stojící), který dostal číslo popisné bývalé rychty (čp. 35). Právě tento dům je poslední, který má přímo hmotnou návaznost na rychtu (zděný byl již v roce 1834).

³⁵ *Pamětní kniha*, sv. I, s. 282.

³⁶ Dytrt, *Bludov*, s. 12.

³⁷ Březina, *Paměti*, s. 88.

³⁸ *Pamětní kniha*, sv. I., příloha.

Dlouhou dobu existoval i někdejší výměnek neboli vohcimra. Tu koupil bludovský řezník František Soural. Právě do tohoto domu byla přenesena hostinská koncese z vyhořelé rychty. Hospodu poté vlastnil Antonín Šimůnek a po něm Rek. Po vyhoření rychty dostal domek samostatné číslo popisné – 348. Kdo si tedy pamatuje tzv. Rekovu hospodu (po válce v ní byla i obecní knihovna), jde o bývalý rychtářský výměnek. Dům byl zbořen při stavbě nového obchodního domu Jednota v roce 1969 – stál před ním. Obchodní dům tak stojí nejen na místě rozkulačeného a zbořeného statku čp. 36, ale okrajově i na pozemcích rychty. I číslo popisné obchodního domu je totožné s někdejší Rekovou hospodou, neboli vohcimrou.

Na samotném okraji dvora někdejší rychty byl v roce 1900 postaven Národní (dnes Kulturní) dům. Zbytek plochy bývalé rychty byl po požáru téměř půlstoletí nevyužit. Až v roce 1924 byl na místě bývalé hlavní budovy rychty postaven dům čp. 436. Na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století byly na hranici pozemku směrem k silnici postaveny domy čp. 528–533 navazující na zmíněný dům čp. 436. V jejich přízemí byly většinou obchody či provozovny živností (řezník, mlékař apod.). Tak tato část návsi ztratila svůj někdejší venkovský charakter a naopak získala spíše městský ráz – řadová zástavba, patrové domy.

Rozsáhlá pole a onen kousek lesa, které patřily k rychtě, byly hned po požáru rozkouskovány a prodány jednotlivým zájemcům. Později část z nich posloužila ke stavbě části paneláků, a nových ulic za nimi, nových školních budov apod.

Konec selské slávy

Přelom 19. a 20. století a první desetiletí 20. století se nesly ve znamení rozšíření počtu držitelů zemědělské půdy. Mnohé chalupnické rody, do té doby bez polí, si z drobicích se statků kupovaly několik měric či několik málo hektarů. Velký posun pak znamenala první pozemková reforma, při níž přišla o část polí nejen fara, ale především Žerotínův velkostatek. Z něj bylo po roce 1918 rozparcelováno 113,78 ha polí a luk (především ve Špalku), a to ve prospěch drobných sedláků a tzv. kovozezemělců (pracovali v továrně či měli svou živnost a k ní pár měric pole). Největší možný přiděl činil 1 ha, většinou se ale přidělovalo 50 arů (polovina hektaru). Každopádně díky tomu výrazně vzrostl počet rodin vlastnících zemědělskou půdu, a to na 397 v roce 1930. Z nich ovšem více než polovina (181) měla méně než 1 ha, 90 mělo mezi 1 a 2 ha, 75 mezi 2 a 5 ha, 21 od 5 do 10 ha, 23 od 10 do 20 ha, 4 od 20 do 30 ha a 3 nad 50 ha (mezi nimi samozřejmě i Žerotínův velkostatek).³⁹

Výše zmíněný příběh úpadku slávy bludovské rychty jako by s předstihem několika desetiletí předznamenal úpadek celého selského stavu. Zatímco ještě

³⁹ Spurný, *Bludov dříve a nyní*, s. 91.

na začátku 20. století znamenalo vlastnictví statku, resp. zrození se do selské rodiny, příslušnost ke střední třídě, možná dokonce v případě větších statků příslušnost k vyšší střední třídě v obci, na jeho konci bylo vše jinak. Selský stav jako takový zanikl, převážná většina statků se proměnila v čisté obytné budovy bez hospodaření, na prstech jedné ruky se dají spočítat dosud aktivně hospodařící selské rodiny.

Jak k tomu došlo? V důsledku združstevnění vesnice, tzv. kolektivizace. Jednotné zemědělské družstvo (JZD), jako nástroj zrušení soukromého hospodaření, bylo v Bludově založeno z iniciativy místní Komunistické strany Československa v září 1950. Na začátku mělo 54 členů, z nich byl ale pouze jediný větší sedlák, ostatní byli v lepším případě kovozezemělci či úplní bezzemci. Družstvo hospodařilo na pouhých 49 ha půdy (drtivá většina z nich byl žerotínský konfiskát a farní pole /21 ha/ sebrané v rámci druhé pozemkové reformy před rokem 1948). Není účelem tohoto textu podrobně vypsát historii bludovského JZD. Ve zkratce lze napsat, že první roky byly velmi rozpačité, dokonce i někteří sedláci, kteří se dali zlomit ke vstupu, v roce 1953 vystoupili, takže v roce 1954 mělo družstvo jen 102 ha půdy s 24 členy (z nich jen 12 větších sedláků). Oproti tomu v obci zůstávalo 431 soukromých zemědělců (včetně kovozezemělců – těch bylo 330 s méně než 2 ha pozemků).

Rozhodující doba přišla po roce 1957. Za použití obrovského nátlaku (zvyšování dodávek, výměna kvalitních polí za mnohem horší na hranicích katastru apod.) došlo ke zlomu, kdy po žních 1957 přišly první nové přihlášky do JZD, do konce září 1957 se pak JZD rozrostlo o dalších 132 zemědělských závodů s 600 ha půdy. Mimo družstvo zůstali jen tři větší sedláci.⁴⁰

Když se pak po pádu komunistického režimu mohla situace navrátit k původnímu stavu, nestalo se tak. Staří sedláci už vesměs síly neměli a jejich potomci až na nepočetné výjimky se k zcela samostatnému hospodaření nevrátili.

CHALUPY

Až postupem času začal být vyplňován prostor mezi statky či uvnitř zmíněné široké „ulice“. Toto prostranství bylo skutečně impozantní – např. v centru měřilo na šířku, jak již bylo řečeno, 220 m a zahrnovalo vše mezi dnešními ulicemi třída Adolfa Kašpara po ulici Na Baloně a Stará; případně u zámku – tam bylo pouze volné prostranství s dvěma rybníky bez žádných domků.

Těžko říct, k čemu se tento prostor využíval – snad to byla částečně pastvina. Každopádně převážná část tohoto území patřila obci.

⁴⁰ Tamtéž, s. 128–130.

První chalupy

Pro sedm staletí, až do závěru 19. století, přitom platilo, že se nové domky stavěly pouze uvnitř již existující obce, že neobsazovaly vzácnou zemědělskou půdu za obcí.

Tuto zásadu porušila pouze ve dvou případech samotná vrchnost – nejprve po roce 1668 po koupi Jakubovského či Heděncova statku (stál na Baloně), na jehož místě nechala vystavět chalupy; a pak především po roce 1724, kdy rozparcelovala část polí koupeného Tónovského gruntu a na těchto parcelách nechala v dalších desetiletích vystavět 33 domků Nové dědiny.

Pro všechny „nestatky“ – chalupy přitom platilo, že k nim nepatřilo od počátku (až do konce 19. století) pole, že to byl pouze domek s menší či větší zahrádkou kolem (v některých případech dokonce zcela bez zahrádky). Jeho obyvatelé se živili řemeslem či zemědělskou nádeničinou u sedláků či na některém z panských dvorů. Nicméně měli alespoň vlastní střechu nad hlavou, na rozdíl od úplně nejnižší společenské vrstvy – podruhů, kteří žili v nějaké malé komůrce (či přímo ve chlévě) u sedláka tzv. za byt a stravu a mohli být kdykoli vyhnáni.

Rozmach chalup byl nesmírně pomalý. Jak již bylo uvedeno výše, v roce 1585 stálo v Bludově 61 selských usedlostí, 13 chalupnických a 1 zahradnická.⁴¹ O tři čtvrtě století později v roce 1657 měla obec pouze 72 domů, což znamená, že kromě tehdejších 57 statků (bez čtyř, na nichž byl postaven zámek) zde bylo nejvýše 15 chalup (a to nevíme, zdali se do toho počtu 72 počítala třeba fara nebo právě zámek), tedy stále zanedbatelné množství. Za předchozí století tedy nedošlo k téměř žádné změně. Ještě o dalších dvacet let později v roce 1677 bylo v Bludově 72 usedlíků (v tom mělo být 16 domkařů bez polností). Zřejmě tak ubyl jeden statek a přibyl jeden domek.⁴² Které chalupy ale byly nejstarší, jež stály jako první, dnes bohužel nezjistíme. Nebyly to jistě ony panské (dominikální), které byly postaveny až po roce 1668, resp. 1724 (viz níže). Jednou z těchto původních chalup byl asi domek na místě dnešního čp. 145 (neměl polnosti), z něhož v roce 1657 zběhl Jiří Příhoda a z nějž byla zřízena škola.⁴³

Záhada nových chalup na konci 17. století

Velká záhada přichází v poslední čtvrtině 17. století. Třináct let po roce 1677, o němž jsme se před chvílí zmiňovali, uvádí v roce 1690 farář Kašpar Antonín Šťastný, že je v Bludově 60 statků a zahrad, především ale 25 hrubých (velkých) a 45 malých chalup! Za těchto třináct let by tak mělo přibýt přes padesát domů,

⁴¹ Spurný, *Bludov dříve a nyní*, s. 33.

⁴² Březina, *Paměti*, s. 77.

⁴³ Tamtéž, s. 78.

což by byl jeden z největších rozmachů Bludova – téměř zdvojnásobení počtu domů během třinácti let! Jan Březina to spíš odmítal, uváděl, že je divné, že by v tak krátkém čase přibýlo tolik chalup. Možné také je, že některé chalupy nebyly dříve evidované – nicméně, proč by některé byly, a jiné ne? Velký vzrůst během několika let tak vyloučený není. Je tam sice nepatrná záhada s uvedeným počtem statků a zahrad (nárůst o čtyři; v roce 1741 jich ale spolehlivě bylo jen 56), ta by ale mohla být vyřešena tak, že farář počítal i zrušené čtyři statky, z nichž vznikl Dolní dvůr – vždyť ještě mapa z roku 1741 zachycuje jejich polnosti odděleně. Každopádně víme, že v onom roce 1741, tedy za padesát let po Kašparově zprávě, už bylo chalup (panských i obecních) 97, v tom ale 25 postavených v Nové dědině po roce 1724. Bez nich to je 72, tedy téměř přesně počet uváděný P. Kašparem (70). Proč by se nemohl Bludov zvětšit skokově během jednoho desetiletí, a pak opět upadnout do stavebního klidu?

Co to bylo za dobu? V roce 1668 koupila vrchnost – rod Lichtenštejnů-Kastelkornů – půllánový statek Jakuba Heděnce na dnešním Baloně. Pole přičlenila k Dolnímu dvoru, velkou zahradu (celý prostor mezi dnešním statkem Kotrých čp. 85 a domem Dokoupilových čp. 95) rozdělila na osm částí, na nichž byly postaveny dominikální (vrchnostenské) chalupy, jež mají dnes čísla popisná 87 – 94 (z nich jen čp. 90 je dnes přeneseno na jiný dům). Pravděpodobně ve stejné době bylo postaveno pět dominikálních chalup čp. 62–66 na dolním konci. Jejich pozemky těsně sousedí s vrchnostenským polem. V jejich případě šlo o první vykročení bludovského osídlení mimo oblast definovanou starými statky. Zajímavé také je, že potok, který do toho místa teče mezi dvěma řadami statků, právě před těmito novými chalupami odbočuje za jejich zahrady. Možná i v této době byly postaveny další vrchnostenské chalupy poblíž zámku čp. 75, 76 a 80.

Celkově tedy v té době stálo 16 vrchnostenských (dominikálních) chalup. Jejich majitelé se zásadně lišili od chalupníků obecních (tedy těch, kteří koupili pozemek pro stavbu své chalupy od obce). Dominikální chalupníci totiž museli (stejně jako sedláci) robotovat na panském, zatímco obecní chalupníci (což byli až do konce 18. století nejčastěji řemeslníci) robotovat nemuseli. Jelikož se ale robotu nevázala na konkrétního člověka, ale na statek, byl to od vrchnosti chytrý krok, jak zvýšit počet pracovních sil.

Majitelem panství byl tehdy Maximilián z Lichtenštejna-Kastelkornu. Tento šlechtic byl c.k. plukovníkem. V roce 1658 koupil statek Chromeč – dědinu Chromeč s rytířským sídlem a dědinu Bohutín a přičlenil je k bludovskému panství. Není tedy vyloučeno, že za jeho vlády byl dán onen velký modernizační impuls a skokové zvětšení počtu bludovských domů.

Možná ona vrchnostenská aktivita (16 chalup) podnítila i aktivitu obce, kdy k již existujícím 15 obecním chalupám přibýlo na konci 17. století 39 dalších.

Další chalupy

V dalších letech přibýly i dvě dominikální chalupy – dnešní čp. 146 (pozdější Konzum a dnešní hospoda Pod Kostelem) a v její těsné blízkosti čp. 190 –, vznikly zřejmě na začátku 18. století po výstavbě severního křídla zámku (1708).⁴⁴ Na jejich místě stála cihlářská pec právě pro výrobu cihel na severní zámecké křídlo. Po dostavbě zámku nebyla pec na tomto místě potřeba (možná byl vytěžen všechen vhodný jíl) a byla využita pro výstavbu dvou domků. Na čp. 146 žil bludovský učitel a varhaník Florian Zapletal. Zdá se, že čp. 146 a 190 jsou ony dvě chalupy, které podle výše uvedených počtů přibýly mezi zprávou faráře Kašpara (1690) a pořízením Glaubitzovy mapy (1741).

Prostorový rozvoj Bludova ve 20. století byl předznamenán již v 18. století. Tehdy došlo v letech 1727–1768 k prvnímu masivnímu vykročení obce ze svých stávajících hranic (tedy to, co se bude dít na konci 19. a po celé století 20.) – k výstavbě Nové dědiny. První fáze výstavby zahrnuje domy čp. 1–11 a 21–34 a proběhla v letech 1727–1734, druhá fáze (domy čp. 12–20) pak mezi lety 1741 a 1768. U tří z nich (čp. 13, 16 a 17) víme, že byly postaveny v šedesátých letech 18. století; zdá se tedy, že ve stejném období byly postaveny i zbývající.

Z roku 1727 je dochován dokument, v němž si obec stěžovala na vrchnost, že staví chaloupky na Tónovském statku. V čem byl problém? Šlo např. o pasení domácích zvířat na obecních pozemcích, o možnost těžby v obecním lese, na což najednou měla vrchnost (a její domkaři) právo.

Zahrady domků v Nové dědině sahaly na počátku pouze k hranicím rychtářova pole, tedy v zásadě tam, kam sahají většinou dnes – po hranici ulice plk. Karla Hlásného. Teprve později – po rozparcelování rychty po jejím vyhoření v roce 1884 a po drobení statku čp. 36 – se stalo, že si tito domkaři dokoupili další část pozemků, které protáhly jejich zahrady, v řadě případů až k císařské silnici od Chromče k zámku.

Nová dědina byla samostatnou osadou – nicméně zřejmě to prakticky nic neznamenalo, přestože měla třeba svého rychtáře. Šlo pouze o rozdíl v právním charakteru vlastnictví, jinak šlo o jeden katastr, farnost apod. Když byly 7. září 1848 zrušeny poddanství a robota, byl zrušen také rozdíl mezi pozemky dominikálními a rustikálními, čím přestala být Nová dědina i formálně samostatnou osadou.⁴⁵

Už jsme uvedli, že nevíme, které chalupy byly nejstarší. S jistotou známe až 54 chalup obecních chalupníků, které stály v roce 1741 při pořízení nejstarší do dnes dochované Glaubitzovy bludovské mapy. Kromě nich už samozřejmě stály panské domky – kterým jsme se právě věnovali. V roce 1741 tedy už existovaly tyto domky obecních chalupníků: čp. 43, 44, 48, 49, 52–54, 61, 70, 71, 77, 78, 86,

⁴⁴ Kösslerová, E. – Polách, D.: *Bludov čp. 146 „konzum“*. *Stavebně-historický průzkum*, rukopis, Bludov 1995, s. 5.

⁴⁵ Březina, *Paměti*, s. 171.

102, 103, 105–107, 123, 129, 137, 140, 142, 143, 148, 150–153, 155, 157–159, 163, 164, 167–172, 174–179, 182, 185–188. Kterákoli z nich může být jednou z oněch 13 prastarých, jež měly stát před rokem 1585.

Další skokový rozvoj obce nastal mezi lety 1771–1790. Zatímco v roce 1771 měla obec 194 domů, v roce 1790 o 38 víc – 232. V průměru to vychází na dvě, spíše ale až čtyři ročně (protože k tomu rozvoji došlo spíše až po roce 1780). Během dalších deseti let stálo dalších sedmadvacet domů (celkem 259). Stavební tempo pokračovalo ještě v prvním desetiletí 19. století – v roce 1810 stálo 277 domů, tedy opět téměř dva nové domy ročně. V následujícím období využívá stavebního elánu vrchnost a nechá robotníky stavět myslivnu čp. 279 (1816), taneční síň na Zámečku (1822), sýpku a ovčírnu při Dolním dvoře (1823), palírnu (1835), revír (1836), byt zahradníka (1839), pivovar (1842) a pilu (1842).⁴⁶

Právě na začátku čtyřicátých let 19. století ale jako by někdo mávl kouzelným proutkem a vše se zastavilo. Představíme-li si obrovskou změnu, kterou Bludov v předchozím půlstoletí prošel – obnova kostelíčka, přestavba kostela, výstavba 125 nových domků, vysušení rybníků, výstavba císařské silnice, výstavba řady vrchnostenských objektů atd. – je nesmírně kontrastní, když za dalších třicet let bylo postaveno maximálně pět nových domů, a to ještě kdo ví, jestli. Jinými slovy – v letech 1842–1873 se stavebně nedělo fakticky nic. Hostinec Na Nové z roku 1842 má čp. 319, budovy kolem vlakového nádraží budovaného v roce 1873 mají čísla popisná 323–326.

Dost možná že to bylo způsobeno tím, že už uvnitř obce nebylo kde stavět a že se nevědomě čekalo na „vylití Bludova z břehů“ na louky a pole. Právě zhruba v roce 1842 tak byla dotvořena vnitřní tvář obce, kterou si dnes zpětně často idealizujeme – úzké uličky, malé domky apod. Ta ale byla vlastně jen přechodnou tvář, která trvala nejvýš 150 let (co je to proti zhruba osmi stoletím trvání obce?) – někdy od roku 1800 do poloviny 20. století, kdy se po roce 1950 začaly staré a malé domky bourat či přestavovat.

Vznik celých nových ulic a čtvrtí

Ani po stavbě železnice to nebyla žádná sláva. V zásadě téměř celou druhou polovinu 19. století můžeme považovat za období stavebního klidu – sem tam byl postaven, spíš výjimečně, nějaký domek. Jak už jsme zmínili, zřejmě to bylo způsobeno tím, že nebylo kde stavět, než že by nebyl zájem. K zásadnímu zlomu situace nedochází až po první světové válce, jak by se zdálo z obecného vnímání doby před rokem 1914 a po ní; ke zlomu dochází již na přelomu 19. a 20. století, kdy se začíná ve větším stavět na loukách a polích mimo tehdejší intravilán ves-

⁴⁶ Tamtéž, s. 158.

nice. Čím to bylo způsobeno? Zřejmě kombinací několika vlivů. Zdá se, že přestaly být zapotřebí obecní pastviny, že intenzifikace hospodaření vedla k tomu, že se přestávalo pást. Především ale do hry vstoupilo drobení a rozprodávání statků a polností na malé dílky, jak již bylo zmíněno výše (po roce 1868, ve větším právě v poslední čtvrtině 19. století). Tak můžeme vidět vystavění nových domů čp. 347, 354, 359, 360, 365 u císařské silnice na rozprodávaném Březinově (dnes Pavlíkově) statku čp. 42 (všechny byly postaveny před rokem 1908). Stejně tak se začalo ještě před první světovou válkou ve větším stavět na obecních pozemcích – bývalých pastvinách (celá ulice Hrabenovská, Kolónka u pozdější chromečské zastávky, počátek ulice Nádražní a prostor kolem Panenky Marie – ve všech těchto případech hlavní část zástavby proběhla na přelomu 19. a 20. století). Každopádně tyto změny v myšlení a mentalitě přístupu k půdě jednak zapříčinily rychlou výstavbu, kdy za cca patnáct let přibýlo padesát domů, jednak nachystaly půdu pro velký stavební rozmach první republiky.

K oběma zmíněným vlivům se po roce 1918 přidal faktor třetí – částečné rozparcelování žerotínského velkostatku, jež vedlo ke vzniku jedné delší ulice a dvou celých čtvrtí. Kterých oblastí se tedy stavební ruch po roce 1918 týkal? Pokračovalo zastavování lokalit započatých již před první světovou válkou (samotný závěr dnešní ulice Hrabenovská, v prostoru mezi lázněmi a vlakovou zastávkou apod.). Obec získala v pozemkové reformě někdejší žerotínské pozemky a prodávala je zájemcům na stavební místa. Tak vznikla celá nová ulice tzv. v Revíru (závěr dnešní ulice Dr. Jana Březiny od myslivny dál), nová čtvrť na Dolním konci na tzv. Execírce (za Rakousko-Uherska to bylo místo pro cvičení vojska) – dnešní ulice Masarykova, Husova, Palackého, Tyršova a většina ulice Nádražní byly vystavěny v letech 1927–1938; a započaly první stavby v nové čtvrti u Nealka (dnešní ulice Příční, Krátká, Zahradní, Vitonínská). Na původně obecní pastvině byla v polovině třicátých let (v době války Itálie s Etiopií–Habeš) vystavěna skupina domů nazvaná Habeš. Mimo to se stavělo i v prostoru staré zástavby – domy městského charakteru na dnešní tř. A. Kašpara. Jen během prvních šesti let první republiky (do roku 1924) bylo postaveno 35 novostaveb, tedy v průměru šest ročně.⁴⁷ Pak teprve začal pravý boom, kdy se do roku 1938 stavělo v průměru 11 staveb ročně.

Druhá světová válka stavební ruch pozastavila, aby pak znovu pokračoval. Vzápětí po válce byla dostavěna čtvrť u Nealka – část ulice Vitonínské, Jiráskova, Vančurova, Nerudova, Boženy Němcové (částečně na starých obecních, částečně na někdejších žerotínských pozemcích – bývalých rybnících). Další zástavba pak byla umožněna pouze vyvlastněním selských a farních pozemků – tak mohla vzniknout dnešní ulice Komenského, Slepá, Školní, Za Školou, Kroupova. Důležitým zde byl konec šedesátých let, kdy se začaly stavět pane-

⁴⁷ Tamtéž, s. 208.

láky a ve větším právě ve většině právě zmíněných ulic. V jednom případě se už nevyvlastňovalo pouze sedlákům, ale i dělníkům a kovozeďělčům – šlo o dlouhé zahrady v Nové dědině, kde vznikly v sedmdesátých a osmdesátých letech dnešní ulice plk. Karla Hlásného a Rudolfa Kordase. V osmdesátých letech se chystalo vyvlastňování selských zahrad na Horním konci za ulicí Jana Žižky východním směrem, což už se ale nestihlo.

Rozvoj po roce 1989 byl z důvodu naprostého zdiskreditování konceptu vyvlastňování již jen velmi pozvolný a pomalý. Nové domy vznikaly (s jednou větší výjimkou) již jen na vlastních či řádně prodaných parcelách, takže už se spíše jen zastavovaly „proluky“. Onou větší výjimkou bylo (dosud nedokončené) dostavění ulice V Potokách na obecních parcelách. Největší změnou ale bylo protažení ulice Za Školou směrem ke Kostelnímu vrchu na začátku 21. století – zde se ale nestavělo na obecním či vyvlastněném, ale na prodaných pozemcích velkého třetňového sadu jednoho z bludovských statků.

Můžeme-li tuto kapitolu shrnout, lze si všimnout, že stavební rozvoj Bludova (více než zdvojnásobení počtu domů) mezi lety 1918 a 1989 byl umožněn v zásadě jen díky nedobrovolnému vyvlastňování – Žerotínům, sedlákům, církví. Bez něj by se nestavělo, resp. možná ano, ale mnohem méně intenzivně.

Co nám řeknou čísla popisná?

J. Březina uvádí, že číslování domů bylo zavedeno v roce 1775,⁴⁸ nicméně jde o omyl. Podle matrik narozených, oddaných a zemřelých je to jinak – nejstarší záznam o čísle popisném nalezneme v matrice narozených ke dni 4. června 1771⁴⁹ (u oddaných je to 14. října 1771 a u zemřelých 5. srpna 1771). Odpovídá to i samotnému nařízení Marie Terezie, která číslování nařídila, a proběhlo od podzimu 1770 do roku 1771.

Díky číslům popisným umíme odlišit, které domy stály před rokem 1771 a které byly postaveny na tom kterém místě až poté. Samozřejmě s mnoha výjimkami – to když byla čísla popisná ze zbořených domů v druhé polovině dvacátého století (někdy i dnes) přidělována na úplně jiné parcely. Takových je sedmnáct – čp. 20, 36, 45, 61, 67, 71, 79, 80, 82, 90, 122, 131, 141, 152, 153, 166, 171. V roce 1771 byla zavedena čísla popisná, přičemž nejvýše přiděleným číslem bylo čp. 194. Domy s čísly popisnými mezi 1 a 194 (s řadou výše uvedených výjimek) tak stály na svých místech před rokem 1771. Pokud také stály u statků výměnky (po bludovsku „véměny“), nedostaly vlastní číslo, byly považovány za součást statku, stejně jako stodola apod. Tehdy stojící výměnky dostaly vlastní čísla až ve 20. století. I zde jsou ale výjimky – některé výměnky byly odpro-

⁴⁸ Březina, *Paměti*, s. 22.

⁴⁹ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Sbírka matrik Severomoravského kraje, Římskokatolická fara Bludov, inv. č. 7801, matriky narozených, oddaných a zemřelých 1744–1774, s. 328.

dány od statku dřív a v tu chvíli dostaly své číslo popisné (např. čp. 362 na tř. A. Kašpara na začátku 20. století). Výměnky byly očíslovány až na konci 20. let 20. století a dostaly čísla 490–523 (začalo se u rychty, směřovalo se na dolní konec a pak zpět na horní konec, končilo se u Jánětů).

Když se v roce 1771 domy číslovaly, započalo se na začátku Nové dědiny, došlo se ke kostelu, dále byly číslovány statky a chalupy v nejbližší řadě k polím směrem na dolní konec až k bludovskému mlýnu, tam se směr číslování otočil a pokračoval po druhé straně směrem k zámku (proto ten má čp. 81, a ne 1 jako v řadě jiných obcí), dnešní ulicí Starou na Balón, přes statky na Hradě na horní konec (čp. 124), tam se před Skalou číslování opět zatočilo a šlo po západní straně opět ke kostelu – k faře (čp. 144). Tak se obešla vnější strana intravilánu. U fary započala vnitřní řada, která šla v zásadě kolem dnešní tř. A. Kašpara k zámeckému rybníku, tam se opět směr stočil na opačnou stranu a šel dnešní ulicí dr. Jana Březiny druhou řadou pod Balonem pod kostel, směrem na horní konec, kde se zatočil u rybníka u Bartůnků a vrátil se zpátky směrem k faře. Celá řada byla zakončena na Zámečku třemi čísly (čp. 192 – Korbílek, 193 – Horní dvůr, 194 – hájovna). Kdybychom si tato slova překreslili do mapy, získáme podobu dovnitř točené spirály se závěrečným vyskočením na Zámeček.

I další číslování poodhaluje některé vývojové fáze Bludova. První nově přidělené číslo popisné po zavedení bylo číslo školy, dnešní radnice čp. 195 (postavená v roce 1776). Jelikož jde současně o dobu konce nevolnictví a počátku početního růstu obyvatel (viz níže), šlo také o začátek cca padesátiletého období intenzivního stavění malých chaloupek – uvnitř intravilánu; pole, jako základní zdroj obživy, byla nedotknutelná. Proto stojí mnoho domků s čísly popisnými 195 – 320 na tak malých pozemcích, kdy se zastavovalo pouze na volné obecní ploše uvnitř, jíž bylo méně a méně. Teprve později, hlavně ve století dvacátém, se toto myšlení změnilo a mohlo být postaveno několik nových čtvrtí.

Čísla popisná mezi 195–319 jsou (až na některé zbořené výjimky, jejichž čp. byla předána nově budovaným domům) z let 1776–1842; čísla 323–352 z let 1873–1900; čísla 353–388 z let 1900–1914, čísla 389–489 a 528–605 z let 1918–1938, čísla 606–696 z let 1948–1970, čísla 697–847, 859–860 a 870–879 z let 1970–1989 a od čísla 880 po roce 1989 (u všech těchto časových skupin platí poznámka obecnosti – najdou se výjimky způsobené buď zbouráním a vystavěním na jiném místě, nebo později „rezervací“ čísla v uliční řadě a až pozdějším přidělení; tak např. čp. 486 bylo postaveno až po druhé světové válce apod.). V poslední skupině nejvyšších čísel je také řada objektů občanské vybavenosti, které stály už dávno, jen dostaly zpětně buď volné číslo (skautská klubovna 856, koupaliště 878) nebo zcela nové (např. oranžerie 906, haly k Bohutínu 913 a 924 apod.). Momentálně je Bludov těsně před symbolickým milníkem tisícího čísla – nejvyšším obsazeným číslem popisným je čp. 982 (domek manželů Vlkových v ulici Za Školou).

Neznamená to ale, že by měl Bludov 982 stojících domů. Těch je přinejlepším 965 (celkem 17 čísel z číselné řady 1–982 není momentálně přiděleno) nebo dokonce jen 936 (dalších 29 čísel popisných je totiž přiděleno čistě výrobním budovám firem – v areálu bývalého ACHP, mlýna, družstevních hal apod.) – blíže viz čtvrtá kapitola.

Pojmenování ulic

S rostoucí velikostí obce se zhoršovala orientace pro cizí návštěvníky. Proto došlo v roce 1963 k pojmenování ulic. V pojmenování se kombinovalo pět různých motivů – pomístní názvy (Bludoveček, Na Baloně, Na Hradě, Nová dědina apod.), charakteristika tvaru a umístění ulice (Krátká, Příční, Úzká, Stará, Ztracená, Nádražní, Bohutínská apod.), jména předkomunistických významných národních postav (spisovatelé, Komenského, Jana Žižky apod.), jména významných místních osobností/událostí (8. května, Špalkova, Žerotínova, Dr. Jana Březiny, tř. Adolfa Kašpara), jména celostátních i místních komunistických politiků a činitelů (Leninova, Gottwaldova, Zápotockého, Fučíkova, Švermova, Homolova, Kolomazníková, Kroupova).⁵⁰ Tyto názvy – s výjimkou poslední skupiny – přetrvávaly až do současnosti. Poslední skupina byla v červenci 1990 přejmenována vesměs na názvy spojené se jmény předkomunistických významných národních postav (Masarykova, Husova, Tyršova), příp. místně orientované (Hrabenovská, Na Vískách, Lázeňská). Jedinou výjimkou zůstala ulice Kroupova (ta byla pojmenována po strážmistrovi SNB Bohuslavu Kroupovi zastřeleném v roce 1953 na Záměčku mladíky, kteří utíkali z komunistického Polska do Rakouska).⁵¹ Momentálně je v Bludově 51 pojmenovaných ulic. V níže uvedeném seznamu jsou uvedeny; pokud není uveden rok, jde o název od počátku značení ulic, tedy od roku 1963 (s výjimkou ulic Kroupova, Slepá a Za Školou, u nichž se rok pojmenování nepodařilo zjistit).

1. 8. května
2. Bludoveček
3. Bohutínská
4. Boženy Němcové
5. Čapkova (od roku 2003)
6. Dr. Jana Březiny
7. Družstevní
8. Ermisova (od roku 2009)
9. Hrabenovská (od roku 1990, předtím Kolomazníková)
10. Husova (od roku 1990, předtím Zápotockého)

⁵⁰ Státní okresní archiv v Šumperku, fond AO Bludov, inv. č. 16, Kronika obce Bludova, díl II., s. 89–91.

⁵¹ Možný, P.: Vražda strážmistra SNB Bohuslava Kroupy, *Severní Morava*, 2013, č. 99, s. 40–44.

11. Jana Žižky
12. Jiráskova
13. K Zámečku
14. Komenského
15. Krátká
16. Kroupova
17. Lázeňská (od roku 1990, předtím Leninova)
18. Masarykova (od roku 1990, předtím Gottwaldova)
19. Na Baloně
20. Na Hradě
21. Na Vískách (od roku 1990, předtím Homolova)
22. Nádražní
23. Nerudova
24. Nová dědina
25. Palackého (od roku 1990, předtím Fučíkova)
26. Plk. Karla Hlásného (od roku 1997, předtím Nová dědina)
27. Pod Baštou
28. Polní
29. Příční
30. Řed. Fr. Léhara (od roku 1997, předtím Nová dědina)
31. Rudolfa Kordase (od roku 1997, předtím Nová dědina)
32. Školní
33. Slepá
34. Sokolská
35. Špalkova
36. Stará
37. tř. A. Kašpara
38. Tyršova (od roku 1990, předtím Švermova)
39. U Rybníčku
40. Úzká
41. V Potokách
42. Vančurova
43. Ve Slévi
44. Vitonínská
45. Vlčí Důl
46. Za Školou
47. Zahradní
48. Ztracená
49. Žerotínova
50. Pod Brusnou (od 2014)
51. U Tenisu (od 2014)

Vývoj počtu domů a obyvatel

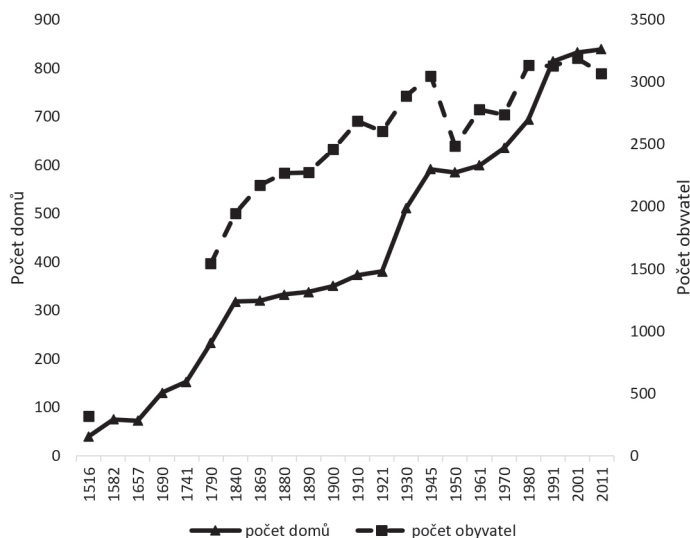
Níže uvedený graf a tabulka nám ukazují, jak se vyvíjel počet domů a obyvatel v Bludově mezi lety 1516 a 2011.

Tabulka 2: Vývoj počtu domů a obyvatel Bludova v letech 1516–2011

	počet domů	počet obyvatel	Podíl počtu obyvatel na jeden dům
1516	40	320	8
1582	75	?	?
1657	72	?	?
1690	130	?	?
1741	153	?	?
1790	232	1544	6,66
1840	318	1945	6,12
1869	320	2171	6,78
1880	333	2266	6,8
1890	338	2273	6,72
1900	350	2460	7,03
1910	373	2682	7,19
1921	380	2604	6,85
1930	512	2892	5,65
1945	591	3050	6,28
1950	585	2485	4,25
1961	599	2779	4,64
1970	635	2736	4,31
1980	693	3131	4,52
1991	814	3128	3,84
2001	832	3189	3,83
2011	839	3068	3,66

Zdroj dat: Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869; Březina, *Dějiny*; Spurný, *Bludov dříve a nyní*; Státní okresní archiv Šumperk, Pamětní kniha obce Bludova, sv. I, 1927–1957, s. 232.

Graf č. 1: Vývoj počtu domů a obyvatel Bludova v letech 1516–2011

Zdroj dat: Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869; Březina, *Dějiny*, Spurný, *Bludov dříve a nyní*; Pamětní kniha obce Bludova, sv. I, s. 232.

Tabulka č. 2 a graf č. 1 shrnují řadu výše uvedeného a dodávají ještě rozměr lidí. Jinými slovy – zajímají se o to, kolik lidí ve statcích a chalupách bydlelo. Omezují se na souhrnné počty a statistiky, individuální osudy bludovských rodů a jejich „sezení“ na statcích a chalupách by vydaly na samostatnou knihu. Nyní uvedme první dochovaná příjmení bludovských sedláků (z listin Bedřicha st. ze Žerotína z let 1567–1568): Matějček, Těžký, Špalek, Knauer, Huldán, Fojt, Ospálek.⁵²

Dochovala se ovšem také gruntovní kniha z let 1562–1618, z níž můžeme vyčíst desítky příjmení tehdejších selských rodin (celkem 135), která tak patří k nejstarším známým příjmením (nebyla ještě ustálená, někdy se měnila i během jedné generace, nicméně část z nich trvá v Bludově doposud – což ale neznamená, že jejich dnešní nositelé jsou jejich potomci): Badal, Balcar, Baloun, Bartoň, Bartoněk, Bednář, Bělíček, Beneš, Bezděk, Bílek, Bláha, Borásek, Brázda, Brzobohatý, Buchta, Čada, Dlouhý, Doležel, Dopita, Drštka, Dřimal, Dvořák, Gruss, Handl, Hanzl, Heděnc, Hejduk, Hejný, Hinklman, Holý, Hrubý, Hubáček, Huldán, Chalupa, Chramosta, Chumtal, Janíček, Janoušek, Janovička, Jaroš, Jašek, Jokl, Klimeš, Knauer, Kos, Kostelník, Koubek, Koukal, Kouřil, Kovář, Ko-

⁵² Březina, *Paměti*, s. 47–50.

zák, Krčmář, Krejčí, Kulhaj, Kurtin, Kužel, Kvapil, Lázna, Lučan, Lyhan, Macek, Macháček, Martinů, Matas, Matějček, Matouš, Matura, Mikulec, Mlynář, Motyka, Možný, Navrátil, Novák, Nožička, Nykodém, Orlus, Ospálek, Pavlíček, Pěnička, Petřík, Pípa, Písař, Pivnička, Plod, Pospíšil, Povejšil, Prázdny, Ptáček, Reynlíček, Režný, Roztočil, Řeháček, Řehák, Řežucha, Sekanina, Shnáněl, Skácel, Skála, Skulový, Smejkal, Smékal, Smutný, Snášel, Sobota, Sovek, Stanek, Stoklasa, Ston (Šton), Strouhal, Šilha, Šimek, Škarpišek, Škrobil, Šolc, Špalek, Štancl, Štěrba, Šula, Švec, Taraba, Tlustý, Tománek, Tríska, Urbánek, Valenta, Veverka, Vítek, Vlk, Vodný, Vohejbal, Vondráček, Vostřica, Vozimec, Zatloukal, Zoldanek.⁵³

Z nejstarších dob jen tušíme, kolik asi stálo v obci domů, ale přesně to nevíme – věnovali jsme se tomu výše; dlouho jich bylo max. 72. Podíváme-li se na celkový vývoj počtu domů, vidíme v něm několik velkých skoků. První se odehrál na konci 17. století, druhý spolu s první demografickou revolucí, kdy se stále více dětí dožívalo dospělosti – ve druhé polovině 18. století. Za 40 let se počet domů zvýšil o 90, o více než polovinu dřívějšího stavu. Umíme si takový rozmach dnes představit? V této době také došlo ke zvětšení původního malého kostela, výstavbě nové školy apod. Za dalších 50 let bylo postaveno zase téměř 90 domů. Ve druhé polovině 19. století se tento rozmach zastavil, mezi lety 1840 a 1900 bylo postaveno pouze 32 domů, tedy jeden za dva roky. Další obrovský nárůst přichází za první republiky – tehdy je za dvacet let (za druhé světové války se nepostavilo téměř nic) postaveno na dvě stě nových domů, tedy deset ročně. Tempo se přibrzdilo v prvním dvacetiletí komunistického režimu, kdy bylo v letech 1950–1970 postaveno 50 domů, tedy dva ročně, v dalším dvacetiletí (1970–1991) 179 domů, tedy devět ročně. Při ještě bližším pohledu vidíme největší dynamiku osmdesátých let – 121 domů, tedy 11 ročně (tedy největší dynamika celé známé historie).

Počty domů ale samy o sobě nestačí – kolik lidí v nich žilo? Bohužel velmi dlouho nevíme. Odhad pro rok 1516 ve výši 320 obyvatel vychází z odhadu J. Březiny, že v každé usedlosti žilo 8 lidí. Nicméně poslední výzkumy předpokládají max. 5–6 osob na jednu usedlost,⁵⁴ což by znamenalo max. 240 obyvatel. Tento počet několika set obyvatel byl zřejmě velmi dlouho – snad již od založení obce na přelomu 12. a 13. století – bludovským standardem. Snad před koncem 17. století spolu s růstem počtu domů došlo k růstu počet obyvatel přes tisíc, aby o další století později v roce 1790 jejich počet převýšil 1500. Za dalších 50 let se počet obyvatel zvýšil o 400 a dostal se k hranici 2000, nad níž se pohyboval po zbytek 19. století. První kulminace přišla před druhou světovou válkou, kdy poprvé přesáhl počet 3000. Po ní však přichází první výrazný po-

⁵³ Březina, *Dějiny*, s. 70–86.

⁵⁴ Srov. Fialová, L. – Kučera, M. – Maur, E.: *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998.

kles – především v důsledku dobrovolných odchodů řady rodin do vysídlených oblastí v pohraničí (odcházel tzv. „zabrat“). Hranici tří tisíc obyvatel obec znovu dosáhla až na konci sedmdesátých let, kde se fakticky drží dodnes.

Dáme-li do vzájemného vztahu údaje o počtu obyvatel a počtu domů, vidíme, že dlouhodobým obvyklým průměrem bylo 6–7 lidí na jeden dům. Více to bylo jen v době kulminace populace na začátku 20. století, kdy výraznější výstavba následovala až s určitým odstupem. Každopádně od té doby s jedinou výjimkou sedmdesátých let 20. století průměrný počet obyvatel jednoho domu průběžně klesá na méně než čtyři, či dokonce až k 3,5 v současnosti. Můžeme tak říci, že dnes žije v průměrném domě polovina lidí než po většinu bludovské historie. A to ještě tato statistická čísla nezohledňují velikost tehdejších a dnešních domů. Jinými slovy – v právě provedeném srovnání jsme počítali jako se stejnou s maličkou chaloupkou z 19. století s dvou či třípodlažním rodinným domem ze století 21. A také (což ale zkresluje méně) počítáme s každým panelákovým vchodem (resp. číslem popisným) jako s jedním domem, v němž žije osm i více rodin.

Obecní pozemky

Obec (včetně sedláků) měla v roce 1741 cca 5210 moravských měřic půdy;⁵⁵ pokud od tohoto počtu odečteme 4419 měřic, které patřily jednotlivým statkům, zbyde 791 měřic. V nich jsou i farní či kostelní pozemky. Společných obecních pozemků, jež mohli za dodržení určitých pravidel všichni užívat, bylo 589 měřic, což bylo 113 ha. Vesměš šlo o pastviny a les. Obecního lesa tehdy bylo cca 67 ha (velký obecní les na Kobylí hlavě – 56,2 ha; obecní les na Petrovici za Vlčím dolem – 8,6 ha; díl u Hradiska – 2,2 ha), obecních pastvin 23,4 ha (proti chromečskému mlýnu – 3,9 ha; u bludovského mlýna 2,9 ha; od Prostředního lesa k dědině – dnešní cesta Na Bahýnkách – 8,5 ha; ve Vlčím dole – 1,2 ha; od dědiny dolů až na Losy – 6,9 ha). Zbytek činily trávníky v dědině (nezastavěné plochy, na nichž později vyrostly chalupy – viz níže), jichž bylo 11,7 ha, a silnice a cesty – 10,8 ha.

Farní pole

Kolik a kterých polí patřilo k faře? Nevíme, jak to bylo v počátcích, v době předbělohorské. Jak už jsme připomínali, v 16. století došlo k rozchvácení části farních pozemků. Spolehlivá čísla a údaje máme až z roku 1741. K farnímu obročí tehdy patřilo 27,7 ha pozemků. Z toho přes 1,5 ha tvořila zahrada, cca 2 ha louky a 24,1 ha polí. Podle mapy patřil k faře pás začínající za dnešní školou

⁵⁵ Tamtéž, s. 127.

až téměř k Moravě, resp. k dnešní chromečské vlakové zastávce; dále pak pás na úbočí Brusné od Vísek až k dnešní cestě na nádraží a konečně pás za Vlčím dolem přes kopec až k Moravě. Velikostí byla fara srovnatelná s rychtou, do 16. století zřejmě ještě o dost větší. Buď nikdy, nebo od 16. století ale neměla žádný les.

Mimoto přímo kostelu (výtěžek tedy šel na kostel, nikoli na obživu faráře, jako v případě farních pozemků) patřilo 1,4 ha polí. Byly dány do nájmu (a později těmito sedláky vykoupěny) majitelům statků čp. 39, 40, 41 a 96 (snad šlo o pozemky na Tónovské?). Ke kostelu dále patřil dům čp. 187. Roku 1801 pak prodal farář Soural pozemky s lesem na Kostelním vrchu (odtud název – ne že by zde stál kostel, ani pozemky nepatřily faře, ale přímo kostelu) Mikuláši Šajovi, který měl každoročně platit jistý obnos. Na indikační skice Stabilmního katastru je pás pole mezi selskými polnostmi na Kostelním vrchu psán na Franze Plháka z čp. 187 (šlo o jediný „nestatek“, který v té době vlastnil nějaký díl pole). Šlo evidentně právě o tento vykoupěný „kostelní“ majetek.

Nad osudy farních polí se začalo smrákat na začátku 20. století. V rámci první pozemkové reformy z roku 1919 přišla fara o 4,2 hektarů pozemků – šlo o ty, které již dlouhou dobu (alespoň 13 let) farář pronajímal drobným pachtýřům. Ti měli právo je koupit za cca 40 Kč/ar (cena se lišila podle bonity půdy). Šlo o čtrnáct drobných pozemků, které často obhospodařovali lidé z Nové dědiny – čp. 2, 5, 8, 14, 21, 22.⁵⁶ V roce 1929 propachtoval farář Dřímál větší část zbylých pozemků a ponechal si i se zahradou jen asi 4 ha.⁵⁷ O zbytek přišla farnost při třetí pozemkové reformě v roce 1949, která původně měla znárodnit i faru. Proti tomu se tehdejší farář Oldřich Koutný a někteří farníci bránili,⁵⁸ došlo k úpravě, přesto zůstalo při faře nakonec jen 1,75 ha polností,⁵⁹ a tak to zůstalo dodnes. Dnes je farní (kromě pozemků kolem fary a u kostelíčka) jen cca hektar pole naproti lázním a tři měrice zarostlé louky u Kulíkova splavu u Moravy.

⁵⁶ Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, Pamětní kniha kostela a fary v Bludově, sv. II., 1901–1933, s. 211, 219.

⁵⁷ Tamtéž, s. 281.

⁵⁸ Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, dopis Krajskému národnímu výboru, referátu pro vnitřní věci a referátu zemědělskému v Olomouci, 9. 5. 1949.

⁵⁹ Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, dopis JUDr. Aloise Vykopala, advokáta v Olomouci, P. Oldřichu Koutnému, faráři v Bludově, 2. 6. 1949.

KAPITOLA DRUHÁ

VEŘEJNÉ STAVBY

Dlouhou dobu se v celé obci nacházely pouze dvě veřejné stavby – kostel a kostelíček. Všechny ostatní byly soukromé, sloužily pouze jejich majitelům. Jen velmi pomalu se jejich počet zvětšoval. Nejprve Krčma (první zmínka 1596), pak škola (1657), poté další hostinec/hostince a potom úplný boom budov určených obecnímu společenství nebo jeho části.

K tomuto zásadnímu zlomu došlo před koncem 19. století. Nejprve byla v roce 1864 stržena tehdejší školní budova a na témže místě vystavěna patrová škola (dnešní radnice), poté byl v sedmdesátých letech 19. století postaven obecní dům a pak od začátku 20. století v rychlém sledu čtveřice výrazných budov – Národní dům (1900), chudobinec (1904), sokolovna (1904), budova měšťanky (1908). V průběhu dalšího století ještě přibyla sportoviště – školní hřiště v cihelně (1930) později proměněné v tenisové kurty (1974), fotbalové hřiště za zámeckým parkem (1953), sportovní areál na Farském (1983), v němž byla v roce 1981 postavena nová hasičárna, v letech 1974–1977 mateřská škola, o jedno až dvě desetiletí později další školní budovy včetně školní tělocvičny a jídelny (1989, resp. 1996).

Řadu věcí ulehčilo (či zkomplikovalo) vyvlastnění žerotínského zámku v roce 1945, který se proměnil v jakési nové centrum obce – postupem času se do něj přesunula ze staré školy (dnes radnice) školka (1950), místní národní výbor (1950), pošta (1950) a knihovna (1967, předtím byla knihovna po roce 1945 v rovněž zkonfiskované budově Rekova hostince), klubovny různých společenských organizací. Po návratu zámku Karlu Mornstein-Zierotinovi v roce 1999 se přesunul obecní úřad nejprve do budovy zemědělského družstva, poté v roce 2001 do kompletně zrekonstruované budovy staré školy u kostela; knihovna v roce 2008 do budovy měšťanky, pošta na konci roku 2008 do obchodního domu. Proč to zkomplikovalo řadu věcí? Protože díky zámeckým prostorám v zásadě nemusela obec (místní národní výbor) řešit moderní řešení veřejných služeb (např. nějaký nový obecní dům, dům služeb apod.), což se pak složitě napravovalo v dalších desetiletích, zvláště po roce 2000.

NEJVÝZNAMNĚJŠÍ VEŘEJNÉ STAVBY

Farní kostel sv. Jiří⁶⁰

Nejstarší a dlouhá staletí jedinou veřejnou stavbou v Bludově byl kostel, který byl zřejmě od svého vzniku zasvěcen sv. Jiří. Pravděpodobně vznikl již při založení obce či krátce poté a stál stále na stejném místě jako dnes – na vyvýšeném prostranství v přesném středu původní obce.

První stavba byla zcela jistě dřevěná, pravděpodobně neměla věž.

Někdy po roce 1588 byl dřevěný kostel zbořen a vystavěn nový, z pevného zdiva. Tato přestavba byla provedena nekatolíky, patrně Českými bratry. Tento kostel musel mít již od začátku věž, jak o tom svědčí pořízení nových zvonů – s německými, latinskými a českými nápisy. To je důvodem k hypotéze, že tento kostel ještě v předbělohorském období sdíleli čeští bratři spolu s katolíky a snad i s luterány.

Na další téměř dvě století nemáme přímo o budově kostela, příp. o jeho úpravách žádné zprávy. Víme však, jak vypadal. Měl tutéž (pravověrnou) orientaci s oltářem na východě, jako dodnes. Na jižní straně měl jen čtyři velká okna, takže byl skutečně malý, jak o tom svědčí pozdější snahy o rozšíření. Věž byla oproti dnešku poměrně nízká a byla pravděpodobně mírně posunutá směrem na východ. Před ní byla přistavěna zřejmě předsíň, snad s kúrem v patře – ten byl osvětlován několika menšími okny. Na kůr vedly dvoje schody (jako dnes), po jedné straně hlavního oltáře byla sakristie, na druhé oratoř. Zvenku byla ke kostelu přistavěna márnice (neboli kostnice – ossarium).

Po zhruba dvou stech letech vyžadoval kostel zásadní přestavbu. V roce 1764 byl prodloužen o presbytář, byla přistavěna sakristie s oratoří nad ní a nová – 10 sáhů (19 metrů) vysoká – věž. Dále byly pořízeny nové oltáře a obrazy. Kostel měřil asi 25,8 m na délku a 7,5 m na šířku. Aby se do kostela vešlo více lidí, měl po stranách dřevěné pavlače. Střecha byla šindelová, strop nebyl klenutý, ale rovný – palachový. Byl zavěšen na řetězech na jediném silném hřebu na silném trámu střešní vazby.

Za necelých sedmdesát let se po roce 1833 (snad až v roce 1836) objevily ve stropě trhliny, a ten začal klesat. Poté, co byla zjištěna příčina (hřeb pod tíží stropu povoloval), byl kostel uzavřen a bohoslužby se další dva roky konaly v kostelíčku.

Poslední přestavba bludovského kostela proběhla v letech 1837–1838. Farníci na své útraty dali vypálit mnoho tisíc cihel, zdarma vozili kamení, písek a další materiál. Nová stavba je oproti předcházející delší cca o jednu třetinu a má tvar kříže, což je dáno dvěma bočními oratořemi. Za kostelem je přistavě-

⁶⁰ Zkrácená pasáž z Balík, S.: *Pozdvihni se duše z prachu. Příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, Brno 2013, s. 109–142; tam jsou uvedeny i odkazy na zdroje.

na hrobka rodu Žerotínů, nad ní je sakristie se vstupem z prostoru za hlavním oltářem. Podle kroniky je kostel dlouhý 39,63 m a široký 7,5 m. Od hlavních dveří k bývalé mřížce měří bez centimetru 33 metrů – zda to byla symbolika odkazující ke Kristovu pozemskému životu, nevíme. Do kostela vede 18 velkých oken. Kostel není postaven v žádném čistém slohu, jak uvádí někdejší farář, „slohu jest neurčitého“. Kombinuje prvky novobarokní a novogotické a jiné bez ladu a skladu. Slavnostně vysvěcen byl 28. října 1838 šumperským děkanem Janem Wachlerem.

Část zdiva současného kostela je zřejmě úplně původní z prvního zděného kostela z konce 16. století. Pokud bychom měli důvěřovat zprávě ve farní kronice (která zřejmě zachytila osobní vzpomínky starého faráře Němce na čtyřicet let starou událost), pak zůstala zachována jen jižní zeď. Dosud se mělo za to, že vše ostatní bylo zbořeno. Nicméně dnešní kostel je stejně široký jako ten starý (je tedy stejně široký jako kostel z roku 1590), takže i severní zeď stojí na stejném místě. Podle stavu zdiva se zdá, že i tato zeď je původní. Rovněž velká část věže je staršího data než ze třicátých let 19. století – a sice z přístavby z roku 1764. Při poslední přestavbě v letech 1837–1838 pak byla pouze nadstavěna. Uvnitř věže jsou tyto stavební fáze poměrně dobře patrné – od úrovně mezi hodinovým strojem a zvony přechází kámen v cihly.

V roce 1850 byla pokryta věž plechem – namísto šindele. Konec 19. století se pak nesl ve znamení výrazného zvelebení vnitřní výzdoby a vybavení, čemuž se ale tento text nevěnuje.

V roce 1882 byly pořízeny první kostelní hodiny, o půl století později v roce 1930 byly nahrazeny novými, které fungují dodnes. O tři roky později (1885) byla dosud naposledy otevřena podzemní kněžská hrobka (nezaměňovat s žerotínskou hrobkou – kněžská je pod kostelní lodí, od josefinských reforem je ale prázdná).

V roce 1895 se plánovala stavba nové sakristie – stará byla podle faráře malá a vlhká od hrobky. Tento návrh se poprvé objevil již v roce 1883. Nakonec k němu nikdy nedošlo, sakristie je dodnes na původním místě.

Po velké bouři v červnu 1910, kdy do věže udeřil blesk, který prorazil přes metr silnou věžovou zeď a sjel na železný hřeben střechy, byl na věži pořízen hromosvod. V letech 1905–1910 byla obehnána prostora kolem kostela železným plotem. Tento plot stojí kolem kostela dodnes. Tehdy také došlo k vyzdění nových zídek a zřejmě ke zvětšení prostranství, kdy se „za plot“ dostaly i kousky obecních pozemků.

V roce 1927 byla opravena kostelní fasáda – kostel dostal barvu bílou a věž nazelenalou. V roce 1936 byly na prostranství před kostelem vybudovány chodníky ke všem třem vchodům. V průběhu roku 1949 probíhala oprava fasády kostela (kostel byl tehdy omítnut břízolitovou fasádou, do úrovně cca 1 m od terénu jsou zdi omítnuty tzv. teraccem – což se ukázalo jako nešťastný krok, neboť zdi tak přes šedesát let nemohly dýchat a vlhly), kostel byl téhož roku staticky

zajištěn. V tomtéž roce byl také vyměněn plech na věži, sundána makovice a pozlacen kříž. V roce 1949 byly rovněž vyměněny ciferníky na věžních hodinách (přitom došlo ke změně římských číslic na číslice arabské).

V roce 1979 byla vyměněna břidlicová střešní krytina za eternitovou. Vzápětí poté začal kostel praskat (snad právě v reakci na odlehčení střechy), proto byl v roce 1983 ve výši okenních parapetů stažen předpjatými ocelovými kabely.

Po rozsáhlé vnitřní rekonstrukci z konce osmdesátých let 20. století byla v roce 2004 nahrazena věžní trámová konstrukce zcela novou a věž byla pokryta mědí. V roce 2015 byly zahájeny velké práce na odvlhčení kostela – zvenku i zevnitř byly položeny drenáže, osekáno zmíněné teracco a vnitřní omítka a kostel se nechal tři roky vysychat.

Kostelíček Božího Těla⁶¹

V lesích severně nad Bludovem (v nadmořské výšce 452 m n. m.), necelou půl hodinu chůze z horního konce se nachází zvláštní místo – uprostřed lesů se nachází udržované prostranství s větším kostelíkem uprostřed. Po bludovsky se mu říkalo a říká „kostelíček“. Podle pověstí je kostelíček postaven na místě starého eucharistického zázraku, kdy měly včely napravit lidské zneuctění eucharistie – Božího Těla.

Druhá skupina pověstí se snaží vysvětlit, jak je možné, že kostelíček patří Bludovu a nikoli Hrabenovu, do jehož katastru je „zakouslý“. V Bludově i Hrabenově se dodnes traduje pověst o tom, jak hrabenovští Kostelíček propili či prohráli s Bludovskými v kartách.

Podle méně romantických pověstí měl kostelíček založit Diviš z Bludova nebo jeho syn Ondřej z Bludova kolem roku 1387, kdy drželi v zástavě bludovské panství. Bludov v té době patřil moravským markrabatům Joštovi a Prokopovi, kteří jej často zastavovali. Ačkoli máme první doloženou zprávu z roku 1553, zdá se velmi pravděpodobné, že byl kostelíček založen skutečně na konci 14. století, neboť následující husitská léta rozhodně nepřála budování poutních míst a účtě „pouze“ Božímu Tělu (a nikoli i Krvi).

Každopádně první jasnou informaci máme z listiny z roku 1553 z Olomouckých pňhonů, z níž se dozvídáme, že vedla „cesta od Šumperka na kostel Božího Těla“. V roce 1568 se zmiňuje háj nad kostelíkem Božího Těla. Nejenom tedy že tehdy již kostelíček stál, ale musel být již věkovitý, když se jej užívalo jako orientačního místa v krajině, k němuž vedla lesem cesta až ze Šumperka.

Z jakého materiálu a kdy byl postaven, je dnes těžko soudit. Zprvu byl s téměř úplnou jistotou dřevěný, nicméně již v roce 1690 byl kamenný. O tom, co se dělo mezitím, prameny mlčí. Traduje se, že byl za třicetileté války zničen Švédy

⁶¹ Zkrácená pasáž z Balík, *Pozdvihni se duše z prachu*, s. 143–165; tam jsou uvedeny i odkazy na zdroje.

a poté ho z vděčnosti za ukončení válečných svárů obnovili obyvatelé Hrabenova, Radomilova a Bartoňova.

Kostelíček musel být ve zmíněném roce 1690 už poměrně velký, nemohla to být malá kaplička, pokud se tam měly vejít dva oltáře a přistoupit k přijímání na 600 kajícíků, jak se o tom zmiňují prameny.

V roce 1719 se rozhodl jeden z činorodých bludovských farářů Martin Josef Dostál kostelíček prodloužit a rozšířit o dva sáhy (1 sáh = cca 190 cm). Stavba byla dokončena snad až v roce 1724 zednickým mistrem Friedrichem Dominikem Hösslerem. A nešlo podle všeho jen o prodloužení, ale zcela nový kostel – v téže podobě, v jaké jej známe dnes.

Strážcem kostelíčka býval poustevník – snad od počátku, snad od pobělohorského období, snad od jeho kamenné přestavby. Býval to člen III. řádu sv. Františka, který vždy obýval poustevnu – tu zachycuje mapa z roku 1741 na severozápadní straně kostelíčka směrem k Hrabenovu. Institut poustevníků končí s josefinskými reformami na konci 18. století.

Racionalistický císař Josef II. (1780–1790) nenalézal smysl podobných poutních míst, jako byl kostelíček, kapliček a rozjímavých klášterů, proto je kázal zrušit a zbourat, případně využít na něco užitečného. Tak byl roku 1784 zrušen kostelíček a měl být zbořen. Jméno kostelíčka (roucha, oltáře...) bylo „znárodněno“ – vloženo do náboženského fondu. Co se dalo upotřebit, mělo být dáno nově zakládaným farnostem, zbytek spálen. Budova kostelíčka měla být v dražbě prodána a zbořena. Cena budovy byla odhadnuta na 180 zl. a vyhlášena dražba.

V tuto chvíli se ukázalo, jak moc byla vzdálena rakouská vláda od zájmů a citů lidí, jimž vládla. Dražba byla vybudnována v Bludově a ve všech okolních obcích – a nikdo se nedostavil. Druhá dražba se konala 24. června 1788 u kostelíčka – a znovu nikdo nepřišel. Lidé se evidentně nechtěli účastnit svatokrádežného znesvěcení staletého poutního místa. Pro třetí dražbu, aby byl kostelíček za každou cenu prodán, byl vypracován nový odhad, a to na necelých 29 zl. Třetí dražba se konala 1. září 1788 u kostelíčka. Tentokrát několik zájemců přišlo, ale jeden po druhém prohlásili, že takový stavební materiál nepotřebují (k čemu také, když naprostá většina staveb byla dřevěná). Nakonec (zřejmě nako) mezi sebou litovali dva Bludováci – Ondřej Směšný a panský dozorce nad rybníky Ondřej Konečný z čp. 67. Druhý jmenovaný vyhrál, když nabídl 30 zl. Kup byl schválen zemskou vládou v červenci 1789 a Konečný měl zaplatit vydraženou sumu. Dlouho se k tomu neměl, bylo mu vyhrožováno i exekucí, až byl dluh splacen sbírkou mezi Bludovskými. Je tak evidentní, že O. Konečný byl jen obecním společenstvím (či vrchností) „nastrčen“, aby kostelíček dražbou zachránil a nechal stát.

Éra nejtvrďšího josefinismu končila v zásadě ve chvíli, kdy byl kostelíček zachráněn. I proto se Bludovští již v roce 1800 odvážili žádat u císařského dvora, aby mohli kostelíček obnovit. Neuspěli, ale nevzdávali se. Zatím ale kostelíček

pustl – od jeho zrušení do obnovy uplynulo 49 let. Do neopravované stavby začalo zatékat, až se zřítíla klenba – zůstala stát pouze ta nad presbytářem (prostor kolem hlavního oltáře). Pasáci dobytka začali kostelíček používat jako úkryt pro sebe a dobytek před nepříznivým počasím.

V roce 1833 hlavně zásluhou Františka Josefa ze Žerotína začaly světské a duchovní úřady měnit svůj dávný odmítavý postoj k obnově kostelíčka. Velkým inspirátorem musel být i podnikavý farář Josef Němec, jenž se během prvních třinácti let svého farářování zásadně otiskl do současné podoby všech tří hlavních církevních staveb – kostela, kostelíčka a fary.

Úřady ale žádaly nejenom plán a rozpočet stavby, ale především její krytí a zajištění budoucího financování. Tyto dokumenty dlouho scházely (vlastně nikdy neexistovaly), obyvatelé Bludova nakonec začali stavět „načerno“, bez příslušných povolení, a aniž měli všechny peníze. Dluh, který při stavbě vznikl, musela splácet bludovská obec, takže začala kostelíček považovat za svůj – nicméně sama nic nezaplátila, z vybíraných milodarů umazávala dlužné peníze, které sama půjčila.

Plány na obnovu pořídil zřejmě Ignác Richter, který byl autorem plánů kostela, žerotínské hrobky a fary.

Stavební práce probíhaly od jara do září 1835. Kostelíček byl obnoven dle původní podoby – zcela jistě byl ponechán stojící presbytář včetně klenutí, zřejmě i část obvodových stěn či přinejmenším základy. Byly ponechány tři vstupy a původně i sedm oken – sedmé vedlo před zazděním z čelní strany nad hlavním vchodem na kůr. Střechu pokrýval do roku 1866 šindel.

Celková vnější délka kostela i s později přistavěnou sakristií na východní straně je 32,20 m a vnější šířka je 14,30 m. Síla zdí je asi 95 cm. Délka vnitřního prostoru, měřená od prahu hlavního vchodu do zaoltář, je 28,20 m. Vnitřní šířka kostelní lodi je 12,40 m (je tak širší než farní kostel).

Kostelíček sice stál, nicméně arcibiskupská konzistoř nechtěla dát souhlas s vysvěcením, dokud neuvidí vládní povolení ke stavbě – to ale neexistovalo. Dohadování o vysvěcení trvalo dva roky a nakonec pomohla náhoda – hrozící zřícení stropu farního kostela (viz výše). Ten byl zavřen, a jelikož bylo nutno někde sloužit mše svaté, nabízel se přirozeně kostelíček. František Josef ze Žerotína požádal moravskou zemskou vládu, aby svolila konat mše u kostelíčka. Ta souhlasila, ale žádala i souhlas arcibiskupství. To jej vydalo, ale s tím, že je to jen pro čas, kdy se bude opravovat farní kostel. Na toto omezení se ale později „zapomnělo“. Nakonec kostelíček vysvětil 20. května 1837 šumperský děkan Johann Wachler. Nebýt odvahy (možná i drzosti) Bludovských, zaštitěných majitelem panství, začít stavět i bez úředního svolení, asi by dnes kostelíček nestál.

Po roce 1855 začala být u kostelíčka uctívána nová bludovská spolupatronka sv. Rozálie. Po ní se také v roce 1900 pojmenoval Spolek sv. Rosalie v Bludově, který o kostelíček převzal péči.

Ve druhé polovině 19. století probíhaly velký spor mezi farností a obcí o vlastnictví a správu kostelíčka, který skončil dohodou – obec prodala kostelíčku parcely, na nichž stojí.

Na začátku 20. století byl zveleben areál kolem kostelíčka – kaplička, vododod, křížová cesta. V roce 1935 byla ke kostelíčku přistavěna nová sakristie s obytnou místností v patře.

Téměř celou druhou polovinu 20. století poutní místo pustlo, generální oprava proběhla v letech 1989–1990. Vzápětí poté byl kostelíček několikrát vykraden, přičemž zbylé vybavení bylo na dvacet let uschováno na faře. V posledních letech ale začíná celé poutní místo znovu ožívat.

Školní budovy⁶²

První zmínka o školní budově je z roku 1657, kdy ze své usedlosti sběhl Jiří Příhoda a z jeho domku byla zřízena škola. Šlo o domek na místě dnešního domu čp. 145 u kostela. Na tomto místě byla škola zřejmě do roku 1776. V roce 1776 byla vystavěna nová budova, o níž se donedávna myslelo, že to byla z pevného zdiva vystavěná budova na místě původně dřevěného domku čp. 145. Nicméně téměř jistě šlo o budovu na místě dnešní radnice, která tak byla prvním domem vystavěným po zavedení číslování domů v obci v roce 1771 – od té doby má budova na tomto místě čp. 195 (systematické číslování do roku 1771 stojících budov skončilo na Zámečku). Zřejmě šlo o provizorní, nebo jen odbytou stavbu, protože již v roce 1802 se začaly objevovat úvahy o její nutné přestavbě či opravě. Ta proběhla v roce 1805; pravděpodobně šlo stále o přízemní budovu, která měla jen jednu třídu, v níž se již brzy musely střídat v polodenním vyučování dvě třídy.⁶³ Téma nedostatečných prostor pro vyučování se stalo hlavním tématem spojeným s bludovskou školou pro celé devatenácté století a pro téměř celou druhou polovinu století dvacátého.

Téměř šedesát let stará školní budova byla v letech 1865–1866 stržena a na jejím místě u kostela postavena nová – v zásadě v té podobě, jakou má dnes radnice. I ona však za krátkou dobu přestala stačit; prostorové nedostatky byly vyřešeny až stavbou nové budovy v roce 1908. Od roku 1883 byla jedna třída umístěna v novém obecním domě (dnešní večerka); od roku 1904 byla další třída umístěna v tehdy nově vystavěném chudobinci a od srpna 1904 další v budově Kulhajova statku čp. 38.

Na dlouhou dobu vyřešila prostorové problémy stavba zcela nové školní budovy v letech 1907–1908, již se později říkalo „měšťanka“, dnes často „stará ško-

⁶² Pokud není uvedeno jinak, info vycházejí z knihy Balík, S. a kol.: *Bludovská škola v letech 1657–2008*, Bludov, Brno 2008.

⁶³ Polách, D. – Kösslerová, E.: *Bludov čp. 195 základní škola (ul. Jana Žižky). Stavebně-historický průzkum*, rukopis, 1994, s. 7–8.

la“. Původně se začala stavět jen jako jednopatrová budova pro obecnou školu. V průběhu stavby podalo bludovské zastupitelstvo žádost o zřízení měšťanské školy (vyššího typu vzdělávání), přičemž mu zemská školní rada v červnu 1908 vyhověla. Předělaly se projekty, aby se do stavěné budovy mohly umístit ještě tři třídy školy měšťanské. Nad stavbou dozíral stavební odbor, který se skládal ze členů místní školní rady pod vedením P. F. Ermise, k nim se přidali dva představitelé obecního zastupitelstva, jako investora stavby: starosta František Březina a dlouholetý místní lékař MUDr. Alois Sloupenský. Největší zásluhy na postavení školy měl František Pospíšil, správce Žerotínova velkostatku, místostarosta, místopředseda a pozdější předseda školní rady, otec pozdějšího zakladatele lázní Zdeňka Pospíšila. Pozemek na stavbu byl koupen od Anny Pospíšilové z čp. 30. Hlavním stavitelem byl Otakar Douša z Litovle, týž, co projektoval první verzi sokolovny. Slavnostně vysvěcena byla olomouckým kanovníkem P. Vincencem Tesařem 13. září 1908.

Uvolnila se tak budova školy u kostela (v té chvíli se jí začalo říkat „stará škola“), v níž byla 9. listopadu 1908 zřízena mateřská škola pro 4–6 leté děti. Byla zde do roku 1932, kdy byla přestěhována do obecního domu (pozdější hasičský domov a ještě pozdější kavárna Rosso). Zde byla umístěna jen 18 let do roku 1950, kdy se přestěhovala do prvního patra severního křídla zkonfiskovaného žerotínského zámku, později se přesunula do prvního patra jižního křídla. V roce 1977 se zřejmě naposledy školka stěhovala, a to do nově postavené budovy na ulici Polní (stavělo se v letech 1974–1977). V roce 1983 k ní byla přistavěna ještě jedna nová budova.

Zpět k budově měšťanky a staré školy u kostela. Po celou dobu německé okupace (1938–1945) byly obě budovy využívány k různým účelům: ubytování německého vojska, přestěhované německé gymnázium z Oberhausenu apod. Dlouhou dobu se v nich samozřejmě i nadále učilo. Od konce roku 1944 zabralo celou školu německé vojenské velitelství z Krakova, vzápětí po něm němečtí vystěhovalci z těch míst Slovenska, která již byla osvobozena. Po jejich odchodu obsadili školu němečtí vystěhovalci z horního Slezska. Po nich – jako poslední – se ve škole ubytovaly oddíly ustupující Schörnerovy armády. Školu nejvíce poškodili a poničili ubytovaní vystěhovalci. Škody na školních budovách a okolí školy musely být po válce několik týdnů rychle opravovány. Od Vánoc 1944 až do června 1945 se učilo v jediné místnosti, a to v chudobinci – každá třída měla jen 4 hodiny týdně. Po okupaci byly školní budovy poměrně zbědované – velkou zásluhu na jejich obnově měl tehdejší ředitel Václav Blažek.

Téměř po celé dvacáté století provázely školu problémy s tělocvičnou. Již v roce 1948 si stěžoval ředitel školy Václav Blažek, že „najatá tělocvična v sokolovně nevyhovuje. Je dosti od školy vzdálena“. Netušil, že tato tělocvična bude škole muset stačit ještě dalších 48 let.

Na začátku roku 1954 byla nově otevřena dvě školní zařízení, jež fungují do-

dnes. Prvním byla Družina mládeže (dnešní školní družina). Ta byla umístěna v Národním (dnes Kulturním) domě. Současně s družinou byla zřízena školní stravovna v bývalé Krčmě, kde byla umístěna dalších 42 let. Sloužila jak pro školu, tak pro školku.

Od začátku šedesátých let se na příští více jak čtvrtstoletí opět stává palčivým – a největším – problémem nedostatek prostor pro vyučování. Poprvé od roku 1908 a vynuceného válečného prostorového nedostatku – se začalo učit mimo školní budovy (nová a stará škola – ta však už tehdy zdravotně nevyhovovala; sloužila však až do roku 1989) ve školním roce 1960/61, kdy byla jedna ze tříd umístěna v Národním domě. O rok později začíná něco, co bludovská škola do té doby nikdy nezažila – směnování třetích tříd, které se střídaly v jedné místnosti v Národním domě. Od roku 1964/65 směnovaly i druhé třídy, od roku 1966/67 nově také čtvrté třídy a od roku 1967/68 i první třídy – tedy všechny čtyři první ročníky. Směnovalo se deset let do roku 1970, kdy se postavila panelová škola. Za nějaký čas potom se ovšem začalo směnovat nanovo.

O prázdninách a na podzim 1968 byla postavena v akci Z na místě dnešní školní jídelny přízemní stavba, později obecně zvaná „panelovka“ (hovorovou žákovskou mluvou v závěru své existence též hanlivě pro svůj špatný stav přezdívaná jako „slepičárna“). Šlo o dřevěný montovaný šestitřídní pavilon. Kolaudace byla provedena až 2. června 1971. Do provozu byla uvedena 4. ledna 1971, kdy také na jedenáct let skončilo směnování. Nicméně její stavba byla pouze přechodným řešením, o čemž nejlépe svědčí skutečnost, že po pouhých osmnácti letech používání byla v roce 1989 na hranici hygienické únosnosti a životnosti.

Velký nárůst porodnosti, který vedl k absolutnímu historickému vrcholu počtu žáků ve škole (v roce 1986/87 – 667 žáků, a to přesto, že byla jen osmiletá školní docházka), způsobil, že se záhy znovu projevil nedostatek místa. Oproti roku 1970, kdy se s velkou slávou otevřela montovaná přístavba, měla škola o sto žáků (a o tři třídy) víc. K tomu je nutno přidat špatný stav panelovky a ještě horší stav staré školy u kostela, kde dokonce musely být ve dvou třídách v roce 1977/78 skácenými stromy, jež nebyly ani zbaveny kůry, podepřeny stropy, aby nespadly. Právě tehdy začalo jednání o nové budově. Vše však trvalo velmi dlouho, mezitím došlo k částečné rekonstrukci staré školy (oprava stropů, zavedení akumulacních kamen), takže se nová budova otevřela až po dvanácti letech; právě tehdy, když už největší nápor žáků opadal a kdy počty začaly trvale klesat. Od roku 1982/83 se tak opět muselo po jedenácti letech znovu přistoupit ke směnování. To se týkalo do roku 1984/85 druhých a třetích tříd, do roku 1986/87 navíc i čtvrtých, poté do roku 1988/89 opět jen druhých a třetích tříd. Se směnováním se zřejmě jednou provždy v Bludově skončilo 3. května 1989. Dne 28. dubna 1989 totiž byla slavnostně otevřena nová školní budova, v níž se začalo vyučovat právě 3. května 1989. Jde o zajímavé srovnání – zatímco na začátku 20. století trvala stavba měšťanky od rozhodnutí po užívání necelé dva

roky, na konci 20. století dvanáct či přinejlepším devět let. Od začátku (1977) přitom bylo zřejmé, že se bude stavět na poli za měšťankou, jen komunistický režim byl ve svém závěru již velmi nevykonný a nepružný. Studie výstavby byla projednána až v roce 1980, stavět se začalo ještě o tři roky později (ale jen skřívká ornice), základy byly položeny až na podzim 1985, hlavní zdi byly postaveny v roce 1986. Budova je vlastně železobetonovým skeletem – panelákem. Měla mít dokonce i rovnou střechu, na sedlovou střechu se změnila až těsně před dokončením.

Do nové budovy se v roce 1989 přesunul celý druhý stupeň, do budovy měšťanky, od této chvíle též staré školy, se přesunul první stupeň z panelovky a ze staré školy u kostela. V budově u kostela zůstaly školní dílny a nově v ní získala vlastní prostory školní družina. Nu a v roce 2001 se z budovy staré školy u kostela stala radnice...

Mezitím – v roce 1983 – se začala stavět kotelná s 26 m vysokým komínem pro celý uvažovaný areál, a to na někdejší farní zahradě.

Velké peripetie byly spojeny se stavbou školní jídelny a tělocvičny. V roce 1989 byla ještě před dokončením pavilonu nové školy zahájena stavba dalšího školního pavilonu spojujícího v jedné budově jídelnu s tělocvičnou na místě někdejší panelovky a školního pozemku. Stavba trvala i v důsledku politických změn roku 1989 poměrně dlouho, po velkém úsilí byla slavnostně otevřena 14. června 1996 a začala sloužit jak škole, tak veřejnosti (tělocvična, posilovna). V době svého otevření se jednalo o nejmodernější tělocvičnu a jídelnu na šum-perském okrese. Od plánované dostavby spojovacího pavilonu mezi jídelnou a novou školou (a novou školou a měšťankou) se upustilo.

Radnice

Není úplně jasné, kde byla umístěna obecní kancelář v prvních dvou desetiletích po zřízení obecní samosprávy v polovině 19. století. Jsou v zásadě dvě možnosti: a) na zámku či někde v budovách Dolního dvora, neboť prvním starostou byl Zdeněk ze Žerotína a jeho nástupce Jan Benda byl předtím Žerotínovým blízkým spolupracovníkem; b) v některém jiném, pronajatém prostoru. Osobně mi připadá nejpravděpodobnější varianta a).

První skutečná bludovská radnice, obecní dům, byla vystavěna za starosty Bendy krátce po roce 1873 (nejpozději do roku 1879) a dostala čp. 331. Byla vystavěna na místě někdejší obecní stodoly, která stála již v roce 1834.

Kromě obecních kancelářů v ní byly v průběhu let umístěny různé instituce – školní třída, školka, různé spolky a úřady, nouzový byt apod. V průběhu let byl dům opravován a dostavován (např. záchody v roce 1928).

V roce 1950 se z tohoto místa „radnice“ – tehdy Místní národní výbor – přestěhovala na zámek, a to do 6 místností (včetně zasedacích síní) západního

křídla směrem k rybníku. Bývalý obecní dům si v roce 1950 na svůj „hasičský domov“ adaptovali hasiči-požárníci.⁶⁴

Na zámku vydržel MNV a obecní úřad do roku 1999 – to ale již v reprezentativních místnostech jižního křídla. Po restitučním navrácení poloviny zámku synovi původní majitelky Karlu Mornsteinovi se kanceláře obecního úřadu přestěhovaly v srpnu 1999 na necelé dva a půl roku do administrativní budovy Bludovské a.s. čp. 156 (tedy jen „přes silnici“). Mezitím již v roce 1999 padlo rozhodnutí zrekonstruovat tehdy nevyužitou starou školu u kostela na novou radnici. Rekonstrukce začala v roce 2000 za starostenství Josefa Sedláčka, výrazně napomohly státní dotace. Zrekonstruovaná, zřejmě definitivní budova bludovské radnice byla slavnostně otevřena 7. prosince 2001.⁶⁵

Kulturní dům⁶⁶

Dnešní Kulturní dům pochází z roku 1900.⁶⁷ V prvním půlstoletí existence sloužil tomu účelu, k němuž byl postaven – šlo o spolkový dům Katolicko-čtenářského spolku Svatopluk v Bludově. V roce 1900 podal spolek žádost o povolení stavby na pozemku bývalé rychty naproti kostelu (spolek jej v březnu 1900 koupil od Terezie Langerové). Projekt připravil stavitel, který pak stavbu reálně prováděl – Josef Sova z Loštic. Stavební povolení udělilo obecní představenstvo v květnu 1900. Je až neuvěřitelné, že stavba byla zkolaudována už 23. září 1900. Dům byl pojmenován jako Národní, vysvěcen byl 21. října 1900. Jelikož byl v roce 1909 založen Orel – a fungoval se Svatoplukem jako dvojspolek se společným vedením – sloužil Národní dům i jako orlovná. Když v roce 1933 prováděl v Bludově olomoucký arcibiskup Leopold Prečan generální vizitaci, zmínil se po jejím skončení v zápisu o tom, že bludovský Spolkový dům s Orlovnou „stal se nejmocnější baštou katolicismu pro celé okolí“.⁶⁸

Proti dnešku mu při vzniku chyběly boční galerie a jeviště, které byly rozšířeny až postupně. Vyplývalo to z velké ochotnické divadelní činnosti Svatopluku. V říjnu 1923 se začalo s přípravami stavby jeviště, v zahradě Národního domu byl vykopán hluboký důl, v němž byla červenice, z níž členové spolku svépomocí udělali cihly. Spolek provedl stavbu ve vlastní režii – mezi členy byli zedníci, tesaři, stolaři. Také pomocné práce dělali zadarmo. Největší obtíže byly s otvorem pro oponu – zda vyzdít klenutý oblouk, či osadit pouhou traverzu. Zedníci však vypočítali, jak oblouk vyklenout: drží dodnes. V lednu 1924 vykopali propadliště

⁶⁴ Státní okresní archiv Šumperk, *Pamětní kniha obce Bludova*, sv. I, 1927–1957, s. 269.

⁶⁵ Státní okresní archiv Šumperk, *Pamětní kniha obce Bludova*, sv. V, 1991–2005.

⁶⁶ Balík, S. st.: *Katolický čtenářsko zábavní klub Svatopluk a tělocvičná jednota Orel* (<http://www.bludov.cz/Spolky-a-organizace/Historie-spolku/Katolicky-ctenarsko-zabavni-klub-Svatopluk-a-telocvicna-jednota-Orel.html>).

⁶⁷ J. Březina ve svých *Pamětech obce Bludova* mylně uvádí, že to bylo v roce 1901.

⁶⁸ *Pamětní kniha kostela a fary v Bludově*, sv. III, s. 1–2.

pod jevištěm, jímž zasypali důl po výrobě cihel. Jeviště bylo otevřeno slavností trvající tři dny na Svatodušní svátky 1924.

Pro zvětšení počtu míst v sále byla hned po válce v letech 1945–1946 přistavěna boční galerie směrem ke Špičkům, v roce 1947 pak protější galerie do zahrady k Minářům (dnes Zapletalovi).

Spolky Svatopluk a Orel byly za německé okupace postupně zakázány v letech 1939 a 1940, pak byl jejich majetek převeden obci Bludov. Po válce se vrátil, nicméně už jen nakrátko. Již v březnu 1948 byl jejich majetek v Národním domě sepsán, spolky byly rozpuštěny (1949) a veškerý majetek zkonfiskován. Národní dům získala obec. Výpověď dostali domovník Karel Straka s rodinou i provozovatel hostince Jan Konečný. V roce 1952 byl hostinec zrušen zcela. Do Národního domu se přesunulo ze sokolovny kino.

Postupně byly zrušeny byty; v červnu 1978 začala velká rekonstrukce, při níž bylo s podivuhodnou důsledností zlikvidováno vše, co by mohlo v budoucnu vyvolat sebemenší vzpomínku na spolky Svatopluk a Orel, případně na ty, kteří se o stavbu Národního domu zasloužili. Zamalována byla bílá orlice nad jevištěm, stejně jako znaky zemí Koruny české na stropě. Na zahradě byla spálena plátěná opona s obrazem Svatopluka. Zmizela rovněž původní historizující fasáda (obnovena byla v roce 2013). Zrekonstruovaný kulturní dům byl otevřen v červnu 1979, v září tohoto roku pak došlo ke změně řízení kultury, která trvá až dodnes. Zrušila se Osvětová beseda a vzniklo tzv. Střediskové kulturní zařízení (SKZ), tedy dnešní organizační složka obce Kulturní dům.

Po roce 1989 nebyl Svatopluk ani Orel v Bludově obnoven, takže celý dům zůstal obci.

Sokolovna⁶⁹

V reakci na stavbu katolického Národního domu v roce 1900 došlo ke stavbě sokolovny. Pokrokářský Sokol totiž byl ostrým konkurentem katolického Svatopluka. Měl-li svůj spolkový dům Svatopluk, nemohl Sokol zůstat dlouho stranou. Do té doby sokoli cvičili na Nové, odkud byli vypovězeni, pak v Krčmě a u Kulhajů na čp. 38, tedy v provizoriu. Je tedy zřejmé, že své vlastní spolkové místnosti potřebovali bez ohledu na konkurenci.

Ačkoli měl spolek v roce 1902 k dispozici jen 66 korun, začal se stavbou sokolovny. Od pozdějšího starosty Jana Ploda, majitele Krčmy čp. 154, odkoupili část jeho zahrady. Projekt připravil zdarma župní starosta Sokola stavitel Otakar Douša z Litovle (mj. autor projektu bludovské měšťanky), později byl jako nákladný přepracován stavitelem Brázdou ze Zábřeha – z průčelní budovy

⁶⁹ Balík, S. st.: *Tělovýchovná jednota Sokol v Bludově* (<http://www.bludov.cz/Webove-stranky/Mapa-stranek/Telovychovna-jednota-Sokol-v-Bludove.html>).

odpadlo první patro a čelní strana obsahovala pouze chodbu a dvě místnosti. Stavební povolení bylo vydáno v roce 1902. Stavbu řídil a provedl právě stavitel Brázda. Stavět se začalo na jaře 1903. Při omítání stropu již postavené a zastřešené budovy se zhroutila střešní konstrukce, poškodil se strop a severní zeď. Soud později potvrdil, že nehoda byla způsobena nezkušeným stavitelem. Když byla postavena střecha nová, zhroutila se také. Musela být zcela přeprojektována a postavena potřeť. Sokolovna byla dokončena po dvou a půl letech – kolaudace proběhla 5. října 1904 a až 10. prosince 1904 udělilo představenstvo obce povolení k používání novostavby. Svému účelu byla slavnostně odevzdána za účasti členů severomoravské župy při veřejném cvičení 12. června 1905, jehož výtěžek pomohl uhradit nejtíživější dluhy.

Postupně získal Sokol (za peníze z provozu kina) pozemky na severní a východní straně sokolovny, kde mj. přistavěli záchody. V roce 1930 (rovněž evidentně v reakci na počínání Svatopluka) se pustili do stavby stálého jeviště. Projekty vypracoval stavitel Čunderle ze Šumperka, který zaštitil stavební práce, které však prováděli svépomocí sokolští zedníci a tesaři.

Za německé okupace byla činnost Sokola zakázána, sokolovna s veškerým dalším majetkem byla předána obci. Dál sloužila, stejně jako krátce po svém postavení, jako školní tělocvična a jako místo, kde se konaly informační schůze pro české obyvatelstvo. Za okupace byla také důkladně opravena (zničeny byly divadelní kulisy a další část majetku). Jen ze štítu zmizel kamenný sokol, který přečkal válku ukrytý u učitele Václava Blažka.

Vzápětí po skončení války obnovil Sokol v Bludově svou činnost. Pro velký počet členů se přemýšlelo o rozšíření sokolovny na severní straně; dokonce Sokol uvažoval o stavbě zcela nové sokolovny na místě žerotínského zámku, který chtěli zbourat.

Po roce 1948 sice nebyla činnost bludovského Sokola zakázána, ale transformována do podoby TJ Sokol ovládané komunistickou mocí. Přesto se sokolští pracovníci snažili zachránit, co se dalo, přičemž nejvíc se rozvíjely jednotlivé sporty – fotbal (kdysi stál jakožto Sportovní klub mimo sokolský spolek), házená, později stolní tenis, tenis atd.

V polovině osmdesátých let (1985–1987) byla rozšířena sokolovna o nové sociální zázemí a šatny. Předtím došlo k přeměně jeviště na hernu stolního tenisu (Sokol už dávno nehrál ochotnická divadla). V devadesátých letech pak přišel velký náraz požáru na podzim 1993, který výrazně zdevastoval právě tuto ping-pongovou hernu. S následnou velkou opravou sokolovny, včetně její fasády, stejně jako se všemi dalšími velkými opravami, musela v dalších letech výrazně pomáhat obec.

Chudobinec – zdravotnické středisko – Penzion pro důchodce

Historie budovy chudobince, která se po několika desetiletích proměnila na zdravotnické středisko a ještě později začala sloužit i jako Penzion pro důchodce, se začala psát ještě několik let před samotným postavením.

Dne 29. července 1889 zemřel v Šumperku bohatý měšťan Ludvík Vogel s vazbami na Bludov. Celé své obrovské jmění ve výši 100 tisíc zlatých odkázal bludovské obci, aby z něj vytvořila tak zvaný „Ludvíka Vogla chudinský fond“. Správcem tohoto velkého fondu byli Voglovou závětí ustanoveni bludovský obecní úřad a faráři z Bludova a Šumperka. Až do roku 1901 ale fond spravoval pouze bludovský starosta, kterým byl po téměř celou tuto dobu Jan Jáně.

Z fondu byla v roce 1901 postavena na pozemku patřícího ke statku čp. 42, který právě v té době procházel kvůli špatnému hospodaření majitele rozprodáváním polností a okolních pozemků, jednopatrová budova obecního chudobince. Obce totiž tehdy měly povinnost starat se o chudé – neexistovala celostátní sociální politika, ale tento úkol byl přenesen právě na obce (bylo tak od okamžiku zrodu obecní samosprávy v roce 1849 až do druhé světové války o sto let později). Obce se s tím vypořádávaly různě – prostřednictvím různých pastoušek či právě modernějším způsobem v podobě stavby chudobince. V případě Bludova byla situace výrazně ulehčena tím, že na stavbu chudobince nemusela obec dávat své peníze, ale použila dar L. Vogla. Později se přišlo na to, že s fungováním nadace mezi lety 1889 a 1901, kdy ji spravoval jen bludovský starosta, byly velké problémy, že byla nemalá část peněz rozkradena – asi 17 000 tehdejších korun, což byla hodnota středně velkého statku nebo 26 chalup bez polí. V dnešních poměrech tak šlo o zpronevěru v rádech mnoha milionů korun. Toto pochybení šlo za starostou J. Jáně, který musel částku zpětně doplatit. Ukazuje to ale také obrovskou sumu, kterou L. Vogel na konci 19. století daroval – hodnota šesti statků.

Každopádně mohl být z peněz nadace postaven chudobinec čp. 359. V prosinci 1901 byl slavnostně posvěcen a odevzdán svému účelu. Pro představu jeho velikosti – v roce 1928 v něm bydlelo 11 osob v chudinském zaopatření a 8 dalších domácností v nájmu.⁷⁰ V témže roce 1928 byla na zahradě chudobince postavena nová kůlna, v níž byly v závěru 20. století (1995 a 1999) vystavěny skautské klubovny.

Prostor v chudobinci sloužil přechodně i pro potřeby školy, jak bylo zmíněno výše. Za doby německé okupace byla v jeho sklepech zřízena obecní věznice. Naproti, v Kordasově vile čp. 355, byla za okupace četnická stanice.⁷¹

V roce 1948 přestal být chudobinec chudobincem, byť tak byl ještě dlouho (a některými dodnes) nazýván. Zůstaly v něm byty s několika nájemníky a byla

⁷⁰ Pamětní kniha obce Bludova, sv. I, s. 21.

⁷¹ Tamtéž, s. 198.

v něm zřízena poradna pro matky a kojence, která bývala za první republiky v domě čp. 145 u kostela.⁷²

V tomto režimu zůstala budova dalších dvacet let. Až v letech 1966–1968 byla provedena její rekonstrukce na zdravotní středisko, do té doby lékaři ordinovali ve svých domech – MUDr. Sloupenský ve vile Libuše (dnes je na tomto místě družstevní restaurace), MUDr. Boleslav v domku naproti chudobinci apod. V únoru 1968 se přestěhovala do nově vybavených místností zdravotního střediska ordinace lékaře (MUDr. Karla Boleslava) a byla zřízena ordinace dětského lékaře. O čtyři roky později byly zrušeny byty v přízemí a namísto nich zřízena gynekologická poradna a ordinace zubního lékaře.

V letech 1984–1985 pak byla celá budova zvýšena o jedno podlaží a v prvním a druhém patře byl zřízen penzion pro důchodce.

Sportoviště

Otázka cvičení a sportu je spojena až s 20. stoletím. Tehdy vznikla sokolovna a cvičilo se v Národním domě (viz výše). Škola cvičila na obecní zahrádce u obecního domu.

Čas venkovních hřišť přišel ve třicátých letech 20. století. V roce 1930 byla přebudována už nepoužívaná cihelna na sokolské a školní hřiště (pozemek koupil v roce 1930 Sokol). Když v roce 1933 vznikl fotbalový Sportovní klub, vybudoval provizorní hřiště v pískové obecní skale na horním konci. Již v roce 1934 jeho členové vybudovali nové hřiště za budovami nových lázní. Zde se fotbal hrál téměř dvacet let. V srpnu 1947 přidělila rada MNV pole za parkem pro vybudování nového fotbalového hřiště, stavba se však vlekla (muselo se přemísťovat velké množství hlíny, protože šlo o svažitý pozemek. Dokončeno bylo v roce 1953, slavnostně otevřeno 19. července 1953.⁷³

V téže době započala snaha o vybudování koupaliště – na místě někdejšího Petrovického rybníka vypuštěného v roce 1830. V roce 1949 zahájili práci na jeho obnově rybáři, nicméně příliš nepokročili. To, co udělali, zničila v roce 1953 povodeň. Nový dech nabrala stavba v roce 1959, v dalších letech na něm bylo zdarma odpracováno přes 45 000 brigádnických hodin, takže bylo 13. července 1963 částečně napuštěno a následující den navštívilo koupaliště Vlčí důl, jak se mu začalo říkat, několik set lidí. V dalších letech byly vybudovány šatny a sociální zařízení. V osmdesátých letech byla budova přebudována na hotel, který byl otevřen v roce 1987.

Předtím začala od roku 1965 vznikat poblíž koupaliště chatová osada, a to především v prvních deseti letech. V současnosti je zde 32 chat, včetně

⁷² Tamtéž, s. 292.

⁷³ SK Bludov – historie klubu (http://www.skbludov.cz/Fotbal/Historie/historie_46_53.html).

chaty mysliveckého sdružení Hubert Bludov, která byla dokončena v roce 1995.

V roce 1974 bylo sokolské hřiště v cihelně přebudováno na tenisové kurty, v roce 1975 byly postaveny šatny na fotbalovém hřišti, v roce 1983 dobudován sportovní areál na Farském, který tvořil zázemí jak pro školu, tak pro hasiče.

V roce 1996 byla postavena nová školní tělocvična a o deset let později se zásadně proměnilo školní a hasičské hřiště na Farském (umělé povrchy apod.). Na začátku 21. století bylo vybudováno druhé, tréninkové fotbalové hřiště za zámeckým parkem.

Dosud posledními dvěma velkými sportovními stavbami bylo pořízení zázemí u tenisových kurtů (2013) a výrazné rozšíření a přebudování zázemí fotbalového hřiště (2018).

Hostince

Zajímavým „veřejným“ prostorem byly hostince. Co o nich víme? Mnoho ne. Snad úplně prvním byla Krčma, dnešní čp. 154. O ní se explicitně zmiňuje první bludovská pozemková kniha k roku 1596, kdy Jan Tlustý prodal svou svobodnou krčmu Janu Jarošovi z Bludova. Již k roku 1573 je v obci zmíněn grunt Jana Krčmáře, který se tak zřejmě jmenoval právě podle krčmy, nicméně jisté to není. V roce 1568 při prodeji panství olomouckému biskupovi se smlouva o žádné krčmě nezmiňuje. Evidentně tak vznikla v poslední čtvrtině 16. století.⁷⁴ Celá staletí byla jedním z nejdůležitějších bludovských hostinců, odehrávaly se zde významné bludovské události. Procházela samozřejmě celou řadou stavebních úprav, nicméně evidentně stála stále na stejné parcele. Provoz hostince zde skončil v roce 1949, krátce poté začal sloužit jako školní jídelna (až do roku 1996).⁷⁵

Máme-li rozhodnout, který hostinec historicky následoval, nevíme, který ze dvou zvolit – zda Korbílek na Zámečku či hospodu na rychtě. Pro rychtu hovoří to, že k rychtám hospoda patřovala a že nejinak tomu bylo i v Bludově. Jen nevíme odkdy. Víme, že od druhé poloviny 19. století byl hostinec na rychtě pravidelně pronajímán různým provozovatelům a že po požáru rychty v roce 1884 byla koncese přenesena na vochcimru čp. 348, známou později jako Reko-va hospoda. Zanikla nejpozději na konci druhé světové války.

Pro druhé místo Korbílu svědčí to, že jej máme doložen již v roce 1710. Prežil požár Horního dvora z roku 1741. Dlouho se o něm myslelo (až do archeologických nálezů z roku 1995 – a občas se tato mylná informace z neznalosti opakuje i dnes), že právě on byl přestavěným Zámečkem. Není, nicméně jeho historie je jistě dlouhá, o zájezdním hostinci se píše již v roce 1710, na

⁷⁴ Kösslerová, E. – Polách, D.: *Bludov čp. 154 „Krčma“ Stavebně historický průzkum*, rukopis, 1996, s. 4–5.

⁷⁵ Tamtéž, s. 26.

mapě z roku 1741 je již zachycen v zásadě v podobě, v jaké se zachoval až do poloviny 20. století, stejně jako na mapě Stabilmního katastru – jako zděná stavba. Dobový popis z roku 1937 jej zachycuje takto: „Jeho vchod je zajímavý; velkým neuzavřeným obloukem se vchází po schodech na levé straně do výčepu. Útulno je v této starobylé světnici o malých oknech a nízkém dřevěném stropě trémovém. Na opačné straně je taneční místnost, pořízená r. 1822. ... Nájemci Korbílků netřeba se starat o led, protože má po ruce chladný sklep. Vchází se do něho z průčelní strany, pěkně cihlami vyklenutou chodbou, vedoucí na širší celého stavení, takže sklep, vytesaný úplně ve skále, je umístěn těsně u budovy. Znamenitá tato podzemní místnost, o níž se udržuje pověst, že bývala útlukem Českých bratří, je dlouhá 25 m, přes 5 m široká a více než 2 m vysoká, uprostřed je hranatý sloup a ve stropě dva větrací otvory.“⁷⁶ Sláva tohoto hostince a známého výletního místa pohasla v polovině 20. století, kdy byl po roce 1948 znárodněn, posléze přestal sloužit jako hostinec, ale jako ubytování pro Rumuny, až byl zbořen a zůstal jen sklep. Na začátku devadesátých let 20. století na jeho místě bývalý předseda MNV Josef Hudob vystavěl penzion s restaurací, jež po nějakém čase začala sloužit jako nevěstinec. Až před několika lety byl zrekonstruován a navrácen účelu restaurace a penzionu, přičemž se stal součástí velkého rozvoje celého Záměcku-Bludovečku. Původní Korbílek měl čp. 192, dnešní hostinec má čp. 887.

Velmi zajímavý byl zájezdní hostinec poblíž kostela – tzv. Páťalův. Měl být postaven již v roce 1830,⁷⁷ údaj v pozemkové knize ukazuje na rok 1829, mapa z roku 1834 na jeho místě ukazuje zděnou větší budovu ve tvaru písmene L. Patřila k němu obrovská zahrada, na níž dnes stojí osm domů. I podle mapy z roku 1741 zde stál větší objekt – posunut ale východně – který patřil i s parcelou ke statku čp. 96. Páťalův hostinec měl čp. 316 – dnešní čp. 316 stojí na téže parcele, ale posunuto jižněji. Hostinec stál spíše v prostoru dnešních garáží. Ve 20. století již byl dvoupodlažní, s vysokou mansardovou střechou s polovalbami, krytý břidlicí. Ulicí průčelí bylo pětiosé se zvýrazněním vstupu, fasáda hladká se zdobnými šambránami a nárožní bosáží, středová a korunní římsa byla bohatě členěná.⁷⁸ Úředně zavřen byl po roce 1948.⁷⁹

Hostinec byl v olejné u mlýna čp. 67, která vyhořela po zásahu bleskem (a už nebyla obnovena) v roce 1896.⁸⁰

Po postavení pivovaru čp. 319 v roce 1842 v něm byl zřízen hostinec Na Nové, který je zřejmě nejstarší současnou nepřetržitě fungující hospodou (dnes

⁷⁶ Dytrt, K.: *Bludov – informační spisek pro návštěvníky Severní Moravy*, Bludov 1937, s. 20.

⁷⁷ Tamtéž, s. 18.

⁷⁸ Kösslerová, E.: *Z historie vybraných bludovských objektů* (<https://www.bludov.cz/O-Bludove/Bludovske-zajimavosti/Z-historie-vybranych-bludovskych-objektu.html>).

⁷⁹ Pamětní kniha obce Bludova, sv. I., s. 274.

⁸⁰ Dytrt, *Bludov*, s. 16.

pod názvem U Kláry). Snad krátce po postavení železnice a nádraží v roce 1873 vznikla i hospoda na nádraží, která tam byla provozována až do devadesátých let 20. století, v současnosti neexistuje – vždyť fakticky nefunguje ani nádraží jako nádraží, ale jako pouhá zastávka s přístřeškem proti dešti.

Po postavení Národního domu čp. 353 v roce 1900 byl zřízen hostinec tam – a stal se důležitou hospodou, v níž se scházela katolická část obce. Jejím protikladem byla pokrokářská a socialistická Krčma. V Národním byl hostinec do roku 1952, kdy byl zrušen, jak již bylo výše zmíněno.

Nejpozději za první republiky, snad i dřív, fungovala hospoda u Bartůňků čp. 181 – existovala dlouho, až do sedmdesátých let 20. století. Při pohledu na mapu indikační skici stabilního katastru z roku 1834 není vyloučeno, že tam byl hostinec už tehdy – dřevěná budova měla ze tří stran (jako jediná v okolí) cesty a nebyla propojena s vedlejší zahradou – jako by měla skutečně jinou funkci než ostatní obytné domy. Horní konec měl kromě zmíněného hostince u Bartůňků už pouze nějakou dobu po roce 1989 hospodu U Schauerů na čp. 129.

Za první republiky byl v roce 1930 (v návaznosti na vznik lázní) postaven zcela nový Šimkův hostinec i s pokoji pro hosty – čp. 542, kterému se začalo říkat „Na Staré“. Oficiálně se jmenuje Pohostinství u Šimka, funguje nepřetržitě od svého vzniku.

Jen určitý omezený čas fungovaly hostince v dalších částech Bludova. Na dolním konci za druhé světové války v domě čp. 364 měl být hostinec Janglů.⁸¹ Po roce 1989 fungoval hostinec U Pepina čp. 344 na křižovatce u Panenky Marie. V devadesátých letech 20. století byla zrekonstruována Habermannova vila čp. 403, z níž vznikl penzion a restaurace.

V západní části obce (od zámku směrem k Chromči) nebyl dlouhodobě hostinec žádný, až u samotné železniční trati hostinec U Dvořáků na čp. 356, který zanikl až v osmdesátých letech 20. století.

Historicky nejvíc hospod se vždy koncentrovalo, poměrně logicky, v samotném centru obce. Kromě již zmíněných to bylo na začátku devadesátých let vyhlášené Rosso v domech čp. 583 a 331, v bývalém Konzumu čp. 146 dodnes existující Hostinec Pod kostelem, ve sklepě sokolovny po roce 2000 vzniklý hostinec U Tomášů, ve sklepě Kulturního domu od devadesátých let 20. století nárazově fungující Domino a v budově Bludovské a.s. od začátku devadesátých let fungující hospoda s dnešním názvem Restaurace Bludovská. Od roku 1987 byla provozována restaurace ve Vlčím dole, která dnes funguje hlavně přes léto. Po rekonstrukci staré školy na radnici začala být v jejím sklepě provozována vinárna.

Spočítáme-li stav v letošním roce (2018), je v Bludově provozováno deset hospod a restaurací.

⁸¹ Pamětní kniha obce Bludova, sv. I, s. 149.

SILNICE, DOPRAVA

Co se týče silniční infrastruktury, je zajímavé uvědomit si její stáří. V zásadě poslední velká změna se odehrála téměř před dvě stě lety v letech 1836–1842 při budování císařské silnice. Všechny další zprávy – jako např. že v letech 1904–1905 byla stavěna okresní silnice směrem k Bohutínu⁸² či že byla budována silnice k Sudkovu apod. – jsou nepochopením vlastního jádra. Základní cesty – do Bohutína, do Postřelmova, do Sudkova, do Chromče, do Šumperka – existovaly zřejmě odpradáвна; doloženy je v dnešních polohách máme v mapě z roku 1741. Píše-li J. Březina a další doboví autoři, že byla nějaká silnice „stavěna“, neznamená to, že se zabíraly pole a louky apod., ale že existující polní, prašná cesta dostala pevný povrch, byla rozšířena apod.

K jediné známé větší změně došlo právě výstavbou císařské silnice v první polovině 19. století. I ta však zčásti využívala již existující cestu – od dnešní chromečské zastávky až k Nealku. Teprve odtud směrem k zámku byla vedena zcela nově po polích. Za zámkem opět využila již existující silnice, až těsně pod vrcholem kopce opět byla vedena jinak až k Šumperku.

Dosud poslední pokus o proměnu silniční sítě byl podniknut na konci třicátých let 20. století, kdy se měla stavět silnice přes Horní konec a les do Radomilova. Jediným jejím výsledkem bylo napřímení (zboření domu) a rozšíření dnešní ulice Jana Žižky v roce 1937. Když stavba dospěla pod les, přišla německá okupace a po válce už nebyla myšlenka silnice realizována.

Zvláštní je, když si uvědomíme, že veškerý rozvoj hromadné dopravy ve 20. století probíhal v zásadě v mantinelech silniční sítě z 19. století a staletí předchozích, které naprosto nepočítaly s dnešní podobou dopravy. Podaří-li se skutečně vystavět obchvat Bludova (od Postřelmova a od Chromče), jehož příprava v současnosti finišuje, ačkoli se o ní mluví již třicet let, půjde o první skutečně velkou a zásadní inovaci, která zcela změní dopravní situaci, za posledních téměř dvě stě let.

Důležitou změnou, jež se však nakonec Bludova příliš nedotkla, byl rozvoj železniční dopravy v 19. století. Stavební práce na trati Moravské pohraniční dráhy Šternberk – Šumperk – Bludov – Hanušovice – Dolní Lipka byly zahájeny 31. 7. 1872, přičemž na jaře 1873 stavbu převzala firma bratří Kleinů ze Sobotína. Provoz na trati byl zahájen 15. října 1873. Trať Zábřeh – Šumperk – Sobotín byla vybudována již v roce 1871 a první vlak zde projel 1. října 1871. V Bludově jde větší část trati po bývalých rybníčních hrázích, jak je uvedeno v následující kapitole. V témže roce 1873 byla vybudována bludovská nádražní budova. Ve stejném roce vznikly domky u trati čp. 323 (u silnice na Sudkov) a čp. 328 (u silnice na Chromeč). Samotná „chromečská“ zastávka byla zřízena

⁸² Březina, J.: *Paměti obce Bludova*, Bludov 1927, s. 198.

v roce 1900, s tím, že se skutečně jmenovala Chromeč, jak bývá mnohými dodnes nazývána. V sedmdesátých letech 20. století pak byla nejprve přejmenována na „Bludov – zastávka“ a počátkem osmdesátých let se její název změnil na „Bludov – lázně“.⁸³

Až v roce 1974 byla postavena tzv. Bludovská spojka, která spojuje trať od Zábřeha přímo na Hanušovice – do té doby musel jet vlak na bludovské nádraží.

Proč je vlakové nádraží od vlastní vesnice tak vzdálené? Kvůli nesouhlasu tehdejších sedláků s položením kolejí na jejich pozemky. Původní návrh počítal s tím, že trať povede ze Šumperka Drážníkem do Bludova. Nádraží by tak stálo zhruba u Panenky Marie. Nestalo se, a tak koleje nakonec téměř dokonale kopírují nejzazší hranice bludovského katastru.⁸⁴

⁸³ Divišová, J.: *Historie silniční a železniční dopravy v Bludově* (<http://www.bludov.cz/O-Bludove/Bludovske-zajimavosti/Historie-silnicni-a-zeleznicni-dopravy-v-Bludove.html>).

⁸⁴ Březina, *Paměti*, s. 194.

KAPITOLA TŘETÍ

BLUDOVSKÉ RYBNÍKY

Řada bludovských obyvatel či návštěvníků vůbec netuší, že Bludov byl kdysi rybníkářským rájem. Plocha rybníků tvořila více než 145 hektarů, tedy téměř devět procent bludovského katastru. Dnes zbylo asi čtvrt hektaru ploch, které jsou spíše rybníčky. Kdy trval zlatý věk bludovského rybníkářství? Abychom celý proces pochopili, musíme se na něj podívat ze širšího regionálního pohledu. Jeho začátek je spjat se jménem Jiřího st. Tunkla. Tento šlechtic byl synem Jana Tunkla Drahanovského, který mezi lety 1422 a 1464 vybudoval základ rozsáhlého severomoravského panství, skládajícího se z jednoho města, dvou městeček, tří hradů, několika tvrzí a více než padesáti vesnic. V zástavě navíc držel tzv. zeměpanské zboží (tedy panství, jež náležela přímo moravskému markraběti) – město Šumperk s několika vesnicemi, hrad a panství Bludov apod. Jeho panství tak bylo skutečně velké, centrum mělo v Zábřeze a na hradě Brníčku. Před smrtí jej rozdělil mezi své dva syny – Jiří st. Tunkl zdědil po otci Zábřeh, Hoštejn, Bludov a Třemešek; po smrti svého bratra koupil od jeho dětí v roce 1490 Brníčko a Rudu nad Moravou, takže se panství opět scelilo. V roce 1480 byl Jiří se svým synem Jindřichem a potomky přijat ze stavu rytířského do panského.

J. Březina tvrdil, že Tunklové byli pro severní Moravu pohromou.⁸⁵ Dnes bychom je možná označili za bezohledné modernizátory a vykořisťovatele, kteří svým jednáním vyvolali selské povstání, jemuž padl Jiří st. za oběť. Bezohledný nebyl jen vůči svým poddaným, ale i vůči ostatním šlechticům, kteří jej nazvali zemským škůdcem.

Tunklovo panství bylo výrazně poškozeno za česko-uherských válek (Jiří st. stál na straně Jiřího z Poděbrad proti jeho vyzývateli Matyáši Korvínovi, který při svém tažení na Moravě plenil majetky podporovatelů krále Jiřího z Poděbrad), jimž padl někdy kolem roku 1470 za oběť i bludovský hrad či Brníčko. Aby zlepšil finanční poměry, začal kolem roku 1480 budovat na svém panství ve velkém rybníky. V té době vznikly i bludovské rybníky. Jeho poddaní museli při jejich budování robotovat, zvlášť při stavbě hrází. Tunkl založil kolem Zábřeha osm rybníků. Dnes bychom řekli, že mu bylo celkem jedno, jaké jsou vlastnické vztahy. Tak např. Závořický rybník či rybníky u Vitošova a Hrabové vznikly na zatopených pozemcích, které patřily desátky zvoleské faře. Dubický rybník vznikl celý na farských pozemcích – vznikl kolem toho spor, který trval neuvěřitelných téměř dvě stě let až do druhé poloviny 17. století.

⁸⁵ Březina, J.: *Vlastivěda moravská, II. Okres šumperský, staroměstský, vízmberský*, Brno 1932, s. 89.

Přemýšlíme-li nad rozsáhlými „investičními pracemi“, nepřekvapí nás, že při nich radikálně měnil nejenom vlastnické vztahy, ale především podobu krajiny. V Knihách pŕuhonných a nálezových se píše, že se nebál „zatopit cesty starodávni, že tudy lidé podle zvyklostí starodávních jezdit nemohli“. Odkláněl stará koryta řek – např. Moravskou Sázavu. Pro bludovskou pověst o Špalkovi je důležitá zpráva o tom, jak se choval k poddaným Pročka z Kunštátu, které „jímál, sázal, ručil, dobytek jejich pobral, několik dní hladem mořil, trávu jim mocí na jejich lúkách sekl, lúky jim jejich odjítí chtē rybník dělaje“.

To vše vedlo jednak k vybudování velké rybníční soustavy, která sice existovala mnoho století, ale do dneška se nedochovala (zůstal jen zábřežský rybník Oborník a velké hráze kolem Zábřeha, Leštiny, Lesnice, Kolšova a Bludova), jednak ale k otevřené vzpouře poddaných, kteří Jiřího st. Tunkla napadli a zbili tak, že krátce poté na následky zranění zemřel, zřejmě na konci roku 1493 či na začátku roku 1494. (Tunklův současník právník Viktorin Kornel ze Všehrd napsal, že poddaní pana Tunkla „pána svého, jsou porazili, zranili a skoro zabili, takže jest od toho zbití nevstáváje, umřel“.⁸⁶) Šlo o první známou selskou vzpouru na Moravě. Na různých místech se dochovaly pověsti o Tunklově násilnictví – včetně té o bludovském Jurovi Špalkovi (viz níže). S rybníkářstvím byl Tunkl tak spojen, že měl ve svém erbu rybu.

Jediný Tunklův syn Jindřich prodal v roce 1508 celé panství a přesídlil do Prahy, kde se na čas stal purkrabím Pražského hradu, v letech 1511–1519 byl zemským fojtem Dolní Lužice a v letech 1516–1523 nejvyšším mincmistrem v Kutné Hoře.⁸⁷

Bludovské rybníky

Díky výše uvedeným informacím tak můžeme vznik bludovských rybníků datovat relativně přesně mezi roky 1480 (začátek Tunklova rybníčního budování) a léta 1493/1494 (Tunklova smrt). Byly o sto let starší než nejznámější třeboňské Krčínovy rybníky a starší než první rybníky na Třeboňsku. Existovaly až do let 1830–1842, tedy zhruba 350 let. Nevíme to jistě, ale zdá se pravděpodobné, že přinejmenším základ bludovské rybníční soustavy na polích mezi Bludovem, Chromčí, Postřelmovem a Sudkovem byl položen právě za Tunkla.

Projdeme nyní bludovský katastr od jihu k severu a zaměřme se na rozložení někdejších rybníků. Mezi silnicemi na Sudkov, Postřelmov a Moravou bývaly rybníky Starý a Nový. Starý měl dva ostrůvky s čihadlem na vodní lovné pŕactvo. Mezi silnicemi na Postřelmov, Chromeč a Moravou bývaly tyto rybníky: Malý mlýnský rybníček (pstruhový u mlýna), Ryšáň (ryšavý – podle barvy vody), Bez-

⁸⁶ Jiří Tunkl (https://cs.wikipedia.org/wiki/JiříC5%99%C3%AD_Tunkl).

⁸⁷ Veškeré informace byly čerpány z článku Medek, V.: Tunklové na severní Moravě, *Severní Morava*, 1957, č. 2.

děk, Špalek, Veselý, Fěrtušek (od německého Fürtuch – zástěra), Kozelek, Křtalt (od německého Gestalt – pěkný vzhled mající), Zrcadlo, Krompišek.

Na místě dnešního koupaliště byl Petrovický rybník. V prostoru před zámek byly dva rybníky – Horní a Dolní kovářský. Horní byl nejpozději do poloviny 19. století zrušen a na jeho místě vznikla zahrada (dnes na ní stojí dětské hřiště). Dolnímu kovářskému dnes říkáme Zámecký. Za zámek byly dva rybníky – dodnes existující v Gryngletu (Rybníček v Dolečkách, ten byl ale nějakou dobu ve 20. století zrušen, obnoven byl po roce 1989) a na místě dnešní Panské zahrady (zanikl před rokem 1834). Dva malé rybníčky byly podél polní cesty od dnešní družstevní bytovky ke Skalce – zhruba v místech, kde je dnes objekt vodárny (zanikly před rokem 1834). Poslední Hornodvorský hraniční rybníček se rozkládal poblíž dnešního židovského hřbitova na hranicích se Šumperkem – zanikl před rokem 1834.

Zaměříme se nyní na oněch jedenáct největších rybníků mezi Bludovem a Moravou. J. Březina je popisuje takto: „Rybníky dělily se na potěrné, výtažné, kaperné a na komory. V rybníku potěrném líhla se z jiker mláďata – potěr neboli plod, jenžto zůstal zde rok až dvě léta. Potom se vyvezla mláďata do menších, mělkých rybníků, aby rychle rostla. Na podzim je však vždycky vylovili, protože rybníky hluboko zamrzaly. Vylovené rybky převezli do komory, hlubokého to a tichého rybníka nablízku hlídky, kde byly dobře opatřeny a přečkaly v klidu zimu. Na jaře rybky z komory vybrali a převezli do rybníků výtažných, kde rostly dále, až jejich velikost dopouštěla, aby mohli býti dány do rybníků kaperných. Tu zůstaly jeden až tři roky, až vyspěly v ryby vážící 1,5 až 2 kg. Kaperné rybníky musely míti hlubší místa, aby se do nich mohly ryby na zimu stáhnouti k zimnímu spánku. Nad těmito místy vysekávali v ledu otvory, aby vzduch měl volnější přístup k vodě. Do kaperných rybníků nasazovali také jiné druhy ryby, zejména štiky a jiné dravé ryby, aby hubily bezcenné rybky malé, po případě, aby likvidovaly kapří plod vzniklý z předčasného tření.

Rybníky bludovské byly napájeny vodou dílem z potoka Vitonína, dílem z rybníků sousedních vodními troubami, troubním košem a odtokem. Z Fěrtušku byl vejpad do rybníka Veselého. Ostrovy ve Starém rybníku byly vytvořeny svezemím země z Nového rybníka. Starý rybník měl dvoje vodní stavidla aneb opusty do mlýnské struhy. Nový rybník, nejnižší založený, měl trouby, chaloupku a odtok do nejpřednějšího oupadlí. Rybníky Zrcadlo a Křtalt přijímaly vodu z řeky Moravy struhou zvanou Polovodí, ale též voda od splávku potoka Vitonína byla vedena do obou oněch rybníků. Odtok ze struhy Polovodí ústil též do největšího rybníka – do Špalku.“⁸⁸

Březina se ve svých Dějinách rovněž zmiňuje o užitku z rybničního hospodářství: „Z vylovovacího výkazu z října 1797 vychází najevo, že ve Starém

⁸⁸ Březina, J.: *Dějiny obce Bludova*, rukopis 1956, s. 178.

rybníce bylo tenkrát chyceno celkem 11 kop štik, 138 kop kaprů a 14 kop ostatních méněcenných druhů ryb. Libra velkých kaprů byla po 8 krejcarech, štik po 10 krejcarech. Pětilibrová štika (2,8 kg) stála 50 krejcarů. Kapři byli podle velikosti prodáváni po 18, 15, 12, 10, 9 a 4 krejcarech. Libra přebraných ryb byla po 5 a 6 krejcarech. Ryby dostávali i deputátníci. Ryby šly rychle na odbyt, prodávaly se obvykle přímo u sádek (haltýřů) nebo na hrázi rybníků. Za 25 centů (po 56 kg) utrženo na 800 zl. Ryby odebírala vrchnostenská kuchyně, Zámeček, olejníková hospoda při olejné, frankštátský a bratrušovský hostinec, chromečský panský výčep, pan vrchní, kontrolor, purkrabí, farář, mlynář, zahradník, šumperští měšťané, hospodářští správcové z Chudobína, Bouzova, Doubravice a jiní lidé.⁸⁹

Dodnes ne zcela vyřešenou záhadou je otázka, kde vzali ti, kdo v 15. století rybníky budovali, hlínu na hráze. Snad z míst, kde se posléze rozkládaly hladiny rybníků – nicméně onoho materiálu bylo potřeba skutečně hodně. Jedna z hypotéz hovoří o tom, že kvůli budování hrází vznikl Drážník, že právě tam byla vykopávána hlína a rozvážena všude tam, kde bylo potřeba.

Zajímat by nás také mohlo, jaká pole dostali tehdejší (v 15. století) sedláci výměnou za ona zabraná pro rybníky za svými domy. O nějakou výměnu jít muselo, neboť statky od kostela na dolní konec na západní straně byly i po vybudování rybníků výměrou srovnatelné (nebo dokonce větší) s ostatními. Těžko si rovněž myslet, že by od založení obce byly pozdější rybníční pozemky panské a že by statky na dolním konci neměly za humny žádná pole. Jaké pole dostali náhradou, nevíme jistě, nicméně ze studia indikační skicy mapy Stablního katastru se zdá, že to byla pole na Brusné a kolem Drážníku, kde se koncentrují pole těch statků, které musely být extrémně postiženy vybudováním rybníků (čp. 35–38, 45–47, 51, 56, 59). Zvláště u statků z dolního konce to byla hlavní část jejich polí. Aby mohla taková výměna proběhnout, musela by být Brusná a její okolí v majetku majitelů panství, což není vůbec vyloučené – lze to doložit ze skutečnosti, že celý les v dnešní Bludovské stráni pod Brusnou zůstal ve vlastnictví majitelů panství, ačkoli na jiných místech katastru byly lesy rozděleny a navazovaly vlastnictvím na přilehlá pole. Zde ne – les byl panský, k němu přiléhající pole selská. Rovněž nevíme, jestli už v onom 15. století, kdy ke směně zřejmě došlo, už byla Brusná pokryta polnostmi, nebo zda zde byl les, který se musel teprve vyklučit. Obě varianty jsou možné. To, že by Brusná a Drážník byly dříve panské, by podpořilo i zmíněnou tezi, že velká dolina v Drážníku vznikla těžbou hlíny na hráze. Zřejmě také byly některé statky „odškodněny“ na samých severozápadních hranicích katastru Na horách směrem k Bohutínu (čp. 46, 47, 57, 58).

Počet a velikost rybníků spolehlivě známe z Glaubitzovy mapy z roku 1741 – bylo jich tehdy 18 panských a jeden obecní (Bartůnkův). Tabulka 3 uvádí

⁸⁹ Tamtéž, s. 177.

jejich české i německé názvy, číslo v mapě z roku 1741, výměru v moravských měřicích, která je rovněž převedena na hektary.

Tabulka 3: Bludovské rybníky v roce 1741

Číslo na mapě	Název rybníku	výměra	
		moravských měřic	hektarů
47	Nový rybník (der Neue Teich)	118,5	22,73
48	Starý rybník (der Alte Teich)	128,6	24,67
49	Bezděk (der Bösedeck)	25,5	4,89
50	Ryšáň (der Rischen)	70	13,43
51	Malý mlýnský rybníček (das Kleine Mühl Teichel)	1,4	0,27
52	Špalek (der Spalckowste)	216	41,43
53	Veselý (das Helder Teichel)	10,6	2,03
54	Fěrtušek (der Viertuschter Teich)	30,3	5,81
55	Kozelek (das Nieder Strietz Teichel)	11,7	2,24
56	Křtalt (das Ober Strietz Teichel)	4,4	0,84
57	Zrcadlo / Krompišek / Chromečský (der Krompischer Teich)	131,9	25,30
58	Petrovický rybník (das Peterwitzer Teichel)	4,25	0,82
59	Horní kovářský rybníček nebo luční rybníček (das Ober Schmiede oder Auen Teichel)	0,75	0,14
60	Dolní kovářský rybníček (das Nieder Schmiede Teichel)	0,75	0,14
61	Rybníček za dvorem (das Teichel hinterm Hofe)	0,7	0,13
62	Rybníček v Dolečkách (das Teichel im Graben)	0,6	0,12
63	Dva rybníčky na Jakubovském statku (die Zwei Teichel aussm Jacobischen Grunde)	0,7	0,13
64	Hornodvorský hraniční rybníček (das Oberhofler Grantzen Teichel)	2,4	0,46

Zdroj původních dat (v moravských měřicích), přepočítáno na hektary: Zemský archiv v Opavě, fond Velkostatek Bludov, Popis dominikálních a rustikálních pozemků, platů a robot panství Bludov.

Čtyři z nich byly skutečně rozlehlé, když měly více než dvacet hektarů (Špalek, Krompišek, Starý a Nový); největší z nich Špalek měl přes čtyřicet hektarů. Jeden (Ryšáň) měl mezi deseti a dvaceti hektary. Další čtyři měly cca 2–5 hektarů (Fěrtušek, Bezděk, Kozelek a Veselý). Zbýlých devět mělo méně než hektar (z nich pět mělo výměru jen o něco víc než jeden ar). Mapa tuto velikost zohledňovala i jazykově – ty, jež byly větší než 3 hektary, byly německy nazvány „Teich“ – „rybník“, menší než tři hektary „Teichel“ – „rybníček“.

Mimo těchto osmnáct panských rybníků byl v roce 1741 v obci ještě jeden – na horním konci, jemuž dnes říkáme Bartůňkův rybník. Jeho tehdejší přesná výměra není známa, nicméně podle mapy se zdá, že byla totožná s dnešním stavem (dnes 714 m²). Zdá se, že byl obecní. Neexistoval ale rybník pod Baštou, jemuž dnes říkáme Zmrzlé moře; ten ostatně není zachycen ani na mapě Stabílního katastru z roku 1834 – je tedy z bludovských rybníčků nejmladší, vznikl nejdříve v 19., možná ale až ve 20. století.

Pro srovnání – dnešní Zámecký rybník (v roce 1741 nazýván jako Dolní kovářský) má dnes výměru 881 m², tedy zhruba polovinu tehdejšího stavu. Do dnešní podoby byl uveden až ve druhé polovině dvacátého století, kdy zhruba jeho polovina (která sahala do míst dnešního parčíku před Bludovskou a.s.) byla zavezena hlínou a odpadem.

Mapa Stabílního katastru vznikala právě uprostřed období, kdy se rybníky rušily. S jejich vysoušením se začalo v roce 1830, skončilo v roce 1842. Mapa z roku 1834 proto zachycuje již jen sedm z původních osmnácti panských rybníků (a obecní Bartůňkův): Veselý, Špalek, Nový, Malý mlýnský rybníček, rybníček v Gryngletu a oba dva u zámku. Hráze po vypuštěných rybnících ale ještě stály. U hráze vypuštěného Křtaltu stála ještě v roce 1834 obecní dřevěná pazderna (neměla ale přidělené číslo popisné). Do roku 1842 pak zanikly rybníky Veselý, Špalek a Nový; zřejmě i Horní kovářský. Kdy zanikl pstruhový rybníček u bludovského mlýna, není jasné. Stejně tak nevíme, kdy zanikl rybníček mezi Moravou a železniční tratí u pozdější chromečské zastávky, který využíval Dvořákův hostinec na led a který existoval jistě ve 20. století.

Proč se rybníky vlastně vysoušely? Šlo zřejmě o racionalizační opatření, které mělo přinést větší výnosy. J. Březina dával jejich zánik do souvislosti s velkým růstem počtu obyvatel, který jsme dokumentovali v první kapitole. Domníval se, že počet obyvatel byl tak velký, že je nebylo možno zaměstnat v tehdejším zemědělství a šumperské továrny ještě nepotřebovaly dělnickou sílu. Tehdejší majitel panství – nejpodnikavější z posledních Žerotínů – František Josef ze Žerotína byl od roku 1828 předsedou Hospodářské společnosti moravské a slezské. Možná pod dojmem moderních zásad hospodaření se domníval, že ze zemědělského obdělávání půdy získá víc, než z rybníčního hospodaření.⁹⁰

Kdybychom tedy měli dávné rybníky srovnat s dnešním územím, co nám z toho vyplyne? Na místě Starého, Nového, Malého mlýnského, Veselého rybníka, Špalku, Ryšána, Bezděka a Fěrtuška jsou dnes pole. Zhruba uprostřed Zrcadla (Krompišku) jsou lázně, na jeho východním okraji ulice Čapkova, Boženy Němcové a Nerudova. Na místě Kozelku jsou domy ulice Zahradní, část ulice Příční a Lázeňské; na místě Křtaltu část ulice Příční, Vitonínské a ulice Krátká.

⁹⁰ Tamtéž, s. 178.

Dodnes zachovaná hráz podél ulice Zahradní byla hrází Kozelku – a za ní směrem do polí byl rybník Fěrtušek. Zachovaná hráz kolmá na ulici Zahradní směrem k Balíkovu včelínu byla východní hrází Fěrtušku. Hráz za lázněmi byla jižní hrází Zrcadla (Krompišku). Vlaková trať jde po staré hrázi, která propojovala (jako ochrana před rozvodněnou Moravou) Zrcadlo se Špalkem a Ryšánem, zčásti také po hrázi Nového rybníka. Zbylé hráze (ve Špalku apod.) byly rozorány v šedesátých letech v rámci socializace vesnice a scelování pozemků.

Pověst o Špalkovi

Kapitola o historii bludovských rybníků by nebyla úplná, kdyby nepřinesla pověst spojenou s jejich budováním a s příběhem jednoho z bludovských sedláků. Byl-li skutečnou osobou (a zdá se, že ano, rod Špalků žil v Bludově i v dalších staletích), byl by nejstarším bludovským sedlákem, jehož bychom znali jménem. Karel Dytrt ve svém spisku *Bludov* zachycuje pověst v této podobě: „Vypravuje se, že chtěl pan Jiří (Tunkl – pozn. aut.) založiti v Bludově velký rybník. Nejlépe se k tomu hodila ona část půdy, kde měl své role Špalek a ještě jiní sedláci, jeho sousedé. Zmíněný poddaný se vzpíral tomu, aby mu pole za jeho rodným statkem bylo milostivou vrchností vyvlastněno, jeho odpor byl však marný. Špalek byl dán do hradní věže a tak dlouho vězněn, dokud bludovští robotníci neměli hrází nového rybníka hotových a dokud rybník nebyl vodou napuštěn. Poté teprve zmořené dlouhou vazbou propustili, aby se podíval na své bývalé role, nyní zatopené. Při pohledu na hladinu rybníka podlehl Špalek žalu. Byv zachvácen mrtvicí, zemřel na místě. Nebožák zapomněl, že náležel pánovi cele, nejen se statkem, s rodinou, ale i s tělem.“⁹¹

Podle K. Dytrta hospodařil Špalek na místě nynějšího domu čp. 337 v nynější Špalkově ulici⁹² (nyní zde žije Marie Kašparová). To je ovšem výměnek ke statku čp. 51 – spíše tedy žil právě na místě domě čp. 51, jehož pole také zřejmě výrazně zabíhala do rybníka Špalku. Ještě v roce 1741 patřil statek čp. 51 k největším v obci. Nicméně při pohledu na mapu je zřejmé, že Špalek zabíral někdejší polnosti nejen statku čp. 51, ale i 56, 57, 58 a 59.

O sporu sedláka Jury Špalka a Jiřího Tunkla napsal mnohokrát zmiňovaný Jan Březina následující baladu, která – místy ahistoricky, přesto působivě – vykresluje minulé časy a dobu budování rybníků.

⁹¹ Dytrt, K.: *Bludov – informační spisek pro návštěvníky Severní Moravy*, Bludov 1937, s. 51–52.

⁹² Tamtéž, s. 52.

Tunkl a Špalek⁹³*Jan Březina*

Je neděle a po kostele.
 Strýc Jura vyšel do polí,
 šel zvědět, zdali mlynář mele
 a zrá-li rež už v Pádolí.
 Hle, jak se nivou nese hrdě
 v té nové sukni k Moravě!
 Nu, vrchnost nejedná s ním tvrdě,
 a neděle je k oslavě.

Již sedm kolen jeho rodu
 tu viděl orat časů tok.
 Díl jejich jde až po tu vodu;
 lán delší má jen rychtář Vok.
 Co měří s rychtou rodný statek,
 jde k stavu podél jabloní,
 jde na mysl mu náhlý zmatek:
 je před ním Tunkl na koni.

„Směň, Juro, tuto roli se mnou,
 dám vrchu kus Ti s půdou jemnou
 hned vedle lesa Tónova.
 Chci na rybník Tvůj díl si přibrat
 Nebudeš přece jako „špalek“ přec.
 Přijď na hrad záměnu si vybrat.
 Vždyť nejsi, myslím povstalec.“

Ta zpupná slova nadchla málo;
 než sedlák zapřel se a děl:
 „Pán žertoval, jak se mi zdálo!“
 a ukloniv se odešel.
 Leč rytíř Jiří neznal žertů,
 byl synem Jana z Brníčka,
 jenž vzmoh se, co se zapsal čertu.
 Spiš měl jen malá políčka.

Až z Drahanovic se synovcem
 šel pro ženu si k Lesnici.
 Jsa cizích statků lovcem,
 kdekterou deptal vesnici.
 Byl rádcem husitského krále,
 vládl po Kravařích v Zábřeze.
 Syn Jiřík získal Bludov dále:
 soud dal jim právo v náleze.

A stalo se, že na sobotu
 jel jednou Jura na píci
 a přijel pozdě na robotu
 a dráb ho pleskl po líci.
 Tím zatvrdil se jako špalek
 a řek', že zaplatí příkoří.
 Jít na hrad toho byl teď dalek.
 Proč štvou ho? Tím jej pokoří?

Žně utekly a lidé seli.
 I Jura dřel se s rodinou.
 V tom na bludovský hrad se sjeli
 pan Jiřík, hosté s družinou.
 Když jedli, pili, rokovali,
 dal Tunkl poslat pro Juru,
 ne by ho mezi sebe vzali,
 leč by ho chytli, pochňuru.

Hned ptá se pán, proč zasel pole,
 když ví, že mu je zatopí,
 proč odmít' nad Tónovskou role?
 Má čekat až věc pochopí?
 Strýc počal o dědictví otců,
 že na horách je planá zem,
 že vyhraje lán u porotců.
 Nač má být Špalek jezerem?

⁹³ Březina, *Vlastivěda moravská*, s. 126–127.

To bylo příliš mnoho hany.
I vrhli Špalka do věže.
Pán nedbal výstrah paní Anny,
že zbraní tou se pořeže.
A aby nezadal své moci,
dal rozkaz nasypávat hráz,
by stála do Veliké noci.
Spěch neměl zmírnit ani mráz.

Díl Špalkův zabrán. Konec setí.
Choť vězně za humny má spoušť.
A s pláčem chodí její děti
rýt, kopat Tunklem danou poušť.
Než vystřídalo zimu léto,
proud vody zalil Jurův lán.
Ach jaká škoda hlíny této!
Bylť Bludov zdí vod obehnán.

Když vrchnost měla hráz a tůně
ty zrcadlily oblohu,
kde předtím sálala z trav vůně,
hrad vracel Špalka domovu.
Je zavaž oči tma a prší,
když chudás tápe po Skalce
a pro bezpráví zlostí srší.
Jak přijmou drazí povstalce?

Co hloubal, došel k svému statku:
né obr, ale mátoha.
Ťuk! Již již zdraví ženu, matku,
jež šla proň s prosbou na Boha.
V zlé tuše zvidá, co s jeho poli,
jak obilí se vydaří.
A děti řkou, jak je to bolí,
že pán jim v Špalku rybaří.

„Jak to? Vždyť já jsem doufal pevně,
že vazbou ten díl zachráním!
A on mě zavřel, aby levně
pak proved’ svoje dílo s ním?
Hej, Jirko vezmi svítilničku
a veď mě k tomu rybníku!
Nevěřím, dokud nezřím štičku.
Pak Pán Bůh pomoz bídničku!“

A vrzla dvířka k záhumení.
Syn svítí otci po dráze
zle zdupané, jako když se plení,
až dojdou k třešni u hráze.
Když Špalek spatřil záblesk vody,
tu vzkřikl: „Kletba lotrovi!
I na Šumpersko páchat škody
se bezbožník už hotoví?

Že pomstím se mu, jak jsem Jura,
to mu zde slavně přísahám.
Dvě stě měř vzala mi ta stvůra.
Za odkaz dědů hlavu dám!“
To řekl hospodář a klesl.
Žal skončila mu mrtvice.
A ráno s věže hlas se nesl,
že podlehl zlobě šlechtice.

Strýc Špalek nevykonal hrozby.
Leč zaň se pomstil bodrý lid,
hnal Tunkly na soud, nedbal prosby
a ztek’ jim hrady, by měl klid.
Pan Jiřík byl zbit, že už nevstal.
Dnes čert jim oře. Tahá pluh.
V luh změněn rybník, pro nějž trestal
a na něm straší Tunklův duch.

KAPITOLA ČTVRTÁ

JEDNOTLIVÉ DOMY

V následující kapitole představujeme stávající poznání o datu vzniku jednotlivých bludovských domů. Informace uvedené v následující tabulce vzešly z různých zdrojů. Pro nejstarší domy jsou to staré mapy srovnané s katastrální mapou současnou a pro staré statky a chalupy informace a úvahy uvedené v první kapitole této knihy. Pro mladší chalupy čp. 196–318 to byly pozemkové knihy uložené v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc, jež jsou dostupné online.⁹⁴ Pro další domy pak dokumenty zachované v archivu čísel popisných na Obecním úřadu Bludov.⁹⁵ Ty jsou ovšem nekompletní, proto je zapotřebí uvést několik vysvětlivek, jak tabulku číst.

Uvedený rok rozhodně neznamená, že od té doby je dům stále stejný, že se nezměnil apod. Znamená to, že na místě, kde dnes konkrétní číslo popisné stojí, stála obytná stavba již od uvedeného roku, že se nezměnila základní dispozice. Je tak skutečně možné, že např. domy postavené na Balóně na místě někdejšího Jakubovského statku v sobě obsahují některé části již z let 1677–1690, kdy na jejich místě vznikly první stavby – např. sklepy apod. Stejně tak sklepy statků, u nichž je uvedeno, že stály již při vzniku vesnice, mohou být staré třeba sedm set let. U málokterého starého domu lze identifikovat, kdy přesně byl přestavěn do dnešní podoby, zvlášť když víme, že často zahrnul fragmenty domu předchozího. Jinými slovy – pokud by se na místě statků prováděly vykopávky, s největší pravděpodobností bychom našli nálezy až z osmi posledních století.

Je-li uveden u novějších domů přesný rok vzniku, jde o rok, kdy bylo vydáno stavební povolení. Jsme si vědomi, že to není kritérium, o němž nelze pochybovat, nicméně domníváme se, že je nejlepší ze špatných. Bylo by možné uvažovat i o kolaudaci – nicméně k té v řadě případů došlo až po mnoha letech stavby, někdy dokonce i po mnoha letech užívání. Tam, kde není zachován rok stavebního povolení, je uveden rok kolaudace.

Je-li někde uveden za konkrétním rokem otazník, znamená to, že se v příslušných archivech nezachovala přímá zmínka o stavebním povolení či kolauda-

⁹⁴ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, inv. č. 31, sig. 6110, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci II. (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=5b6311e967eb427a90e45f476076656c>); Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, inv. č. 32, sig. 6111, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci III. (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=f693f9f7e73f459fbc4adeb7c78000f4>); Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, inv. č. 33, sig. 6112, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci IV. (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=eae26d7ce8f54741969ff6ee3bb9df9a>)

⁹⁵ Archiv čísel popisných, Obecní úřad Bludov.

ci, nicméně z dalších údajů lze s velkou jistotou určit rok stavby – třeba z žádosti o přístavbu, stavbu plotu, prodej parcely apod.

Je-li někde uveden pouze otazník, znamená to, že rok první zmínky o domu nelze blíže určit a ani jej nelze určit z dalších indicií.

Je-li uvedeno rozpětí – např. „1741–1834“, znamená to, že v prvním roce ještě nestál, v druhém již ano. Někdy jde o rozmezí několika desetiletí, jinde dvou let.

Údaj „dnes stojí 1832, dnes stojí jinde – 1982“ znamená, že původně bylo číslo popisné přiděleno domu postavenému v roce 1832, který byl později zbořen, a číslo popisné bylo přiděleno zcela jiné stavbě, většinou v jiné části obce, která byla postavena v roce 1982.

Údaj „?, dnes stojí jinde“ znamená, že nevíme, kdy byl postaven dům, který původně nesl dané číslo popisné; nicméně ten byl později zbořen a číslo popisné bylo přiděleno jinému domu.

Údaj „přiděleno 1994“ znamená, že objekt stál už dříve a v roce 1994 mu bylo ex post přiděleno číslo popisné – vždy jde o technické, výrobní objekty.

Pokud je uvedeno „není přiděleno“, znamená to, že žádná stavba v obci neneše dané číslo popisné (byť je třeba na obecním úřadu rezervováno pro konkrétní parcelu).

Tabulka 4: Jednotlivé domy a léta jejich vzniku

Čp.	Vznik
1	1727–1734
2	1727–1734
3	1727–1734
4	1727–1734
5	1727–1734
6	1727–1734
7	1727–1734
8	1727–1734
9	1727–1734
10	1727–1734
11	1727–1734
12	1741–1768
13	1767
14	1741–1768
15	1741–1768
16	1762
17	1769
18	1741–1768

19	1762
20	1741–1768, dnes stojí jinde
21	1727–1734
22	1727–1734
23	1727–1734
24	1727–1734
25	1727–1734
26	1727–1734
27	1727–1734
28	1727–1734
29	1727–1734
30	1727–1734
31	1727–1734
32	1727–1734
33	1727–1734
34	při založení vesnice
35	při založení vesnice
36	při založení vesnice, dnes stojí jinde – 1967

37	při založení vesnice
38	při založení vesnice
39	při založení vesnice
40	při založení vesnice
41	při založení vesnice
42	při založení vesnice
43	před rokem 1741
44	před rokem 1741
45	při založení vesnice, dnes stojí jinde
46	při založení vesnice, dnes posunuto
47	při založení vesnice
48	před rokem 1741
49	před rokem 1741
50	při založení vesnice
51	při založení vesnice
52	před rokem 1741
53	před rokem 1741
54	před rokem 1741
55	1741–1771
56	při založení vesnice
57	při založení vesnice
58	při založení vesnice
59	při založení vesnice
60	při založení vesnice
61	před rokem 1741, dnes stojí jinde – 1954
62	1677–1690
63	1677–1690
64	1677–1690
65	1677–1690
66	1677–1690
67	1741–1771, dnes stojí jinde – 1980
68	před rokem 1741
69	před rokem 1741
70	před rokem 1741
71	před rokem 1741, dnes nestojí

72	při založení vesnice
73	při založení vesnice
74	při založení vesnice
75	před rokem 1741
76	před rokem 1741
77	před rokem 1741
78	před rokem 1741
79	před rokem 1741, dnes stojí jinde – nejpozději 1921
80	před rokem 1741, dnes stojí jinde – 1977
81	1624
82	dnes stojí jinde než 1771, na dnešním místě nejpozději 1834
83	při založení vesnice
84	při založení vesnice
85	při založení vesnice
86	před rokem 1741
87	1677–1690
88	1677–1690
89	1677–1690
90	1677–1690, zbořeno 1960, dnes stojí jinde – 1968
91	1677–1690
92	1677–1690
93	1677–1690
94	1677–1690
95	při založení vesnice
96	při založení vesnice
97	před 1741
98	při založení vesnice
99	před 1741
100	při založení vesnice
101	při založení vesnice
102	před rokem 1741
103	před rokem 1741
104	při založení vesnice
105	před rokem 1741
106	před rokem 1741

107	před rokem 1741
108	při založení vesnice
109	při založení vesnice
110	při založení vesnice
111	při založení vesnice
112	při založení vesnice
113	při založení vesnice
114	při založení vesnice
115	při založení vesnice
116	při založení vesnice
117	při založení vesnice
118	při založení vesnice
119	při založení vesnice
120	při založení vesnice
121	při založení vesnice
122	při založení vesnice, dnes stojí jinde – 1975
123	před rokem 1741
124	1741–1771
125	při založení vesnice
126	při založení vesnice
127	při založení vesnice
128	při založení vesnice
129	před rokem 1741
130	při založení vesnice
131	při založení vesnice
132	při založení vesnice
133	při založení vesnice
134	při založení vesnice
135	při založení vesnice
136	1770
137	před rokem 1741
138	1741–1771
139	při založení vesnice
140	před rokem 1741
141	před rokem 1741, dnes stojí jinde
142	před rokem 1741
143	před rokem 1741

144	při založení vesnice
145	před rokem 1741
146	1714
147	1741–1771
148	před rokem 1741
149	1741–1771
150	před rokem 1741
151	před rokem 1741
152	před rokem 1741, dnes stojí jinde – 2000
153	před rokem 1741, dnes stojí jinde – 1979
154	před rokem 1741
155	před rokem 1741
156	1741–1771
157	před rokem 1741
158	před rokem 1741
159	před rokem 1741
160	1741–1771
161	1741–1771
162	1741–1771
163	před rokem 1741
164	před rokem 1741
165	před rokem 1741
166	1741–1771, dnes stojí jinde – před 1834
167	před rokem 1741
168	před rokem 1741
169	před rokem 1741
170	před rokem 1741
171	před rokem 1741, dnes stojí jinde – 1966
172	před rokem 1741
173	1741–1771
174	před rokem 1741
175	před rokem 1741
176	před rokem 1741
177	před rokem 1741
178	před rokem 1741
179	před rokem 1741

180	1741–1771
181	1741–1771
182	před rokem 1741
183	1741–1771
184	1741–1771
185	před rokem 1741
186	před rokem 1741
187	1741–1771
188	1741–1771
189	před rokem 1741
190	1714–1741
191	1741–1771
192	před 1710, Korbílek, zbořen, dnes stojí jinde – po roce 1954
193	před rokem 1741
194	před rokem 1741
195	1776
196	1796
197	1790
198	1795
199	1793, zbořeno 1995, dnes stojí jinde – 1999
200	1800
201	1791
202	1778–1804
203	1778
204	1778–1804
205	1803
206	1796
207	1804
208	1800
209	1788
210	1802
211	1782
212	1784
213	1819, dnes stojí jinde – 1933?
214	1784
215	1797
216	1785

217	1796, dnes stojí jinde – cca 1960
218	1790
219	1786
220	1786
221	1787, dnes stojí jinde
222	1787
223	1787, dnes stojí jinde – 1966
224	1787, dnes nestojí
225	1787, dnes nestojí
226	1805
227	1802
228	1793
229	1789
230	1789
231	1789
232	1790
233	1795
234	1790
235	1790
236	1792
237	1792
238	1795
239	1800
240	1793
241	1797
242	1793
243	1794
244	1796
245	1794
246	1796, zbořeno 1968, dnes stojí jinde – 1990
247	1798
248	1797, zbořeno 1964, dnes stojí jinde – 1982
249	1797, dnes stojí jinde – 1968
250	1797
251	1797
252	1799
253	1798

254	1802
255	1799, dnes stojí jinde – 1961
256	1799
257	1799
258	1799
259	1800
260	1800
261	1801
262	1802
263	1802
264	1802
265	1805
266	1803
267	1803, dnes stojí jinde – 1966
268	1803, dnes stojí jinde – 1966
269	1803
270	1803, dnes stojí jinde
271	1803
272	1808, dnes stojí jinde
273	1808
274	1807
275	1808
276	1807
277	1816
278	1816
279	1816
280	1819
281	1809
282	1819
283	1820
284	1820?
285	1819
286	1820
287	1822
288	1822
289	1823
290	1822
291	1822

292	1821
293	1823, dnes stojí jinde
294	1823
295	1823
296	1831, dnes stojí jinde
297	1825, dnes posunuto
298	1824
299	1825
300	1825
301	1826
302	1826
303	1826
304	1827
305	1827
306	1827, dnes stojí jinde
307	1827
308	1827?
309	1827
310	1828
311	1828
312	1822, dnes stojí jinde
313	1830, dnes stojí jinde
314	1831
315	1845
316	1829, dnes posunuto
317	1832, dnes stojí jinde – 1982
318	1835
319	1842
320	před 1741, bývalá stodola
321	po 1842, adaptováno 1964
322	?, dnes stojí jinde – 1977
323	1873
324	1873
325	1873
326	1873
327	1873, dnes stojí jinde – 1975
328	1873
329	1873–1900
330	?, dnes stojí jinde – 1959

331	1873–1879
332	1873–1900
333	1873–1900, dnes stojí jinde – 1960
334	1881–1900
335	1881–1900
336	1881–1900, dnes stojí jinde – 1971
337	před 1741
338	1881–1900
339	1881–1900
340	před 1884
341	1881–1900
342	1881–1900
343	1881–1900
344	1881–1900
345	1881–1900
346	1881–1900
347	1881–1900
348	1881–1900
349	1881–1900
350	1881–1900
351	1881–1900
352	1881–1900
353	1900
354	1900–1910
355	1900–1910
356	1910
357	1904
358	1900–1910, dnes stojí jinde – 1977
359	1901
360	1910
361	1904–1914
362	před 1741
363	1904–1914
364	1904–1914
365	1904–1914
366	1904–1914

367	1904–1914
368	1908
369	1908–1911
370	1909
371	1908
372	1909
373	1911
374	1910
375	1911
376	1911
377	1910
378	1911
379	1911
380	1911
381	1911
382	1910
383	1912
384	1912
385	1912
386	1912
387	1911
388	1914
389	1918–1929, dnes stojí jinde – 1971
390	1921?
391	1922
392	1921
393	1921
394	1921
395	1925
396	1923
397	1922
398	1922
399	1923
400	1923
401	1923?
402	1923
403	1920

404	1922
405	1924
406	1920
407	1924?
408	1924
409	1924
410	1924
411	1924
412	1924
413	1934
414	1925
415	1925
416	1927
417	1925
418	1924
419	1925
420	1925
421	1925
422	1925
423	1925
424	1925
425	1927
426	1925
427	1925
428	1925
429	1925
430	1927, dnes nově
431	1926
432	1924
433	1925
434	1926
435	1926
436	1926
437	1926?
438	1927
439	1927
440	1927
441	1931

442	1926?
443	1925
444	1935
445	1928
446	1927
447	1928
448	1927
449	1928
450	1929
451	1929
452	1928
453	1927
454	1928
455	1928
456	1928
457	1927
458	1928
459	1930
460	1928?
461	1928?
462	1930
463	1931
464	1932
465	1935
466	1932
467	1932?
468	1932
469	1932
470	1934
471	1934
472	1934
473	1973
474	1933
475	1935
476	1936
477	1954
478	1938
479	1952

480	1936
481	1936
482	1937
483	1937
484	1937
485	1938
486	1948
487	1934
488	1934?
489	1934?
490	výměnek k 35
491	výměnek k 36, dnes už nestojí
492	výměnek k 37, před 1741
493	výměnek k 38, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1977
494	výměnek k 41, před 1741
495	výměnek k 42, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1978
496	výměnek k 45, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1979
497	výměnek k 50, před 1834, zbořeno 1955, dnes stojí jinde – 1969
498	výměnek k 57, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1977
499	výměnek k 58, před 1741
500	?, dnes stojí jinde – 1978
501	?, dnes stojí jinde – 1966
502	?, dnes stojí jinde – 1974
503	1932
504	?, dnes už nestojí
505	1912, zbořeno, dnes stojí jinde – 1978
506	?, zbořeno, dnes stojí jinde – 1981
507	výměnek k 108, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1959
508	výměnek k 109, před 1741
509	výměnek k 110, před 1741
510	výměnek k 111, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1957

511	výměnek k 112, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1981
512	výměnek k 113, před 1741, zbořeno, dnes stojí jinde – 1961
513	výměnek k 118, před 1741
514	výměnek k 119, před 1741
515	výměnek k 120, před 1741
516	výměnek k 121, před 1741, zbořeno, nově postaveno 1926
517	?
518	výměnek, zbořeno, dnes stojí jinde – 1964
519	výměnek, dnes stojí jinde
520	výměnek k 131, před 1741
521	výměnek k 132, před 1741
522	výměnek k 133, před 1741
523	výměnek k 139, před 1741
524	?, dnes stojí jinde – 1980
525	?, dnes stojí jinde – 1976
526	?, dnes stojí jinde – 1976
527	1816–1834
528	1930?
529	1930
530	1930
531	1930
532	1930
533	1930
534	1929
535	výměnek k čp. 85
536	1929
537	1930
538	1930
539	1937
540	1930
541	1930
542	1930
543	1930
544	1930
545	1931

546	1931
547	1950?
548	1933
549	1931
550	1932
551	1932?
552	1931
553	1931
554	1933
555	1931
556	1931
557	1931
558	1931
559	1931
560	1932
561	1931
562	1932
563	1931
564	1932
565	1932
566	1932
567	1932
568	1933
569	1933
570	1933
571	1933
572	1933?
573	1933?
574	1934
575	1935
576	1935?
577	1936
578	1936
579	1936
580	1940
581	1937
582	1938
583	1938
584	1937

585	1939
586	1940?
587	1943
588	1950
589	1941
590	1941
591	1937
592	není přiděleno
593	1948
594	1947
595	1948
596	?
597	?
598	?
599	?
600	?
601	1935
602	1935
603	1935
604	1937
605	1935
606	1950
607	1951
608	1952
609	1951
610	1957
611	1958
612	1953
613	1969
614	1952
615	1953
616	1950
617	1951
618	1952
619	1952
620	1950
621	1951
622	1959
623	1950

624	1961
625	?
626	1955
627	1952
628	1971
629	1952
630	1958
631	1957
632	1951
633	1974
634	1974
635	1949
636	1950
637	1955
638	1960
639	1954
640	1962
641	1954
642	1960
643	1954
644	1954
645	1954
646	1953
647	1974
648	1976
649	1954
650	1953
651	1950
652	1950
653	1955
654	1955
655	1959
656	1959
657	1963
658	1959
659	1960
660	1960
661	1960
662	1963

663	1963
664	1962
665	1958
666	1963
667	1965
668	1963
669	1963
670	1963
671	1964
672	1965
673	1968
674	1967
675	1970
676	1967
677	1967
678	1967
679	1966
680	1966
681	1969
682	1969
683	1969
684	1967
685	1969
686	1968
687	1968
688	1968?
689	1965
690	1970
691	1970
692	1970
693	1970
694	1970
695	1970
696	1967
697	1972
698	1972
699	1971
700	1971
701	1971

702	1972
703	1972
704	1971
705	1977
706	1982
707	1972
708	1971
709	1972
710	1985
711	1978
712	1969
713	1971
714	1972
715	1973
716	1979
717	1979
718	1984
719	1983
720	1978
721	1979
722	1976
723	1976
724	1976
725	1970
726	1969
727	1969
728	1966
729	1972
730	1970
731	1971
732	1967
733	1970
734	1969
735	1969
736	?
737	1976
738	1972
739	1972
740	1973

741	1971
742	1971
743	1978
744	1978
745	1978
746	1974
747	1979
748	1978
749	1979
750	1971
751	1973
752	1972
753	1972
754	1975
755	1973
756	1977
757	1973
758	1973
759	1974
760	1975
761	1974
762	1987
763	1976
764	1976
765	1976
766	1976
767	1976
768	1976
769	1976
770	1978
771	1981
772	1977
773	1977
774	1977
775	1977
776	1977
777	1977
778	1977
779	1977

780	1977
781	1976
782	1976
783	1974
784	1976
785	1976
786	1981
787	1976
788	1976
789	1976
790	1975
791	1974
792	1974
793	1982
794	1978
795	1978
796	1978
797	1986
798	1982
799	1984
800	1980
801	1980
802	1980
803	1980
804	1980
805	1980
806	1980
807	1980
808	1980
809	1980
810	1980
811	1980
812	1984
813	1984
814	1984
815	1984
816	1982
817	1982
818	1981

819	1981
820	1982
821	1980
822	1980
823	1984
824	1980
825	1981
826	1979
827	1979
828	1980
829	1988
830	1988
831	není přiděleno
832	1985
833	1979
834	1980
835	1986
836	1982
837	1985
838	1986, nedostavěno
839	1988
840	1979
841	1983
842	1978
843	1980
844	1981
845	1980
846	budova v bývalém ACHP
847	před 1986
848	1994?
849	1999
850	1999
851	není přiděleno
852	2000
853	není přiděleno
854	2003
855	1989
856	1928
857	1998

858	1998
859	1985
860	1986
861	není přiděleno
862	1990
863	1990
864	1990
865	1990
866	1990
867	1990
868	1990
869	není přiděleno
870	1980
871	1982
872	1985
873	1988
874	1987
875	1985
876	1985
877	1986
878	Vlčí důl, 1963, 1987
879	1988
880	1990
881	1989
882	1990
883	1994
884	1996
885	1990
886	1999
887	1992
888	přiděleno 1994
889	budova v bývalém ACHP
890	budova v bývalém ACHP
891	1998
892	1998
893	budova v bývalém ACHP
894	1998
895	1995
896	budova v bývalém ACHP

897	1998
898	1998
899	na místě někdejšího 46
900	1998
901	1998
902	přiděleno 2001
903	1998
904	2001
905	1998
906	1741–1834
907	1999
908	2000
909	není přiděleno
910	2001
911	není přiděleno
912	2001
913	bývalá družstevní hala u kurtů
914	2003
915	2002
916	2002
917	2002
918	není přiděleno
919	2002
920	2002
921	2002
922	2002
923	2003
924	bývalá družstevní hala u kurtů
925	bývalá družstevní hala u kurtů
926	2008
927	2003?
928	2004
929	2003
930	2002
931	2002?
932	není přiděleno
933	2002
934	2004

935	2001
936	není přiděleno
937	není přiděleno
938	přiděleno 2004
939	2004
940	přiděleno 2007
941	budova v bývalém mlýně
942	2006
943	2007
944	2005
945	budova v bývalém mlýně
946	budova v bývalém mlýně
947	budova v bývalém mlýně
948	budova v bývalém mlýně
949	budova v bývalém mlýně
950	budova v bývalém mlýně
951	2009
952	2011
953	2008
954	1997
955	budova v bývalém mlýně
956	budova v bývalém ACHP
957	2001
958	budova v bývalém ACHP

959	budova v bývalém ACHP
960	2008
961	není přiděleno
962	2009
963	2009
964	není přiděleno
965	2009
966	budova v bývalém mlýně
967	budova v bývalém mlýně
968	budova v bývalém mlýně
969	2011
970	2012
971	2013
972	2008
973	2008
974	2012
975	2013
976	přiděleno 2005
977	2016
978	2015
979	není přiděleno
980	2017
981	2017
982	2015

Oddíl II.

VYSVĚTLIVKY A LEGENDY K PŘILOŽENÝM MAPÁM

KAPITOLA PÁTÁ

GLAUBITZOVA MAPA Z ROKU 1741

Nejstarší dochovaná bludovská mapa (nejstarší známá byla ještě o sedm let starší, z roku 1734, nicméně nedochovala se)⁹⁶ byla pořízena v letech 1740–1741, přičemž účel, zhotovitel a objednatel jsou uvedeny na úvodní straně (jde o doslovnou transkripci bez opravování chyb): „Geometrisches Grund und Mappen Buch Über die Hoch Reichs gräff, Zierotinische Freiher. Lilgeneuische Herschaft Blauda. Wie selbige auff Gnadigsten befehl, deß Hochgebohrnen Herren, Herren Joann Ludwig: Des Heil. Röm. Reichs Grafen von Zierotin, und Freiherren von Lilgenau, Erb Herren derer Herschafften Ullersdorf, Wiesenberg und Johrnsdorff, Blauda, Krompisch, Kämnitz, Matzdorf, Meseritz, Praus und Kurtzwitz. Ihro Weil. Röm. Kaiserlichen Majest. Wirck. Cammerern etc. etc. im Jahr Christi 1740 mit allen Zu gehörigen Grundstucken, an Gärten, Aeckern, Wiesen, Waldungen und gebüsch, Teichen, Fließwassern, Mühlen, Brücken, Strassen und Wegen ab genommen und Deliniret worden. Durch dero Treu und gehorsambten Knecht Christoph. Glaubitzen. Geomertra in Rabischau unter der Herschaft Greiffenstein. In Schlesien. Auß gefertiget in Rabischau, den 12. August. MDCCXLI.“

V překladu zhruba takto: „Geometrická gruntovní a mapová kniha bludovského panství říšského hraběte žerotínského, svobodného pána z Lilgenau. Jak na nejvládnější příkaz vysoce urozeného pána, pána Jana Ludvíka: Svaté říše římské hraběte ze Zierotina a svobodného pána z Lilgenau, dědičného pána panství Velké Losiny, Vízemberk⁹⁷ a Třemešek, Bludov, Chromeč, Kamnitz,⁹⁸ Matzdorf,⁹⁹ Meseritz,¹⁰⁰ Praus¹⁰¹ a Kurtzwitz,¹⁰² jeho Svaté říše římské císařského veličenstva skutečný komoří atd. atd. léta Páně 1740, všechny příslušné pozemky, zahrady, polnosti, louky, lesy a křoviny, rybníky, tekoucí vody, mlýny, mosty, silnice a cesty byly vzaty a načteny. Prostřednictvím tohoto věrného a poslušného služebníka Christopha Glaubitze. Geometra v Rabischau na panství Greiffensteinském. Ve Slezsku. Zhotoveno v Rabischau, 12. srpna 1741.“

Kniha map a rozpisů majitelů nemovitostí nezachycuje jenom Bludov, ale i další obce rozsáhlého bludovského panství – Chromeč, Bohutín, Bratrušov, Osikov, Velvíz, Kopřivná a Rejchartice.

⁹⁶ Březina, J.: *Paměti obce Bludova*, Bludov 1927, s. 210.

⁹⁷ Dnes Loučná nad Desnou.

⁹⁸ Dnes Kamienica v Polsku.

⁹⁹ Dnes Maciejów v Polsku.

¹⁰⁰ Dnes Valašské Meziříčí.

¹⁰¹ Dnes Prusy mezi Nisou a Vratislaví v Polsku.

¹⁰² Dnes Krotowice v Polsku.

Na mapách Bludova jsou tyto dva nápisy: „N.ro.I. zeiget: wie das Dorff, Schloss, u. Weherhoff Blauda, Sambt dem Oberhoffe, und den Bauer grunden N.ro 12 biss N.ro 31 auch mit dem Herschaffte, Hege Walde, Strasna, Hradiska, und Gemein walde, sambt der Pfarr und Fronleichnams Kirche in Grunde liegt.“ V překladu tedy: Č. I. ukazuje vesnici, zámek a Dolní dvůr Bludov, včetně Horního dvora, a selské grunty č. 12 až 31, také s panskými lesy Háj, Strážná, Hradisko a obecním lesem, včetně fary a kostelíčka Božího Těla.“

„N.o.II. zeiget: wie das Dorff, Sambt dem Felde und Wiesen, zwischen dem Dorffe, der Mohre und Tesse Fluss, auch Herrschafte Teichen und Mühlen mit dem Bauer grunden von N.o. 1 bis 11 und den N.o. 32 bis N.ro 42. Sambt den dazu gehörigen Waldungen und gebuschen im grunde liegt.“ V překladu tedy: „Č. II. ukazuje obec, včetně polí a luk mezi obcí, Moravou a Desnou, také panské rybníky a mlýny se selskými grunty č. 1 až 11 a č. 32 až 42, včetně k nim patřících hájů a houští.“

Christoph Glaubitz byl kartograf a geometr z Rabischau, dnešního Rębiszowa v Dolnoslezském vojvodství v Polsku. Pro Jana Ludvíka ze Zierotina pracoval již dříve, kdy pro něj v roce 1734 připravil tzv. Zlatou knihu pozemků Untilliczyn-Tułowic. Tato kniha obsahuje mj. obraz hradu Niemodlin, který je nejstarším zachovalým ikonografickým znázorněním této budovy.¹⁰³ Jde v zásadě o předchůdce bludovské mapové knihy.

Podle Jana Březiny je možné, že vrchnost nechala mapu pořídit na svou obranu, poté, co v dlouhých sporech obce s vrchností (o pasení vrchnostenských ovcí na obecních loukách či o užívání nezavodněných částí rybníků) se císař Karel VI. v roce 1732 postavil na stranu obce (tedy sedláků) a potvrdil jí všechna privilegia.¹⁰⁴

Zajímavosti v mapě zachycené

Na mapě jsou uvedeny nápisy, které se vztahují přímo k názvům lokalit (tratí), rybníků, lesů: Špalek, pastviny, Tónovský díl apod. Kolem hranice katastru jsou naznačeny i hranice sousedních obcí – Chromče (Krompisch), Postřelmova (Hailendorf), Sudkova (Zautter), Dolních Studének (Schönbrunn), Šumperka (Schönberg), Temenice (Hermsdorf), Hrabenova (Rabenhau), Radomilova (Riademühl) a Bohutína (Bohutin).

Jaké místní názvy můžeme z mapy vyčíst? Je jich překvapivě hodně, z nichž velká část se dochovala až do 20. a 21. století. Vybíráme nejdůležitější, stranou ponecháváme obecní louky a pastviny (Hüttungen), jež jsou zachyceny v kapitole první, a rybníky, jež jsou v kapitole třetí.

¹⁰³ Christoph Glaubitz (https://pl.wikipedia.org/wiki/Christoph_Glaubitz).

¹⁰⁴ Březina, J.: *Dějiny obce Bludova*, rukopis 1956, s. 125.

- Fronleichnams Kirchel – Kostelíček Božího Těla (zde je zajímavá právě ona zdrobnělina „Kirchel“ – jak se i v němčině mělo vyjádřit slovo „kostelíček“)
- Peterwitz – Petrovice
- Tohnische – Tónovská
- Krompischer Mühl – chromečský mlýn
- Ober wiese – Horní louka
- Mittel wiese – Prostřední louka
- Hütweich wiese
- Markawina – Markrabina
- Anger waldt – Travnatý les, dnes toto místo nazýváme Bludovská stráň
- Grosse lois – Velké Losy, Horní Losy
- Huren Berg – v prostoru nad dnešní Heleninou skalou; překlad je zvláštní (Skála kurev)
- Hradisko – Hradisko, Starý hrad
- Jungfer graben – Důl panen, Pání důl (Jungfer znamená „panna“)
- Schaff trieb – Ovčí cesta (zřejmě tudy hnávali pasáci ovcí z Horního dvora ovce na obecní pastvisko na Bahýnkách)
- Strassna – Strážná
- Abdeckerei – rasovna
- Skalika – Skalka
- Jakobische – Jakubovský
- Fohlen garten – Hříběcí zahrada
- Schenckhof – hostinec Korbílek
- Unterm Strasni – Pod Strážnou
- Wohrada – Ohrada
- Das breite stücke – Široké pole
- Mittel gewende – Střední souvrat
- Unterrn fussteige – Pod stoupnutím?
- Grosse Pschilschka
- Kl. Pschilschka

Co dalšího můžeme z mapy vyčíst? Třeba to, že již tenkrát (před vyhořením Horního dvora 1741) nebylo na Starém hradě nic, co by stálo za zachycení kromě naznačení kulatého tvaru a valů. Kamení tak možná bylo ze zříceniny hradu odvezeno ještě dříve, než při nové výstavbě Horního dvora po požáru.

Zalesnění bylo menší než dnes, zvlášť v oblasti Pod Petrovicí je lesů znatelně méně než dnes. Před kostelíčkem (u nějž je zachycena poustevna – směrem k Hrabenovu) směrem k Bludovu je velká nezalesněná plocha – takovou ostatně byla až do 20. století, teprve poté byla zalesněna. Oblast velké louky v lese, kterou dnes nazýváme „Aloisovy hora“, byla tenkrát výrazně větší. V oblasti pod Starým hradem a nad dnešní Skalou byla pole, nikoli les. Stejně tak bylo méně lesa mezi dnešním Horním koncem a oblastí U Beránka.

Ve Vlčím dole vidíme Petrovický rybník, který má zhruba tvar a velikost dnešního koupaliště. Na dolním konci za domky čp. 62–66 byla hraběcí Hříběcí zahrada – snad v ní byla chována hříbata. Gryngle mělo v zásadě dnešní tvar.

Obec byla v intravilánu ještě výrazně méně „zahuštěná“ – v dalším století na prostranství uvnitř obce vyrostle více než šedesát chaloupek.

Vidíme starou síť polních cest, z nichž velká část dnes neexistuje. Nicméně ty, které dodnes zůstaly, vedou po stejných místech – např. cesta z ulice Dr. Březiny pod Skalkou směrem k Zámečku, Příčná, odbočka z cesty na Zámeček pod vodárkou směrem ke Starému hradu, celá dnešní ulice Školní (tehdy polní cesta za zahradami).

Potoky jsou zakresleny zvláště. Vesník začíná až uprostřed polí kousek od „Knyplovky“ a Kaplovky, jeho tok z lesa z Juřinovy studánky, horní částí Horního konce není vůbec zachycen. Dále teče až k zámku v zásadě tak, jako dnes (jen na dnešní tř. A. Kašpara ještě samozřejmě nebyl zatrubněn, to se stalo až v roce 1937) až do Zámeckého rybníka. Za rybníkem se k němu připojuje potok z Grynglete, který otevřeným tokem protékal kolem jižního křídla zámku. Přidává se k nim odtok z druhého rybníka u zámku, dále teče v zásadě stejnými místy jako dnes – až za Husíh rynek, kde jako dnes odbočuje za domy, až přitékl k rybníkům, kde se spojil s potokem vytékajícím z Bezděku. Oproti tomu Vitonín je zachycen téměř od svého pramene nad Hrdlořezy – přes místo Pod Petrovicí do Vlčího dolu. Tam do něj vtéká potůček, který oproti dnešku pramení podle mapy mnohem výše na kopci směrem k Radomilovu. Vitonín pak teče pod Novou dědinu, kde napájí první rybník Křtalt, aby z něj promyšleným systémem tekla do dalších rybníků.

Polní kapličky ještě nestály. Vidíme ale dvojce Boží muka – jedny na dolním konci (dnes na jejich místě stojí socha Panny Marie z roku 1896), druhé na horním konci pod Baštou (dnes na jejich místě stojí dům čp. 236).

Na mapě můžeme vidět v plastické podobě několik nejdůležitějších staveb: kostel v jeho podobě z konce 16. století (tedy před přestavbami v 18. a v 19. století); zámek s dolním dvorem, hostinec Korbílek, budovu letohrádku Zámečku, celý Horní dvůr těsně před požárem.

Poněkud nejasné je místo pozdějšího Páťalova hostince s velkou zahradou pod kostelem. Na jeho místě na mapě stojí stavba, ovšem podle čísla patří ke statku čp. 96. Je to jediná stavba v obci, která je připsána statku, který stojí úplně jinde.

Legenda – vysvětlivky k mapě

Mapa z roku 1741 je orientována jinak, než jsme dnes zvyklí. Sever není horní straně mapy, ale na levé – nahoře je východ. Na mapě jsou zachyceny všechny tehdy existující statky a chalupy, možná s několika výjimkami.

Tabulka 5: Legenda ke čtení mapy 1741

Označení domku	Označení pozemků	Typ vlastnictví
červený obdélníček	B1, B2 apod.	statek
černý obdélníček	G1, G2 apod.	zahrada
žlutý obdélníček	1,2 apod.	panský domek
tmavě červený obdélníček	H1, H2 apod.	velká chalupa
šedý obdélníček	KH1, spíš ale bez KH, někdy jen K	malá chalupa
	Červená pořadová čísla	panské pozemky
	B.1.R	pozemky rychty
	Pfarr	farní pozemky
	Světle růžové ohraničení	obecní pozemky

Tabulka 6: Legenda mapy 1741, propojení popisů s dnešními čísly popisnými

Označení	Číslo popisné po roce 1771	Pozn.
B1R	Rychta, čp. 35	
Statky		
B2	139	
B3	135	
B4	134	
B5	133	
B6	132	
B7	131	
B8	130	
B9	128	
B10	127	
B11	126	
B12	121	
B13	119	
B14	118	
B15	116	
B16	115	
B17	113	
B18	112	

B19	111	
B20	110	
B21	109	
B22	108	
B23	101	
B24	96	
B25	95	
B26	85	
B27	84	
B28	83	
B29	74	
B30	73	
B31	72	
B32	59	
B33	51	
B34	46	
B35	45	dnes stojí jinde
B36	42	
B37	41	
B38	40	
B39	39	

B40	38	
B41	37	
B42	36	
Zahrady		
G1	120	
G2	117	
G3	114	
G4	104	
G5	98	
G6	58	
G7	57	
G8	56	
G9	47	
G10	125	
G11	122	dnes stojí jinde
G12	100	
G13	60	
G14	50	
Panské domky		
1	94	
2	93	
3	92	
4	91	
5	90	dnes stojí jinde
6	89	
7	88	
8	87	
9	80	
10	76	
11	75	
12	62	
13	63	
14	64	
15	65	
16	66	
17	190	
18	146	

19	34	
20	33	
21	32	
22	31	
23	30	
24	29	
25	28	
26	27	
27	26	
28	25	
29	24	
30	23	
31	22	
32	21	
42	11	
43	10	
44	9	
45	8	
46	7	
47	6	
48	5	
49	4	
50	3	
51	2	
52	1	
Velké chalupy		
H1	143	
H2	188	
H3	187	
H4	137	
H5	123	
H6	107	
H7	106	
H8	179	
H9	178	
H10	177	
H11	176	

H12	174	
H13	150	
H14	152	
H15	153	
H16	155	
H17	86	
H18	167	
H19	164	
H20	163	
H21	78	
H22	159	
H23	77?	
H24	61	
H25	53	
H26	49	
H27	157	
Malé chalupy		
1	?	dnes už nestojí
2	142	
3	140	
4	186	
5	185	

6	182	
7	129	
8	105	
9	103	
10	102	
11	175	
12	172	
13	171	dnes stojí jinde
14	148	
15	170	
16	169	
17	168	
18	77?	
19	71	dnes už nestojí
20	70	
21	54	
22	52	
23	158	
24	48	
25	44	
26	43	
27	151	

Na mapě jsou zakresleny i některé obdélníčky bez čísel, které přísluší těmto dnešním číslům popisným – 69 (bludovský mlýn); 79, 144 (fara), 145 (škola), 160, 161 (kovárna), 192 (hostinec Korbílek na Zámečku), 193 (Horní dvůr), 194 (hornodvorská hájovna), zámek, kostel, kostelíček, poustevna u kostelíčka, rasovna na Zámečku, sádka (haltýř) ve Špalku.

Jan Březina se dále domníval, že mapa z neznámých důvodů nezachycuje domky, které prý již jistě stály – čp. 55, 67 (olejna s výčepem), 68 (mýto u bludovského mlýna), 123 (zde se mýlil, dům na mapě je s označením H5) a 166 (pazderna).¹⁰⁵ Toto své tvrzení nijak dál nedokládá, sám u žádného z těchto domků necítím důvod, proč by nemohl být postaven až po roce 1741. Zvlášť když se k období jen o padesát let staršímu vyjadřuje J. Březina pochybovačně (viz kapitola první), že se nezdá pravděpodobné, že by v Bludově přibýlo tolik domů. A zde mu pět dalších schází.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 126.

KAPITOLA ŠESTÁ

PRVNÍ VOJENSKÉ MAPOVÁNÍ – 1764–1768

Podkladem pro zpracování tzv. I. vojenského mapování se stala Müllerova mapa Moravy z roku 1716. Pro účely vytvoření nové mapy byla Müllerova mapa zvětšena do měřítka 1 : 28800. Vojenští důstojníci při vytváření mapy v letech 1764–1768 pracovali metodou „a la vue“ – „od oka“. Projížděli na koni a pozorovali okolní terén, přičemž za léto zvládl jeden důstojník takovým postupem zmapovat až 350 km². Když se měly propojit mapy jednotlivých důstojníků, moc to nešlo, neboť nebyla před mapováním vytvořena síť trigonometrických bodů, takže na sebe mapy příliš nenavazovaly.

Jelikož šlo o mapu pro vojenské účely, zaměřovali se na významné orientační body v krajině – komunikace, řeky, potoky, různé typy budov.¹⁰⁶

Na okraji listu je seznam obcí, jež zachycuje, spolu s konkrétními údaji, jejichž přesnost, přinejmenším v bludovském případě, je s velkým otazníkem. Uvádí se počty sedláků, zahradníků a domkařů a koní. V Bludově to mělo být v šedesátých letech 18. století 40 sedláků, 253 zahradníků a domkařů a 133 koní. Znamenalo by to téměř 300 domů, což ale zcela jistě nebylo – ještě o pár let později při očíslování budov bylo poslední přidělené číslo 194.

K této mapě musíme přistupovat jinak než k oněm podrobným z roku 1741 a 1834. Podle první vojenské mapy neexistoval žádný dolní konec a obec končila zámekem, což je samozřejmě nesmysl (včetně tvaru zámku, který evidentně spojil do jednoho stavebního celku budovu zámku s hospodářskými budovami Dolního dvora.

Co se týče rybníků, ty jsou zachyceny spíše schematicky – Petrovický rybník (dnešní koupaliště), Krumpíšek (Chromečský), tři menší rybníčky Křtalt, Kozelek a Fěrtušek jsou bez pojmenování sloučeny do dvou. Špalek je pojmenován jako Bludovský rybník (Blauder Teich) – zřejmě byl natolik dominantní, že byl symbolem bludovského rybníkářství. Beze jména je rovněž zachycen Ryšář a Bezděk. Na jiném mapovém listu jsou zachyceny i rybníky Starý a Nový, stejně jako bludovský mlýn. Zhruba v oblasti Ve Skřékách je zachycen menší rybník (na mapě 1741 je nazván jako Hornodvorský hraniční rybníček). Nedaleko bludovského katastru směrem k Šumperku můžeme vidět velký rybník s názvem Anger Teich (Travnatý rybník) – zhruba v oblasti dnešního Epcosu. Na šumberské mapě Stablního katastru z roku 1834 už je rybník vypuštěn, nicméně zůstal z něj místní název.

¹⁰⁶ Oldmaps – Staré mapy (http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm).

V krajině je zachycena celá řada drobných sakrálních objektů – kaplička sv. Anny na Trhovici a kaplička Nejsv. Trojice na kopci (obě byly postaveny v mezidobí mezi pořízením mapy z roku 1741 a vznikem této první vojenské mapy); zřejmě socha sv. Rocha před Zámečkem; nějaký kříž/Boží muka/obrázek ve Františkově aleji (dnes je tam obrázek sv. Františka); kříž na Zlatníku; snad Boží muka u staré cesty do Šumperka; kříž v polích mezi Bludovem a Šumperkem.

Co se týče rozložení domů, nelze se na mapu spoléhat vůbec, snad jen v odlehlejších lokalitách – tak jsou pod Baštou zachyceny už dva domky (zřejmě dnešní čp. 123 a 124), stejně jako Nová dědina už vypadá sceleně, tedy že byly zastavěny do té doby volné parcely dnešních čp. 12–20. V Nové dědině ještě není zakreslen hřbitov – vždyť také stále ještě byl kolem kostela. U kostelíčka je ještě zakreslen objekt – zřejmě poustevna.

Zajímavý je pohled na silniční síť – dvě cesty do Šumperka (Stará přes Zámeček a další, která byla později mírně upravena na císařskou), cesta do Bohutína, cesta do Radomilova, která, ač šla stejnými místy jako dnešní lesní pěšina, nevedla lesem, neboť kolem ní les nerostl. Cesta na Postrělmov šla stejnými místy jako dodnes, stejně jako z Nové dědiny do Chromče. Do Hrabenova se chodilo přes Kostelíček. Není zakreslena cesta do Sudkova, ačkoli na mapě z roku 1741 uvedena je.

Zřejmě nejzajímavější informaci přináší mapa o potocích a potůčcích. Můžeme-li jí věřit (což zcela jistě není, jak uvádíme výše), byl Bludov a jeho okolí protkán mnohem hustší sítí potoků než dnes. Všechny dnešní jsou zachyceny – Vitonín, Vesník i bezejmenný potůček z Grynglete. Vesník ale měl mít mnohem zajímavější prameny – jeden jeho přítok pramenil kousek pod Kostelíčkem, jiný snad ještě výš, než je dnešní Juřinova studánka. Petrovický rybník byl napájen třemi přítoky – Vitonínem, potokem tekoucím podél cesty do Radomilova (minimálně se čtyřmi rameny) a jedním potokem tekoucím jako dnes kolem zahrádek ve Vlčím dole, nicméně pramenil výrazně výš na kopci k Bohutínu. Do Krumpišku tekł potok, snad někde v místech, kde dnes odbočuje cesta do polí vedle čp. 498 naproti lázním (koneckonců při větších deštích tam dodnes teče velká spousta vody). Potok z Grynglete teče stejně jako dnes, nad Dolním dvorem do něj ale vtéká další potok pramenící až někde kolem Skalky a v druhé větvi poblíž kapličky Nejsv. Trojice.

KAPITOLA SEDMÁ

MAPA STABILNÍHO KATASTRU Z ROKU 1834

Vznik mapy Stablního katastru (německy Franziszeischer Kataster, františkovský katastr – podle císaře Františka I.) měl souvislost se snahou státu o co nejlepší výběr daní. Pro jejich lepší výběr bylo nezbytné dobře vědět, co kdo vlastní a v jaké stavu. Proto mapa velmi pečlivě rozlišuje lesy, pole a louky, zděná a dřevěná obydlí, zahrady, sady...

K dispozici jsou tzv. povinné císařské otisky map, které zachycují stav v době mapování, tj. 1824–1836 (Morava a Slezsko), v Bludově to bylo v roce 1834, jak uvádí nápis na císařském otisku, vytištěna byla v roce 1837. Mapy byly vyhotoveny pro každé katastrální území, jež je většinou zobrazeno na několika listech.

Katastrální mapy měly měřítko 1 : 2880 (1 rakouské jítro v terénu = 1 palec čtverečný na mapě). Jeden výtisk každé mapy – tzv. císařský (povinný) otisk (Kaiserpflichtexemplar) – byl uložen v Centrálním archivu pozemkového katastru ve Vídni. Po vzniku Československa byly mapy obcí z českých zemí uloženy nejprve v archivu Ministerstva financí, pak byly přeloženy do pražského Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, kde jsou dodnes.¹⁰⁷

Z originálu mapy – jak jej vidíme na císařském otisku – byla vytvořena i její kopie, tzv. „indikační skica“. Šlo o příruční mapu v barevném provedení, která byla zpracována podle stejných zásad jako originál – vznikala přes následující zimu. Navíc na ní ale byla doplněna jména držitelů pozemků, čísel popisných jednotlivých domů, druhů pěstovaných kultur apod.¹⁰⁸ Jak uvidíme níže, liší se v i některých dalších podrobnostech, proto bude okomentována zvlášť.

Legenda mapy

- lesy – tmavě šedá, až hnědá barva, ohraničené černou barvou. U parcelního čísla je symbol jehličnatého či listnatého stromu podle druhu lesního porostu. Dále jsou u těchto symbolů uvedena písmena JM – nízký lesní porost, SH – vzrostlejší stromky, tyčovina, MH – vzrostlé stromy, HS – les určený k těžbě;
- louky – jasně zelená barva. Pokud není žádný další symbol, je louka bez stromů a keřů;

¹⁰⁷ Dostupné jsou spolu s indikačními skicami na webu Moravského zemského archivu v Brně (<https://www.mza.cz/indikacniskici/>).

¹⁰⁸ Bumba, J.: *České katastry od 11. do 21. století*, Praha 2007; dále Moravský zemský archiv v Brně (<https://www.mza.cz/indikacniskici/>) – na tomto odkazu si lze i online prohlížet všechny mapy Stablního katastru celé Moravy.

- pastviny – jiný odstín zelené (tmavější), někdy doplněny o písmeno W;
- orná půda – světle okrová barva;
- zahrady, parky – sytě zelené, někdy se symbolem ovocného stromu;
- stavby a budovy – plošky červené barvy (zděné budovy), žluté barvy (dřevěné stavby); tmavě červené (veřejné budovy);
- komunikace – plochy hnědé barvy;
- vodní plochy – modrá barva.

Místní názvy

Jaké místní názvy můžeme na mapě vidět?

- Petrowitz – les od polí Pod Petrovicí směrem ke kostelíčku (ale na císařském otisku je tento nápis umístěn na polích Pod Petrovicí)
- Gebirgsried – Na Horách
- Pfarried – Farské – od silnice z Chromče na Bludov po levé straně
- Teuchried – Rybníční oblast – od silnice z Chromče na Bludov po pravé straně
- Nedere Lossen – Dolní Losy
- Obere Lossen – Horní Losy
- Brusna – Brusná
- Gross Seiten – Velká strana – od Grynglete směrem k Brusné, ale i od silnice směrem na Skalku
- Langer Ried – Dlouhý – mezi Zámečkem a dnešním Židovským hřbitovem
- Klein Seiten – Malá strana – prostor dnešních paneláků
- Blauda Höfel – Bludoveček
- Hradisko

Komentář mapy

V první části se zaměříme na to, co je uvedeno na císařském otisku, ve druhé doplníme to, co je na indikační skice. Mapa je nejpodrobnější a nejpřesnější, proto jí využijme k tomu, abychom se „prošli“ obcí a jejím okolím v době před téměř dvěma sty lety.

V roce 1834, který císařský otisk zachycuje, ještě nebyla obec protáta „císařskou“ silnicí z Hradce Králové na Ostravu (to se stalo jen pár let po pořízení mapy, v letech 1836–1842). Vidíme vesnici, která právě likviduje téměř pultisíciletí staré rybníky – v tu dobu ze starých velkých rybníků zůstaly tři a i ty měly během několika málo příštích let zmizet (rybníky se rušily v letech 1830–1842). Jinými slovy – vstupujeme do vesnice na prahu moderní doby.

Pojďme od severu k jihu, začneme tedy u kostelíčka. Oproti situaci z roku 1741, kdy byla pořízena předchozí mapa, nezahrnuje mapa Stablního katastru

objekt poustevny – poustevníci v té době u kostelíčka již přes půl století nežili. Kostelíček je zachycen v době svého obnovování. Nestojí ani dnešní sakristie, ještě ale ani ta předchozí, která stála na hrabenovské straně (evidentně tak byla postavena spíše nouzově až po vystavění kostelíčka – do začátku 20. století už ale byla zchátralá a zřejmě sama spadla).¹⁰⁹

Zajímavé jsou i pozemky na jih od kostelíčka, které stále ještě nebyly zarostlé lesem, jako dnes, ale sloužily zřejmě jako pastviny. Šlo zřejmě o dlouhodobý stav, který trval ještě v první polovině dvacátého století, k výsadbě lesa došlo až později.

Horní dvůr byl už celý zděný – evidentně po požáru z roku 1741, jeho tvar je v zásadě týž, jaký známe dnes. Stojí sýpka, pak dlouhá stavba, v níž jsou dodnes byty, stejně jako budova dnešních chlévů. Další tehdejší stavby již dnes evidentně nestojí. Za pozornost stojí skutečnost, že budova postaru zvaná jako fara (hned vedle sýpky směrem na východ) tehdy ještě nestála, je tedy novodobého původu. Z dalších staveb stály na místě Zámečku myslivna čp. 194 a budova hostince Korbílku. V jeho blízkosti je prostranství upravené snad parkovým způsobem.

Dnešní cesta k Jezírku tehdy ještě nevedla – les byl přístupný zřejmě po louce východnějším směrem. Kolem sýpky a myslivny se ubírá dnešní Stará cesta – cyklostezka – do Šumperka, někdejší hlavní spojení Bludova se Šumperkem. Kolem ní je vysázena alej. Cesta k židovskému hřbitovu na šumperských hranicích ještě nevedla. Ten tehdy ostatně také ještě neexistoval, byl zřízen až v roce 1910. Místo dnešní cesty byla jen mez mezi poli, nicméně osázená z obou stran stromovou alejí.

V lese je zakreslena pouze jediná – Hradská – cesta. Zajímavé je snad jen to, že na místě tzv. Starého zámku, neboli někdejšího bludovského hradu, není zakresleno vůbec nic, ani náznak. Hradní zbytky tak evidentně už tehdy byly zcela zanedbatelné, zřejmě ještě více než v roce 1741, kdy alespoň něco schematického zaneseno bylo (ačkolí jinak v celém lese s výjimkou kostelíčka nebylo nic).

V lesích nad horním koncem se nacházela louka poblíž dnešního Beránka, které dnes říkáme „Alojzovy hora“. Pramenů a studánek si tvůrci map buď nevšimli, nebo skutečně dnešní Juřinova studánka neexistovala a potok pramenil o něco jižněji než dnes. Kostelní vrch (na mapě nepojmenovaný) byl tak jako dnes zalesněný. V zásadě vidíme, že rozsah a rozložení bludovských polí a lesů se od dnešních dnů v zásadě neliší – s dvěma výjimkami. Bašta, která je zakreslena u dolního okraje vpravo, je zalesněna, nicméně s dalšími lesy není propojena, ale je od nich oddělena poli, jež jsou dnes dávno zarostlé lesem. Stejně tak dnes roste les za koupalištěm podél cesty po levé straně až k odbočce staré cesty do Radomilova za Gronychovým včelínem. Tehdy až k této lesní křižovatce byla po levé straně pole, stejně jako ještě velký kus ze začátku „radomilovské“ cesty

¹⁰⁹ Balík, S.: *Pozdvihni se duše z prachu. Příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, Brno 2013, s. 160.

po pravé straně, poté co se odděluje od cesty ke Kostelíčku. Ve srovnání s rokem 1741 je už zde ale lesa více, zarůstání tedy evidentně není až výsledek 20. století, ale proces nastartovaný už na začátku století devatenáctého.

Od dnešní točky pro autobusy na Horním konci se odděluje, stejně jako dnes, cesta doleva směrem pod Kostelní vrch a pod Petrovici. Na severním okraji Kostelního vrchu je zakreslen malý lom. Pod Petrovicí je zakreslen maličký rybníček, snad větší studánka, který tam byl až do meliorací v polovině padesátých let 20. století.

Ve Vlčím dole vidíme pozemek po zrušeném Petrovickém rybníku, který byl vysušen jen čtyři roky před pořízením mapy, v roce 1830. Jeho tvar byl vlastně téměř totožný s dnešním koupalištěm, jinými slovy koupaliště bylo před více než půl stoletím postaveno na půdorysu starého rybníka. Vítaný tehdy netekl kolem, ale přímo přes dnešní budovy bývalého hotelu a přes koupaliště. Cesty ve Vlčím dole, stejně jako třeba cesta do Bohutína vedly týmiž místy jako dnes. U cesty do Vlčího dolu bylo několik lomů na kámen.

Oblast tzv. Tónovské a na Horách z dnešního pohledu příliš zajímavá není – tam, kde byl tehdy les, je les i dnes, kde byla pole, jsou pole i dnes. Snad jen můžeme upozornit, že místa, jež jsou dnes kolem trati podmáčená a zarostlá, sloužila tehdy jako louky.

Zaměříme se nyní na intravilán, zastavěnou část obce. Ještě neexistovala dnešní ulice Hrabenovská, nejsevernější dům, který tehdy stál, je dnešní dům rodiny Tichých (čp. 218 a 236). Před těmito domy jsou zakreslena nějaká Boží muka, o nichž z písemných pramenů nevíme nic, snad to byl symbol konce obce. Cesta na sever do lesů vede, teče podle ní potok, jako dodnes, jen domy dnešní ulice Hrabenské měly být postaveny až téměř za celé další století.

Stála už i většina domků celé dnešní ulice Pod Baštou, stejně jako dům čp. 300, v němž dnes bydlí Zaoralovi. Ještě neexistoval dnešní rybníček „Zmrzlé moře“.

Většina dnešních statků horního konce měla stejnou dispozici, většina z nich už měla zděnou alespoň obytnou budovu. Zděný statek i výměnek byl pouze na čp. 118 (už tehdy tam žil rod Březinů) a na čp. 127 (Vlkův statek). Stála už i většina chalup v ulici ve Sléví. Směrem jižním ale zděné statky ubývají a převládají dřevěné. Rybníček „u Bartůnků“ existoval, jen nebylo jeho okolí tolik zaplněno malými domky jako dnes. Existovala i dnešní ulice Družstevní, oddělená zahradou od ulice Jana Žižky.

Domky mezi farou a vjezdem do statků u Jánětů (čp. 139) už také stály a byly zděné, včetně těch, které byly zbořeny po roce 1950. Hustě zastavěná byla i oblast dnešní ulice Ztracené. Mapa zachycuje farní dvůr a velkou zahradu před poslední přestavbou fary – hlavní budova už je zděná (v přízemí, patro bylo dřevěné, to ale mapa nezachycuje), celý farní dvůr čtvercového tvaru je obklopen hospodářskými budovami, zcela mimo stojí stodola (zhruba v místech dnešního volejbalového či tenisového hřiště). Někáká dřevěná budova stojí na místě poz-

dějšího obecního či hasičského domu, pozdějšího Rossa. Byla to obecní stodola, kterou obec o několik desítek let později přestavěla na svou radnici, obecní dům.

Naproti faře už stála zděná škola (dnešní radnice), svůj dnešní tvar (převážně zděné domky) už má i oblast Na Hradě, kde úplně vpravo vidíme řadu statků (spíše zděných), jež končí jediným dřevěným (dnešní statek Březinových, čp. 104), který byl dřevěný až do svého vyhoření v roce 1912. Pod těmito statky směrem západním k ulici Jana Žižky je změř chalup obývaných obecními chalupníky. I ty, které nám dnes přijdou svou dispozicí a umístěním zvláštní (např. domek Bláhových čp. 278), dispozičně navazují na své předchůdce.

Vraťme se ke kostelu. Ten je zachycen v posledních letech své staré existence před poslední přestavbou. V zásadě vidíme dnešní šířku, i severní oratoř. Schází oratoř jižní a prodloužení směrem východním. Kostelní návrší, na němž se tehdy rozkládal již nepoužívaný hřbitov (jeho poslední připomínky byly odstraněny dva roky před pořízením mapy), muselo být obehnáno nějakou zdí či plotem. Jihovýchodně od kostela vidíme velkou (Paťalovu) zahradu s velkým domem – hostincem.

V Nové dědině už stálo všech 33 chalup na místě někdejšího Tónovského gruntu, osmnáct z nich bylo ještě dřevěných. Zajímavé je, že téměř všechny měly dnešní dispozici. U křižovatky, kde odbočuje v Nové dědině cesta na Bohutín, leží hřbitov (mnohem později zde byla postavena tzv. Leharova vila). V době pořízení mapy zde hřbitov existoval už půl století, měl ale před sebou poslední necelé desetiletí – na počátku čtyřicátých let byl zřízen nový na dnešním místě.

Naproti dnešní škole, která tehdy samozřejmě nestála, mezi dnešními domy paní Večeřové (čp. 29) a Fajtových (čp. 30) ústí cesta – dnešní ulice Školní –, která vedla vlastně v dnešním tvaru až k dnešnímu Penzionu a pak dál kolem dnešní školky až na dolní konec. Jen tehdy nebyla lemována žádnými domy, až k dnešnímu Penzionu vedla jen mezi poli a zahradami. Pole jsou pojmenována jako Malá strana.

Snad nejvíce změněná proti dnešku je situace na dnešní Trídě Adolfa Kašpara. Tam totiž ještě vůbec nestál kulturní dům, ani rodinné domy s obchody, obchodní dům, kaplička, sokolovna, nic... „Jenom“ velká rychta, která tam stála ještě další půlstoletí, než v roce 1884 vyhořela. Z větší části byla dřevěná, což bylo také příčinou pozdějšího zničujícího požáru – z mapy také vidíme, že stála osamoceně, takže pozdější požár nezničil víc domů.

Na svém místě stál pozdější Róčildův grunt (dnes tam stojí obchodní dům) – jen před ním ještě nebyla postavena kaplička sv. Kříže, kterou nedávno obec obnovila. Poněkud zvláštní tvar měla Krčma. Jižně od Krčmy už stál dnešní dům Soldátových, k němuž patřila obrovská zahrada, na níž je dnes vystavěna řada domků.

Změněná je i situace u zámku – tam, kde dnes vede císařská silnice od Chromče na Šumperk, byly zahrady statků čp. 42 a 45. Cesta směrem do polí, k rybníkům vedla až kolem statku čp. 46, šla tedy zhruba přes dnešní Agre-

gu. Plno domků stálo před řadou těchto statků – v místech dnešního pomníku Adolfa Kašpara, Parku pionýrů, dokonce na samotné křižovatce (nedávno zbořená Hrochova chalupa nestála osamoceně, ale přimknutá k jinému domku). Stál už i dnešní Kohoutův dům čp. 82, který má záhadné číslování – jeho číslo popisné nasvědčuje tomu, že bylo v roce 1771 přiděleno domku stojícímu mezi zámek (čp. 81) a tehdejší Březinovým (dnes Snášelovým) gruntem (čp. 83). Krátce poté musel být ale asi zbořen a postaven na malém panském pozemku za chalupou čp. 162.

Podíváme-li se na tok potoka Vesníku, v oblasti, kde dnes říkáme v Potokách, teče kolem domků, které tam stojí dodnes. Do centra obce přitéká kolem dodnes stojícího Šturmova domku čp. 155 a teče dál prostorem, kde se říká na Hrázkách a kde je od třicátých let 20. století schován do potrubí.

Podíváme-li se dále na domky v této oblasti, vidíme, že ještě nestál pozdější Čmakalův dům (řeznictví, čp. 363), ale na pozemku jinak umístěná dřevěná stavba. Stál dnešní dům Sadilův (čp. 205) i Flídrův (čp. 162, oba zděné), ulice Stará měla v zásadě dnešní průběh – jen k tehdejšímu Březinovu statku čp. 83, dnes Snášelům, vedl širší prostor. Stály statky Čmakalův (čp. 84) i Kotrlých (čp. 85), každý měl alespoň jeden zděný dům. Zděná je i chalupa, kde dnes bydlí Matějčkoví (čp. 288). Svrškův (čp. 86) – tehdy dřevěný – dům stojí na dnešním místě. Stejně tak chalupy na Balóně (dnes Krejčí čp. 87, Stonovi čp. 88, Riedlovi, čp. 89) stojí tam, kde dnes. Spojující cesta vedle myslivny (čp. 279), která vede ke Kotrlým, také existovala. Myslivna je poměrně rozsáhlý komplex. Stály také domy v dnešní ulici Na Baloně (čp. 91–95) – a také na dnešním místě a v zásadě v dnešních tvarech. Jedinou výjimku představuje domek v Židovně (čp. 90), dnes již zbouraný, přičemž na této velké parcele dnes stojí tři domy – Březinů (čp. 784), Hojgrů (čp. 785) a Znojů (čp. 786).

Od myslivny jde cesta a kolem ní meze až na Skalku, která už tehdy měla charakter listnatého lesa ve stráni – a stejně tak existoval nezalesněný pozemek (resp. pruh mezi dvěma zalesněnými pozemky), na němž si v minulém století postavili Klimešovi chatu.

U cesty na Zámeček vidíme symbol pro Ptáčkovu kapličku sv. Anny. Čmakálkův kříž (resp. jeho předchůdce Mišákův) ani socha sv. Rocha zaznamenány nejsou. Místo dnešních sadů po celém kopci vidíme všude jen pole. Na okraji lesa vidíme zvláštní trojúhelníkový pozemek – že by šlo o pozůstatek někdejší rasovny, jež je zaznamenána ještě v mapě z roku 1741?

Asi nejzáhadnější je stavba úplně mimo intravilán obce, kde uprostřed polí vidíme dřevěnou, osamoceně stojící stavbu – kousek od cesty pod dnešním Matějčkovým sadem, poblíž potoka – směrem k oblasti Na schodkách. Netušíme, k čemu sloužila.

Poblíž zámku a zámeckého rybníku vidíme později zbouraný zahradníkův domek na místě dnešního parkoviště (měl čp. 80, které bylo před pár desetiletí-

mi přiděleno novostavbě na horním konci). Zámek už má dnešní podobu, včetně vchodu uprostřed západního křídla, k němuž jde cesta v dnešním tvaru. Na svém místě už stála kočárovna a správcovský domek (ten měl ještě tvar roháčku). Stejně tak vidíme půdorys nedávno zbořeně sýpky a řady dalších hospodářských budov, které dnes už nestojí a které vytvářely uzavřený obdélníkový dvůr. Hned za dvorem, na okraji Grynglete, byl větší rybník, který byl posléze zrušen a před asi pětadvaceti lety z podnětu tehdejšího starosty obce JUDr. Josefa Sedláčka v menším rozsahu obnoven. Už existovala nějaká zahrada na místě dnešní Panské zahrady, jen asi nebyla obehnána zdí.

Kolem zámku ještě nevedla císařská silnice, nicméně lze si všimnout, že při stavbě o pár let později byla částečně využita již existující polní cesta vedoucí ke „Kotrléch“ kapličce. Kousek od ní vedla souběžně s Gryngletem alej, překřížila Františkovu alej a pokračovala až na Hambálky. Zmíněná kaplička byla centrem, protnutím mnoha polních cest, z nichž dnes již existuje pouze „Příčná“. Každopádně ale už tehdy od kapličky pokračovala polní cesta na Šumperk. Nebylo to tedy tak, že by se císařská cesta stavěla zcela nově – využila a upravila existující základ. Ještě více než dnes je zřejmé, na jak výjimečném místě „Kotrléch“ kaplička (která už je zakreslena) stojí – na průsečíku mnoha cest, které se ale kříží před jejím vchodem (ne jako dnes). Byla-li skutečně postavena až v roce 1745, jak o tom svědčí plány zachované v archivu, není vyloučeno, že stála na místě staré úcty, třeba starého kříže, obrázku...

Zaměříme-li se na oblast od zámku na jih, vidíme již stojící oranžerii. Zámecký park měl ještě vnitřní uspořádání jiné, než známe – není tam okrouhlá cesta. Stále ještě existoval druhý rybník poblíž zámku, který mapa z roku 1741 nazývala Dolní kovářský rybníček – je na místě dnešní zahrady mezi Holoušovými (čp. 161) a Uhrínovými (čp. 286). Zanikl nejpozději do dvaceti let do roku 1856 – tehdy totiž Žerotíni směnili s obcí zahradu, která na jeho místě vznikla, za pozemek kolem kostelíčka. Dlouhá existence rybníčku na daném místě ale také vysvětluje, jak se mohlo stát, že takový velký kus pozemku uprostřed obce mezi domy nebyl zastavěn – a vlastně není zastavěn dodnes.

Špalkova ulice měla dnešní tvar, většina domů stála na dnešním půdorysu: Pavlíkův dům (čp. 49) – tehdy ještě dřevěný, pozdější Bezděkův statek (čp. 50), stejně jako další statky – tehdy ještě vesměs dřevěné. Současně už stojí i menší domky na druhé straně ulice – je zajímavé, že ty už byly vesměs zděné, zřejmě proto, že byly postaveny až v době po začátku 19. století, zatímco statky byly prastaré. I dnešní cestička mezi ploty „na hráz“ podél Strakova domu čp. 53 vedla tehdy stejně. Za zahradami se napojila na cestu kolem jihovýchodní části velkého rybníka Špalku.

Další zajímavost se vztahuje k Husímu rynku – dnes díky silnici vlastně moc nevnímáme někdejší tvar. Když se ale podíváme na mapu, vidíme skutečný „rynek“ – kulatý prostor mezi domy, do nějž a z nějž ústí několik cest.

Na místě dnešní sochy Panny Marie vidíme Boží muka, která tam stávala až do roku 1896. Zajímavé také je, že už tehdy stála zděná chalupa čp. 166 (dnes Kašparovi – v mapě je u ní číslo 5) – tehdy zcela osamoceně. Musela být postavena někdy mezi lety 1771 a 1834. Má totiž číslo popisné, které ji řadí na ulici Dr. Březiny, nicméně byla zbořena a postavena nová na Dolním konci. Podle J. Březiny to byla pazderna – místo, kde se sušil a zpracovával len. Jelikož bylo v takovém případě větší riziko požáru, stavěly se pazderny dále od ostatních obydlí, což v tomto případě jasně platilo.

Dále vidíme název kopce Brusná – v tomto období na něm rozhodně neprevládal luční porost, ale až na dvě výjimky jej pokrývala pole s mezemi. Na úbočí Brusné, v místě dnešního remízku, byl zřejmě nějaký selský lom na kámen. Polím mezi Brusnou a dnešní silnicí na Šumperk se říkalo Velká strana (Grossseiten).

Na východní straně mapy vidíme část Bludovské stráně a oblast Hambálků. V dnešní „Helenině skale“ ještě zřejmě žádný lom nebyl. Každopádně ale bludovský katastr zahrnoval, stejně jako dnes, byť to možná nevnímáme, Bludovský kopec z obou stran.

Přesuňme se k rybníku Špalku, který měl před sebou poslední léta své existence. Cesta po jeho hrázi byla lemována alejí, přičemž tato alej pokračovala i po dalších hrázích rybníků, které byly vypuštěny po čtyřech staletích existence několik málo let před vznikem mapy.

Severně nad Špalkem je rybník Veselý. U něj také stojí (zděný) domek porybného – poslední porybný se jmenoval Konečný. Nad ním je už vypuštěný Fěrtušek a Kozelek – je to právě hráz mezi Fěrtuškem a Kozelkem, která je dodnes zachována souběžně s ulicí Zahradní, a východní část hráze Fěrtušku vybíhající do polí.

Ze západu a jihozápadu rybníka Špalku teče Mlýnský potok „Mühlbach“. Potok Vitonín vtékal do Veselého rybníka. Tam podle všeho končil. Jeho dnešní koryto polnostmi „ve Špalku“ až do soutoku s Moravou tak vzniklo až po vysušení rybníků. Mezi Mlýnským potokem a Moravou je louka – dnes obdělávaná jako pole. Ne nadarmo se jí kdysi říkalo Prostřední louka.

Na jihovýchodní straně Špalku jsou rozsáhlé pastviny – zřejmě to byly ty, o něž se bludovští poddaní za Karla VI. a Marie Terezie soudili s vrchností. Na jižním okraji listu vidíme areál pozdějšího Habermannova mlýna, tehdy snad řečeného Bludovského mlýna. Téměř všechny stavby jsou zděné, zděný je i dům na místě dnešní Habermannovy vily (ta byla ale v dnešní podobě postavena až v roce 1920). U areálu mlýna je malý Mlýnský rybníček trojúhelníkového tvaru. Přes řeku Moravu vede dřevěný most.

Dominantou nejjižnější části je Nový rybník. Na severovýchodě jej obchází cesta, která posléze odbočuje východním směrem – k dnešnímu nádraží, které ovšem tehdy ještě nestálo. Na svém místě je i dnešní cesta do Sudkova. Na

křižovatce cest je zakreslen kříž, který byl v roce 2017 zrestaurován a posunut blíže k obci. Postaven byl dva roky před pořízením mapy. Oblast u dnešního nádraží je na mapě pojmenována „Obere Lossen“, tedy „Horní Losy“, zatímco oblast pod rybníkem „Niedere Lossen“, tedy „Dolní Losy“. Šlo o louky vymezené (stejně jako tato část katastru) meandry Desné. Na západní straně vtéká do Moravy Mlýnský potok, do nějž ještě předtím ústí výtok z Nového rybníka.

Indikační skica – co všechno je jinak

Jak již bylo zmíněno výše, jakousi doplněnou kopií císařského otisku mapy Stablního katastru, který jsme dosud komentovali, je indikační skica. S tou se evidentně v průběhu let pracovalo – ale ne zcela důsledně. Stalo se tak, že bludovská indikační skica zahrnuje i některé nové stavby, jež vznikly až po roce 1834 – ale jenom některé. Mapa je gumovaná a překreslovaná ještě po letech; takže i když na ní je něco nově zachyceno – oproti císařskému otisku – není jisté, kdy to vzniklo.

Na indikační skice tak je kromě hřbitova v Nové dědině zakreslen už i hřbitov v současné poloze. Není na něm ale zachycen velký kříž, zatímco v Nové dědině ano – že by ten současný byl přenesen z Nové dědiny?

Především je ale již zakreslena císařská silnice od Chromče na Šumperk. I když se změny v mapě evidentně prováděly ještě v roce 1842, nejsou vygumovány poslední vypuštěné rybníky – i když jsou na nich tužkou vepsány nějaké poznámky.

Vidíme velkou zděnou konírnu u hájovny „v Revíru“, která stála až do konce osmdesátých let 20. století, aby poté na jejím místě byly postaveny řadovky na ulici Dr. Březiny čp. 862–864. Zanesen je i nový panský pivovar a hospoda Na Nové čp. 319, které byly postaveny v roce 1842.

Oproti císařskému otisku věnuje indikační skica mnohem větší pozornost drobné církevní architektuře. Vedle obou kapliček je zachycena socha sv. Rocha v dnešním umístění, Mišákův kříž stojí o několik metrů výše než dnešní Čmakalův kříž. Nějaká drobná stavba (socha, Boží muka) stojí v Drahách pod dnešním domem Ženčákových (čp. 574). V lese na hradské cestě stál na místě dnešního Zeleného kříže nějaký kříž. U kostelíčka není zakreslen žádný jiný objekt kromě samotného kostelíčka.

Do tehdy již platného půdorysu ale nebyl překreslen kostel. Působí to tak, že se starost a péče o mapu a její doplňování soustředily především (výhradně) na žerotínský majetek.

Zajímavé informace můžeme zjistit o alejích. Ty jsou totiž vysázeny téměř výhradně na panských pozemcích, a to i těch nově získaných (výměnou od statku čp. 83 – viz níže): podél Grynglete na Hambálek, na panské části Příčné cesty, na pozemcích Horního dvora mezi Zámečkem a Šumperkem, kolem ryb-

níků. Jen výjimečně jsou i na pozemcích selských či obecních – např. kolem cesty k Bohutínu či výjimečně něco na Brusné.

Nejzajímavější informaci – a hlavní důvod, proč vedle císařského otisku přinášíme i indikační skicu – máme ohledně vlastnictví pozemků (polí, luk, pastvin a lesů). I ten nejmenší je spojen s konkrétním majitelem statku a jeho číslem popisným, takže dnes můžeme identifikovat, která pole a lesy patřily ke kterému statku. Důležité přitom je, že je zachycen stabilní stav před uvolněním v šedesátých letech 19. století, ještě před drobením a rozprodáváním statků (viz kapitola první). Jména majitelů reflektují stav cca těsně před rokem 1840; a to s jedinou výjimkou – ta se týkala statku čp. 83 (viz kapitola první). Původně zde byl napsán tehdejší majitel Tobiáš Minář, nicméně jeho jméno je přeškrtnuto a pás pole za jeho statkem přepsán na hraběte Františka ze Žerotína. Výměnou je na Žerotínově pásu pole za farskou zahradou až k dnešním Olšanským bytovkám přeškrtnuto jméno majitele velkostatku a napsáno jméno nového majitele statku čp. 83 Josefa Motyky. Vzhledem k tomu, že víme, že Motyka koupil dotčený statek v roce 1842, tato změna mohla být do mapy zanesena nejdříve v tomto okamžiku. Zdá se ale (vzhledem k tomu, že jiné změny nebyly identifikovány), že mapa snad byla upravována právě jen do této doby.

Tabulka 7: Propojení popisků mapy Stabilního katastru s dnešními čísly popisnými

Číslo v mapě (tehdejší číslo parcely)	Dnešní čp.	Barva (žlutá – dřevěný dům, červená – zděný dům)
1	403	
2	68	
3	areál bludovského mlýna	
4	67, olejna – dnes nestojí	
5	166	zděný
6	318	zděný
7	70	zděný
8	71 – dnes nestojí	zděný
9	72	zděný
10	73	dřevěný
11	295	dřevěný
12	277	zděný
13	311	zděný
14	74	dřevěný

15	75	zděný
16	209	zděný
17	77	dřevěný
18	76	dřevěný
19	78	zděný
20	906 – oranžerie	zděný
21	81	zděný patrový
22	dnes nestojí	dřevěný
23	83	dřevěný, stodola zděná
24	84	dřevěný, výměnek zděný
25	85	zděný, výměnek dřevěný
26	86	dřevěný
27	87	dřevěný
28	88	dřevěný
29	89	dřevěný

30	279	zděný
31	90 – dnes nestojí	zděný
32	dnes nestojí	zděný
33	91	zděný
34	92	zděný
35	93	zděný
36	94	zděný
37	95	zděný
38	96	zděný
39	97	zděný
40	289	zděný
41	98	zděný
42	275	zděný
43	99	zděný
44	100	dřevěný, výměnek zděný
45	stodola 100	
46	101	zděný
47	103	zděný
48	102	dřevěný
49	104	dřevěný
50	105	dřevěný
51	106	dřevěný
52	stodola 107	
53	107	zděný
54	302	zděný
55	108	dřevěný
56	109	zděný, výměnek dřevěný
57	stodola 109	
58	110	zděný, výměnek dřevěný
59	111	dřevěný
60	112	dřevěný
61	stodola 113	
62	113	dřevěný, i výměnek, dnes neexistuje

63	114	dřevěný
64	115	zděný
65	stodola 116	
66	116	zděný, výměnek dřevěný, dnes neexistuje
67	117	zděný, výměnek dřevěný, dnes neexistuje
68	stodola 117	
69	118	zděný, vše
70	119	zděný
71	stodola 119	
72	stodola 120	
73	120	dřevěný, výměnek zděný
74	121	dřevěný, výměnek zděný
75	122 – dnes nestojí	dřevěný
76	300	dřevěný
77	125	dřevěný, výměnek zděný
78	232	zděný
79	129	dřevěný
80	276	zděný
81	301	zděný
82	269	zděný
83	238	zděný
84	230	zděný
85	247	zděný
86	dnes garáž	
87	233	zděný
88	305	zděný
89	285	zděný
90	245	zděný
91	303	zděný

92	258	zděný
93	181	zděný
94	203	dřevěný
95	281	dřevěný
96	182	dřevěný
97	237	zděný
98	180	dřevěný
99	183	dřevěný
100	184	dřevěný
101	216	dřevěný
102	185	zděný
103	199 – dnes nestojí	dřevěný
104	186	dřevěný
105	dnes nestojí	dřevěný
106	229	zděný
107	255 – dnes nestojí	zděný
108	187	dřevěný i zděný
109	256	zděný
110	179	dřevěný
111	244	zděný
112	240	zděný
113	223 – dnes nestojí	zděný i dřevěný
114	257	dřevěný
115	278	dřevěný
116	dnes nestojí	zděný
117	243	zděný
118	273	zděný
119	178	zděný
120	stodola 178	
121	dnes nestojí	
122	292	zděný
123	227	zděný
124	231	zděný
125	259	zděný

126	503	zděný
127	177	zděný
128	176	dřevěný
129	254	dřevěný
130	282	dřevěný
131	226	zděný
132	174	zděný
133	175	zděný
134	211	zděný
135	195	zděný, patrový
136	191	zděný
137	173	zděný
138	306 – dnes nestojí	zděný
139	172	zděný
140	228	zděný
141	299	zděný
142	315	zděný
143	171 – dnes nestojí	dřevěný
144	252	zděný
145	251	zděný
146	190	dřevěný
147	146	dřevěný
148	kostel	zděný
149	dnes garáž	dřevěný
150	147	zděný
151	219	zděný
152	210	zděný
153	265	zděný
154	284	zděný
155	207	zděný
156	148	dřevěný
157	291	zděný
158	222	dřevěný
159	250	zděný
160	260	zděný

161	170	zděný
162	206	zděný
163	152 – dnes nestojí	zděný
164	151	dřevěný
165	150	zděný
166	202	zděný
167	149	dřevěný
168	339	dřevěný
169	154	zděný, dřevěná stodola
170	214	zděný
171	dnes nestojí	zděný
172	dnes nestojí	zděný
173	169	zděný
174	212	zděný
175	215	zděný
176	253	zděný
177	168	zděný
178	167	dřevěný
179	dnes nestojí	dřevěný
180	155	dřevěný
181	274	zděný
182	262	zděný
183	304	zděný
184	239	zděný
185	dnes nestojí	dřevěný
186	165	zděný
187	164	zděný
188	163	zděný
189	200	zděný
190	dnes nestojí	zděný
191	162	zděný
192	82	zděný
193	288	zděný
194	283	dřevěný
195	205	zděný

196	dnes nestojí	zděný
197	dnes nestojí	zděný
198	224 – dnes nestojí	zděný
199	156	zděný
200	dnes nestojí	zděný
201	264	zděný
202	569	zděný
203	310	zděný
204	157	zděný
205	160	zděný
206	161	zděný
207	290	zděný
208	158	dřevěný
209	249 – dnes nestojí	zděný
210	241	zděný
211	287	zděný
212	266	zděný
213	286	zděný
214	159	zděný
215	267 – dnes nestojí	zděný
216	220 – dnes nestojí	dřevěný
217	294	zděný
218	263	zděný
219	296 – dnes nestojí	zděný
220	242	zděný
221	dnes nestojí	
222	55	dřevěný
223	235	dřevěný
224	314	zděný
225	234	zděný
226	280	zděný
227	66	zděný
228	65	zděný

229	64	zděný
230	63	zděný
231	62	zděný
232	975	zděný
233	60	zděný
234	59	zděný
235	298	dřevěný
236	58	zděný
237	221	dřevěný
238	57	zděný, výmě- nek dřevěný
239	56	dřevěný, zděný
240	stodola k 56	dřevěný
241	54	dřevěný
242	53	dřevěný
243	52	dřevěný
244	51	dřevěný, něco zděného
245	50	dřevěný, něco zděného
246	49	dřevěný
247	48	zděný
248	47	zděný
249	46	dřevěný
250	dnes nestojí	dřevěný
251	309	zděný
252	45 – dnes nestojí	zděný
253	44	zděný
254	43	zděný
255	271	zděný
256	42	zděný, stodola dřevěný
257	41	zděný, výmě- nek dřevěný
258	stodola 41	
259	stodola 40	
260	40	dřevěný

261	297	zděný
262	39	dřevěný
263	stodola 39	
264	38	zděný
265	37	zděný
266	36	zděný
267	348 – dnes nestojí	zděný
268	35	dřevěný i zděný
269	34	dřevěný
270	33	zděný
271	32	dřevěný
272	31	zděný
273	30	dřevěný
274	331	dřevěný
275	145	zděný
276	144	zděný
277	dnes nestojí, farská stodola	
278	143	zděný
279	dnes nestojí	dřevěný
280	198	zděný
281	142	zděný
282	189	zděný
283	197	zděný
284	141 – dnes nestojí	dřevěný
285	196	zděný
286	188	zděný
287	261	zděný
288	140	zděný
289	139	zděný
290	307	dřevěný
291	138	dřevěný
292	137	zděný
293	136	dřevěný
294	135	dřevěný

295	stodola 135	
296	134	zděný, i výměnek, dnes neexistuje
297	133	zděný, výměnek dřevěný
298	132	zděný, výměnek dřevěný
299	131	dřevěný
300	stodola 131	
301	stodola 130	
302	130	zděný
303	128	zděný
304	272	dřevěný
305	127	zděný
306	126	dřevěný, výměnek zděný – dnes neexistuje
307	236	zděný
308	201	dřevěný
309	123	dřevěný
310	124	dřevěný
311	dnes nestojí	dřevěný
312	887	zděný
313	193	zděný
314	194	zděný
315	29	dřevěný
316	28	zděný
317	27	zděný
318	26	dřevěný
319	25	dřevěný
320	24	dřevěný
321	stodola 23	dřevěný
322	23	zděný

323	22	zděný
324	21	dřevěný
325	20 – dnes bez čp.	zděný
326	19	dřevěný
327	18	dřevěný
328	17	zděný
329	16	zděný
330	15	zděný
331	14	zděný
332	13	dřevěný
333	12	dřevěný
334	k čp. 12	zděný
335	11	dřevěný
336	k čp. 11	zděný
337	10	dřevěný
338	9	dřevěný
339	8	dřevěný
340	7	dřevěný
341	6	dřevěný
342	5	zděný
343	4	dřevěný
344	3	dřevěný
345	204	zděný
346	2	zděný
347	79	zděný
348	1	zděný
349	k domu čp. 1	zděný
352	dnes nestojí	dřevěný
353	dnes nestojí	zděný
354	kostelíček	zděný

KAPITOLA OSMÁ

DRUHÉ VOJENSKÉ MAPOVÁNÍ – 1837–1838

Oproti prvnímu vojenskému mapování vznikalo druhé, tzv. Františkovo (popud k němu dal rakouský císař František I.) poté, co byla vybudována vojenská triangulace, mapy jsou tedy výrazně přesnější. Podkladem byly právě vyhotovené mapy Stablního katastru o měřítku 1 : 2880. Toto mapování vedlo ke vzniku map generálních (měřítko 1 : 288000) a speciálních (1 : 144000).¹¹⁰

Bludovská mapa druhého vojenského mapování vznikla v letech 1837–1838 (na Moravě a ve Slezsku se mapovalo v letech 1836–1840). Jeden topograf zmapoval za letní období cca 690 km². Zaznamenány byly zděné budovy, kamenné mosty, cesty, pole, louky, pastviny, lesy, rybníky, vodní toky. Na pravém okraji každého mapového listu jsou údaje k jednotlivým obcím – počet domů; stájí; číslo udávající, kolik mužů (vojáků) a koní je možné v obci ubytovat.¹¹¹ V Bludově (i s Novou dědinou) bylo v letech vyhotovení mapy 318 domů, 57 stájí (tedy zhruba počet selských statků), bylo možné ubytovat 104 vojáky s 23 koňmi.

Mapa je při podrobnějším pohledu zvláštní. Ačkoli je z ní naprosto evidentní, že vychází z mapy Stablního katastru a že vznikala v letech 1837–38, jak je na ní uvedeno, přesto jsou do ní zaneseny výrazné krajinné změny časově mnohem pozdější. Ručně je připsán záznam o zanesení železniční dráhy v letech 1871 a 1873 (jak na Jeseník, tak na Zábřeh, samozřejmě ještě bez tzv. bludovské spojky z roku 1974). Možná právě při té příležitosti byla z mapy „vygumována“ modrá barva u rybníků Špalku a Nového (tém tak zůstal zachován tvar, ale změněna barva). Vypadá to, že jiná změna učiněna nebyla a že tedy vše ostatní můžeme považovat za obraz bludovské krajiny z let výstavby současného bludovského kostela.

Mapa již zachycuje císařskou silnici. Kostel jen tušíme, ale vypadá to, jako by již mapa reflektovala (na rozdíl od Stablního katastru) jeho změněný půdorys do tvaru kříže. Hřbitov je stále ještě jen jeden – v Nové dědině –, nový ještě zřízen nebyl. Na rozdíl od prvního vojenského mapování nejsou zcela zřetelně zachyceny drobné sakrální stavby. Tušíme kapličky na kopci a na Trhovici, v náznacích snad i sochu sv. Rocha, Mišákův kříž na cestě k Zámečku, kříž před odbočkou k nádraží. Zřetelně vystupuje kříž na Zlatníku.

Síť potoků je na této mapě zcela nezřetelná – v některých pasážích jen tušíme Vitonín, Vesník a potůček v Gryngleti.

¹¹⁰ Oldmaps – Staré mapy (http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm).

¹¹¹ Druhé vojenské mapování (https://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A9_vojensk%C3%A9_mapov%C3%A1n%C3%AD).

Co se týče místních názvů, je na ně tato mapa poměrně skoupá. Poblíž kostelíčka je název „Kirchen W.“, tedy „Kostelní les“ – nicméně to je hrabenovský katastr. Háj je označen jako „Hegewald B.“, tedy kopec Háj. Oblast Starého hradu doprovází nápis „Hradisko w.“, Horní dvůr „Blauda Höfel“ – tedy Bludovský dvůr (niméně Höfel je zdobnělina, takže nejlépe snad „Bludoveček“. Oblast za Novou dědinou (ta se zde jmenuje Neudorf) je označena „Gebirgsried“, tedy Na horách. U rybníků je nápis „Teichried“, tedy Rybníční oblast. Brusná nese jméno Broussna B. – není to doklad, že by se skutečně jmenovala Brousná, jde o pokus o přepis českého slova do němčiny (podobně Blauda – Bludov apod.). Řeka Morava má oba názvy – „March – Morawa Fl.“ (Fl. je zkratka Fluss – řeka). Desná má název obtížněji rozpoznatelný – „Thefs Fl.“.

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně – <http://www.geolab.cz>

© Ministerstvo životního prostředí ČR – <http://www.env.cz>

KAPITOLA DEVÁTÁ

MAPA POMÍSTNÍHO NÁZVOSLOVÍ

Jednou z nejdůležitějších složek společné místní identity propojujících generace napříč staletími jsou originální pomístní jména. Jejich znalost a užívání usnadňuje orientaci v členité krajině a především komunikaci mezi lidmi ohledně místních záležitostí.

Oč vlastně jde? Samotný termín pomístní jméno (anoikonymum, dříve i mikrotoponymum) zavedl v roce 1860 historik Hermenegild Jireček. Jde o vlastní jména neživých přírodních objektů, stejně jako o jména objektů na Zemi vytvořených lidmi. Dělíme je na hydronyma (jména vodních toků, ploch a děl), oronyma (horopisná jména – pohoří, kopce, údolí apod.), agronyma (pozemková jména – názvy polí, luk a lesů), hodonyma (jména cest) a urbanonyma (názvy ulic, veřejných prostranství a nesídelních staveb v zastavěných sídelních územích), jména jednotlivých přírodních útvarů (skála, strom), nesídelních staveb v krajině apod.¹¹²

Pomístní jména samozřejmě podléhají vývoji – některá stará upadnou v zapomnění, jindy se změní tvar a složení krajiny, nová jména vzniknou. Obecně tvoří nehmotné bohatství, o něž bychom měli pečovat. K jeho uchování pomáhá i přiložená mapa pomístního názvosloví, kterou připravila Marie Konečná, roz. Člupná. Vyšla přitom z mapy z knihy *Bludov dříve a nyní*, jejímž autorem (mapy) byl její strýc Jaroslav Soral.

Při její tvorbě vyšla také z lidového úzu, majícího význam pro tehdejší obyvatele Bludova. Je vytvořena v hanáckém nářečí, tedy tzv. po „blodovské“, čímž získává ještě další rozměr uchování již téměř vymizelého místního nářečí, jež přežívá již jen ve fragmentech.

Zcela nejstarší doklady pomístních bludovských názvů jsou již téměř pultisíciletí staré – jde o listiny Bedřicha st. ze Žerotína z roku 1567. Jsou zajímavé tím, že jim bez složitého výkladu rozumíme a umíme se podle nich pohybovat v krajině, neboť drtivou většinu užitých pomístních jmen známe či dokonce dodnes aktivně užíváme: Markrabina, Fěrtoch, Zrcadlo, Černý vír (dnes už neexistující místo u řeky Moravy mezi chromečskou zastávkou a Tónovskou, které bylo pozměněno při stavbě železnice), Vlčí důl, pod Petrovicí, Hrdlořezy, Prostřední hora, kostelíček, Hradská cesta, Horní trávník (dnešní ulice Hrabenovská), Pání důl, V Končinách (u Stráně u Desné), Mlejnísko.¹¹³

¹¹² Pomístní jméno (https://cs.wikipedia.org/wiki/Pom%C3%ADstn%C3%AD_jm%C3%A9no).

¹¹³ Březina, J.: *Paměti obce Bludova*, Bludov 1927, s. 47–49.

Další doklad pomístních jmen je o téměř dvě století mladší – jde o Glau-bitzovu mapu z roku 1741 (viz předchozí komentář). O necelé století později vznikla mapa Stablního katastru, která rovněž zachytila některá jména.

V sedmdesátých letech 20. století byla při dnešním Českém úřadu zeměměřičském a katastrálním založena Návoslovná komise, úzce spolupracující se zástupci obcí a měst. Názvy totiž nejsou jen prastaré, ale i nově vznikají. Z dvacátého století tak máme v Bludově několik příkladů nově vzniklých názvů – U Beránka (na okraji lesa podle sošky Krista – Dobrého pastýře nesoucího beránka; soška je z roku 1898) či v Habeši (skupina domů čp. 600–605 a 954, jejichž drtivá část byla postavena v polovině třicátých let 20. století v době války Itálie s Etiopií–Habeš).

Pomístní názvy ale nejenom že nám pomáhají orientovat se v prostoru, vypoovídají samy o sobě o řadě minulých, mnohdy jinak dávno zapomenutých dějů či o minulé podobě krajiny. Zaměříme-li se na ty bludovské, vidíme skupinu dodnes užívaných názvů spojených s dávno vypuštěnými rybníky (Špalek, Ryšán, Fěrtušek, Kozelek, Podrybníci, V Rybníkách) či přes půl tisíciletí neexistujícím hradem (Hradisko – Starý zámek, Hradská cesta, Bašta, Strážná – snad podle místa, odkud se strážil přístup k hradu). Jiné názvy se pojí s dávno zemřelými bludovskými rody, od nichž koupili majitelé panství jejich statky – Na Tónovské (podle selské rodiny Tónů hospodařící do 18. století naproti kostelu), Jakubovský (podle rodu Jakuba Heděnce hospodařícího do 17. století na Balóně). Podobný původ má louka-pole Markrabina (též Markabina, Markavina) – podle moravských markrabat, kteří ve 14. století získali Bludov do majetku a tuto louku snad k Bludovu připojili; je totiž jedním z mála území za řekou Moravou. Podle majitele se rovněž jmenuje Kostelní vrch – pozemky a les zde totiž patřily k majetku farního kostela (ne farnosti, šlo o jiný právní subjekt), z něhož se částečně platily kostelní opravy.

Další názvy se pojí s charakterem krajiny – Na Bahýnkách (podle věčně podmačené půdy, dnes už několik desetiletí zmeliorované), Shnilá skala (podle zvětřené a rozpadající se horniny bludovit, která – zvětřená část – je dnes odtěžena a naopak zbytek je velmi tvrdý), Žlíbek (snad od slova žlábek, tedy mírné údolí). Snad podle tvaru kopce získala své jméno Kobylí hlava. Dodnes populární Vlčí důl zřejmě odkazuje na vlky. Hrdlořezy směrem k Radomilovu se nejmenují podle podřezávání lidských hrdel, ale že se tu řezala dřevěná hrdla na rádlá.

K neznámé historii odkazují názvy Na Šachtě (snad souvislost s někdejšími dolováními) či Na Vískách (snad existence předhistorických lidských sídel). Naopak ke známé historii se vztahuje starší generací dodnes užívaný název V Cihelně pro tenisové kurty, které vznikly na místě někdejšího sokolského a školního cvičiště, jež využilo prostor již neužívané panské cihelny.

Některé z nich k nám mluví o minulosti, my ale jejich řeči nerozumíme nebo ji neumíme rozluštit. Nevíme, na co odkazuje název V Židovně (dnes zbouraný

dům čp. 90 na ulici Dr. Březiny na Balóně). Říkalo se tam tak již v 19. století. Snad tam žili židé, v tom je ale ta záhada – první se totiž v Bludově usadili na tři roky až v roce 1879, nicméně žili v hostinci na rychtě, který provozovali. Jací židé a kdy zde žili? Stejně tak není zřejmé, na co odkazuje název Psí krchov (hřbitov) v lesích nad horním koncem. Že by tam byli pohřbívání psi – v době, kdy je sedláci zakopávali na zahradách? A co název Losy (Prostřední, Zadní apod.) v prostoru mezi železniční tratí a Desnou? Že by šlo jako v jiných obcích o připomínku doby, kdy se o jednotlivé dílky zde pravidelně losovalo, kdo je bude obhospodařovat? Nasvědčovala by tomu skutečnost zjevná ze starých map, totiž že zde mělo svůj dílek velmi mnoho bludovských statků z dolního i vzdáleného horního konce – třeba se skutečně kdysi losovalo a pak v jednu chvíli zůstaly pozemky stabilně u konkrétního statku.

Každopádně mapa zachycuje díky pečlivosti Marie Konečné co nejpřesnější stav našeho vědění o bludovských pomístních názvech. Kéž je i díky publikaci uchováno a předáno toto místní bohatství i dalším generacím.

KAPITOLA DESÁTÁ

ZÁVĚR

Na předchozích stránkách byl přiblížen „hmotový vývoj“ Bludova a jeho okolní krajiny. Pozornost se zaměřila na to, co nám mohou pomoci v bludovské historii odhalit staré prameny v podobě map a gruntovních knih. Jejich vzájemnou kombinací, stejně jako přemýšlením o jiných vztazích mezi informacemi, byly rekonstruovány podoby obce v různých fázích jejího vývoje. Došli jsme k následujícím poznatkům, které revidují či doplňují stávající vědění.

Není vyloučeno, že statků bylo původně až o třetinu méně, než jsme se dosud domnívali – možná jen 40 namísto 60. Pokud by tomu tak skutečně bylo, možná by to vysvětlovalo existenci některých hodně malých statků – snad jde o důsledek jejich dělení někdy v 16. století. Nejpozději od druhé poloviny 16. století byla ale struktura statků a rozložení jejich polí apod. takové, jak se dochovalo až do závěru 19. století a v pozůstatcích až dodnes. Nápadná je rovněž koncentrace větších statků na dolním konci; šlo o záměrné rozdělení obce na dvě části s různě velkými/bohatými statky?

Snad byla zodpovězena otázka, jakými pozemky byli saturováni sedláci z dolního konce na konci 15. století, když jejich polnosti za statky zabral Jiří st. Tunkl na budování svých rybníků – mohlo jít o Brusnou.

Detailním rozpisem výměr pozemků v roce 1741 a jejich zakreslením na mapě indikační skici Stabilmního katastru z roku 1834 byly nejenom představeny původní podoby selských hospodářství, ale bylo poukázáno na zvláštní postavení statku čp. 139 (Jánětovi), který byl původně před svým rozdělením nejen až dvojnásobně větší než jiné největší selské grunty, ale především výrazně větší i než rychta. Jakou roli mohl kdysi v minulosti hrát?

Pozornost není ale věnována pouze statkům, jako u většiny dosavadních publikací, ale také chaloupkám a chalupám. Podrobně je představen jejich rozvoj, vysvětleno, kdy a kde mohly být stavěny, kde se brala půda pro výstavbu – jak až do závěru 19. století byla zemědělská půda mimo zastavěnou část vesnice nedotknutelná, a to i za cenu faktického zastavení jejího rozvoje po celou druhou polovinu 19. století. Až proměna uvažování, způsobu hospodaření a volné disponování s polnostmi otevřelo dveře ještě před rokem 1914 k začátku stavebního boomu, který se datoval do celého 20. století.

Pomocí kombinace různých zpráv a pramenů byly datovány počátky většiny starých chalup; každé dnešní číslo popisné má navíc uveden rok zachované první zmínky, kdy u většiny z nich jde o skutečný počátek bydlení na dané parcele. U části z nich, stavěných od konce 17. století, bychom dokonce v jednot-

livých domech mohli najít i části stavby (sklep apod.) datované právě k tomuto začátku.

Druhý oddíl se zaměřil na to, aby se čtenáři mohli snadněji orientovat v reprintech map přiložených ke knize. Objasňuje způsob jejich vzniku, legendy apod., představuje klíč k jejich pochopení – např. spárováním čísel užívaných v jednotlivých mapách s dnešními čísly popisnými. Stejně tak upozorňuje komentář ke každé mapě na několik zajímavostí (shod, či naopak rozdílů oproti dnešku), jichž si pozorný pozorovatel může všimnout. Závěrečná mapa je pak v zásadě současná – zachycuje naše dnešní vědomosti o pomístních názvech, a tak může být utvrzeno či obnoveno jejich užívání dnes i v budoucnosti.

Vše dohromady má napomoci splnit tři hlavní cíle, které tato publikace sledovala: podpořit povědomí o historické kontinuitě a o tom, že zde nejsme první a snad ani poslední; podpořit znalosti o historickém vývoji krajiny a Bludova a o jejich podobě v době před začátkem modernizace, která do budoucna umožní realizovat krajinné změny, které budou v souladu s jejím přirozeným stavem a mohou tak bránit nežádoucím důsledkům změn klimatu; zachovat kulturní tradice v podobě znalosti bohatého místního názvosloví jak mezi dospělými, tak mezi dětmi a mladými lidmi. Do jaké míry se to podařilo, to už je nutně ponecháno na úvaze každého čtenáře.

POUŽITÉ ZDROJE

Prameny

- Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, dopis JUDr. Aloise Vykopala, advokáta v Olomouci P. Oldřichu Koutnému, faráři v Bludově, 2. 6. 1949.
- Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, dopis Krajskému národnímu výboru, referátu pro vnitřní věci a referátu zemědělskému v Olomouci, 9. 5. 1949.
- Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, Pamětní kniha kostela a fary v Bludově, sv. I, 1876–1900.
- Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, Pamětní kniha kostela a fary v Bludově, sv. II., 1901–1933.
- Archiv Římskokatolického farního úřadu Bludov, Pamětní kniha kostela a fary v Bludově, sv. III, od 1933.
- Český statistický úřad, *Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869* (<https://www.czso.cz/csu/sldb/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>).
- Český statistický úřad, *Československé sčítání lidu 1930* (https://www.czso.cz/csu/sldb/ceskoslovenske-scitani_lidu_1930).
- Mapa pomístního názvosloví obce Bludov.
- Moravský zemský archiv v Brně, Indikační skici, Stabilní katastr (<https://www.mza.cz/indikac-niskici/>).
- Obecní úřad Bludov, Archiv čísel popisných.
- Oldmaps – Staré mapy, Druhé vojenské mapování (http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm).
- Oldmaps – Staré mapy, První vojenské mapování (http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm).
- Státní okresní archiv Šumperk, fond AO Bludov, inv. č. 15, Pamětní kniha obce Bludova, sv. I, 1927–1957.
- Státní okresní archiv v Šumperku, fond AO Bludov, inv. č. 16, Kronika obce Bludova, díl II., 1958–1973.
- Státní okresní archiv v Šumperku, fond AO Bludov, inv. č. 19, Kronika obce Bludova, díl V., 1991–2005.
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc, sign. G3, č. kartonu 4802 – filiální kostely Bludov, fol. 67.
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Popis dominikálních a rustikálních pozemků, platů a robot panství Bludov – Glaubitzova mapa (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=7405bd7712ea41e59ae61cc68ea1b879>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – sedláci a zahradníci I, folium 77 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0583BF11E187A40025649FEBC7&scan=79#scan78>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci II, folium 107 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0683BF11E187A40025649FEBC7&scan=115>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci II, folium 26 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0683BF11E187A40025649FEBC7&scan=34#>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – sedláci a zahradníci I, folium 26 (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=76000B0583BF11E187A40025649FEBC7&scan=97#scan98>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, inv. č. 31, sig. 6110, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci II. (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=5b6311e967eb427a90e45f476076656c>).

- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, inv. č. 32, sig. 6111, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci III. (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=f693f9f7e73f459f6e4adeb7c78000f4>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Bludov, inv. č. 33, sig. 6112, Hlavní kniha pozemková pro ves Bludov – chalupníci IV. (<http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=cae26d7ce8f54741969ff6ee3bb9df9a>).
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, sbírka matrik, matrika narozených, oddaných a zemřelých Bludov, Bohutín, Dolní Studénky, Hrabenov, Bartoňov, Radomilov, N, Z, O, I-N, inv. č. 7800, sig. Šu II 2, 1710–1743.
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, Sbírka matrik Severomoravského kraje, Římskokatolická fara Bludov, inv. č. 7801, matriky narozených, oddaných a zemřelých 1744–1774.

Literatura

- Balík, S.: *Pozdvihni se duše z prachu. Příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, Brno 2013.
- Balík, S. a kol.: *Bludovská škola v letech 1657–2008*, Bludov, Brno 2008.
- Balík, S. st.: *Katolický čtenářsko zábavní klub Svatopluk a tělocvičná jednota Orel* (<http://www.bludov.cz/Spolky-a-organizace/Historie-spolku/Katolicky-ctenarsko-zabavni-klub-Svatopluk-a-telocvicna-jednota-Orel.html>).
- Balík, S. st.: *Tělovýchovná jednota Sokol v Bludově* (<http://www.bludov.cz/Webove-stranky/Mapa-stranek/Telovychozna-jednota-Sokol-v-Bludove.html>).
- Březina, J.: *Dějiny obce Bludova*, rukopis 1956.
- Březina, J.: *Paměti obce Bludova*, Bludov 1927.
- Březina, J.: *Vlastivěda moravská, II. Okres šumperský, staroměstský, vízmberský*, Brno 1932.
- Březina, V.: *Bludovská erbovní rychta, Severní Morava: vlastivědný sborník*, č. 78, roč. 1999, s. 39–44.
- Bumba, J.: *České katastrofy od 11. do 21. století*, Praha 2007.
- Divišová, J.: *Historie silniční a železniční dopravy v Bludově* (<http://www.bludov.cz/O-Bludove/Bludovske-zajimavosti/Historie-silnicni-a-zeleznicni-dopravy-v-Bludove.html>).
- Druhé vojenské mapování* (https://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A9_vojensk%C3%A9_mapov%C3%A1n%C3%AD).
- Dytrt, K.: *Bludov – informační spisek pro návštěvníky Severní Moravy*, Bludov 1937.
- Eliáš, J. O.: *Bludoveček-sýpka. Stavebně historický průzkum a vyhodnocení archeologických nálezů*, rukopis, Bludov 1996.
- Fialová, L. – Kučera, M. – Maur, E.: *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1998.
- Gába, Z.: *Vlastivědné zajímavosti z přírody Jeseníků*, Štítý 2014.
- Christoph Glaubitz* (https://pl.wikipedia.org/wiki/Christoph_Glaubitz).
- Jakubec, I. – Jindra, Z.: *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015.
- Jiří Tunkl* (https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Tunkl).
- Klápště, J.: *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.
- Kösslerová, E.: *Z historie vybraných bludovských objektů* (<https://www.bludov.cz/O-Bludove/Bludovske-zajimavosti/Z-historie-vybranych-bludovskych-objektu.html>).
- Kösslerová, E. – Polách, D.: *Bludov čp. 146 „konzum“*. *Stavebně-historický průzkum*, rukopis, Bludov 1995.
- Kösslerová, E. – Polách, D.: *Bludov čp. 154 „Křma“*. *Stavebně-historický průzkum*, rukopis, 1996.
- Medek, V.: *Tunklové na severní Moravě, Severní Morava*, 1957, č. 2.
- Možný, P.: *Vražda strážmistra SNB Bohuslava Kroupy, Severní Morava*, 2013, č. 99, s. 40–44.
- Polách, D. – Kösslerová, E.: *Bludov čp. 195 základní škola (ul. Jana Žižky)*. *Stavebně-historický průzkum*, rukopis, 1994.
- Pomístní jméno* (https://cs.wikipedia.org/wiki/Pom%C3%ADstn%C3%AD_jm%C3%A9no).
- SK Bludov – historie klubu* (http://www.skbludov.cz/Fotbal/Historie/historie_46_53.html).
- Spurný, F. a kol.: *Bludov dříve a nyní*, Bludov 1979.

Všecké internetové odkazy ověřeny k 14. 7. 2018.

SUMMARY

Book *From Markrabina to the Prostřední hora. The Atlas of Historic Maps of Bludov* is divided into three basic sections. The first one deals with the historical development of the Bludov territory and buildings; it is finished with a table presenting descriptive numbers of all the houses of Bludov, indicating when the house was probably built. The second section brings explanations and legends to the enclosed maps. The third section represents the seven reprints of old maps embedded in a special pocket. There are two maps from 1741; first and second Military Survey; Stabile cadaster from 1834 and indication sketch of the same cadaster; and also a map of the microtoponyms.

The book focuses on the question how can the old maps help us, grunt books and other old sources in the process of uncovering of the history of Bludov. By combining them together, as well as thinking about the connections offered by various information, the forms of the village were reconstructed at various stages of its development.

All together, it is intended to help meeting the three main goals pursued by this publication: to promote awareness of historical continuity and raise awareness that we are not the first and perhaps the last dwellers in our village; to promote awareness of the historical development of the landscape and of the village and their face before the start of modernization, which will allow for the future to make landscape changes that are in line with its natural state and thus prevent the undesirable consequences of climate change; to preserve cultural traditions in the form of knowledge of rich local microtoponyms.

OBSAH

Kapitola úvodní	3
---------------------------	---

Oddíl I.

HISTORICKÝ VÝVOJ BLUDOVSKÉHO ÚZEMÍ A STAVEB

1. Statky a chalupy	8
Statky	9
Typy statků	11
Horní a Dolní dvůr	15
Gryngle a zámecký park	18
Vzestupy a pády selských rodů	19
Příběh bludovské rychty	23
Konec selské slávy	27
Chalupy	28
První chalupy	29
Záhada nových chalup na konci 17. století	29
Další chalupy	31
Vznik celých nových ulic a čtvrtí	32
Co nám řeknou čísla popisná?	34
Pojmenování ulic	36
Vývoj počtu domů a obyvatel	38
Obecní pozemky	41
Farní pole	41
2. Veřejné stavby	43
Nejvýznamnější veřejné stavby	44
Farní kostel sv. Jiří	44
Kostelíček Božího Těla	46
Školní budovy	49
Radnice	52
Kulturní dům	53
Sokolovna	54
Chudobinec – zdravotnické středisko – Penzion pro důchodce	56
Sportoviště	57
Hostince	58
Silnice, doprava	61

3. Bludovské rybníky	63
Bludovské rybníky	64
Pověst o Špalkovi	69
4. Jednotlivé domy	72

Oddíl II.

VYSVĚTLIVKY A LEGENDY K PŘÍLOŽENÝM MAPÁM

5. Glaubitzova mapa z roku 1741	88
Zajímavosti v mapě zachycené	89
Legenda – vysvětlivky k mapě	91
6. První vojenské mapování – 1764–1768	95
7. Mapa Stabilního katastru z roku 1834.	97
Legenda mapy	97
Místní názvy.	98
Komentář mapy.	98
Indikační skica – co všechno je jinak	105
8. Druhé vojenské mapování – 1837–1838	112
9. Mapa pomístního názvosloví	114
10. Závěr	117
Použité zdroje	119
Summary	121

Oddíl III.

REPRINTY MAP

1. Glaubitzova mapa I.
2. Glaubitzova mapa II.
3. První vojenské mapování
4. Stabilní katastr
5. Indikační skica Stabilního katastru
6. Druhé vojenské mapování
7. Místní názvosloví

STANISLAV BALÍK

OD MARKRABINY NA PROSTŘEDNÍ HORA

Atlas historických bludovských map

Typografie Zdeněk Granát

V roce 2018 vydalo jako svou 576. publikaci
Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK),
Venhudova 17, 614 00 Brno, tel.: 545 213 862, e-mail: cdk@cdk.cz
a jako svou 3. publikaci Nadace Karla staršího ze Žerotína,
Jana Žižky 195, 789 61 Bludov, e-mail: nadace@bludov.cz

Tisk Sabing, spol. s r. o., Brno

1. vydání

Doporučená cena 198 Kč

ISBN 978-80-7325-458-2

Kompletní přehled publikací CDK a internetové knihkupectví
s 15–25% slevou najdete na adrese: <http://www.cdk.cz>